

AALBORG UNIVERSITET

Speciale 2015

Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Aalborg Universitet

Mellem magt og anerkendelse

En kvalitativ undersøgelse af samarbejdet mellem sagsbehandlere og
forældre i børne- familiesager

Forfatter: Sara G. Munksbøl

Studienummer: 20130913

Vejleder: Morten Ejrnæs

Specialets omfang: 235.613 anslag

Indholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INDLEDNING</u>	<u>3</u>
1.1	LÆSEVEJLEDNING	6
<u>2</u>	<u>FORSKNINGSDESIGN</u>	<u>7</u>
2.1	AT ZIK-ZAKKE MENS MAN HOLDER DEN DIREKTE KURS	7
2.2	KRITISK REALISME	9
<u>3</u>	<u>ANDRE UNDERSØGELSER AF FELTET</u>	<u>12</u>
<u>4</u>	<u>FOREBYGGELSE – HVEM, HVAD, HVORNÅR</u>	<u>16</u>
4.1	FOREBYGGELSE I BØRNEFORSORGEN	16
4.2	HVEM OG HVOR MANGE MODTAGER FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER	18
4.3	BEGREBET FOREBYGGELSE	19
4.4	FORÆLDRE I FOKUS FOR FOREBYGGELSE	20
<u>5</u>	<u>TEORETISK RAMME</u>	<u>25</u>
5.1	MAGT SOM PRÆMIS	25
5.2	ANERKENDELSE SOM BEHOV	28
5.3	MAGT, ANERKENDELSE OG KRÆNKELSER	32
5.4	INDDRAGELSE	33
5.5	OPSAMLING PÅ DE TEORETISKE PERSPEKTIVER	36
<u>6</u>	<u>METODE</u>	<u>37</u>
6.1	EMPIRIENS RELEVANS FOR PROBLEMSTILLINGEN	38
6.2	VEJEN TIL EMPIRIEN	41
6.3	UDFØRELSE AF INTERVIEW	44
6.4	INTERVIEWTEKNIK	48
6.5	INFORMANTERNE	50
6.6	INTERVIEWPERSONERNES SUBJEKTIVITET	52
6.7	FACEBOOK SOM EMPIRI	54
6.8	ETIK I FORSKNINGSPROCESSEN	55
<u>7</u>	<u>ANALYSESTRATEGI</u>	<u>56</u>
<u>8</u>	<u>ANALYSE</u>	<u>57</u>

8.1	FORÆLDREPERSPEKTIVET	57
8.2	SAGSBEHANDLERPERSPEKTIVET	72
8.3	SAMLET OPSUMMERING PÅ ANALYSEN	82
<u>9</u>	<u>DISKUSSION - ANERKENDELSE SOM PRÆMIS OG MAGT SOM BEHOV?</u>	<u>83</u>
<u>10</u>	<u>KONKLUSION</u>	<u>86</u>
<u>11</u>	<u>LITTERATUR</u>	<u>90</u>
<u>12</u>	<u>ABSTRACT</u>	<u>98</u>
<u>13</u>	<u>BILAG 1 - OPERATIONALISERING AF HYPOTESER TIL INTERVIEWSPØRGSMÅL</u>	<u>99</u>
<u>14</u>	<u>BILAG 2 – INTERVIEWGUIDES</u>	<u>109</u>
<u>15</u>	<u>BILAG 3 - TRANSSKRIFTIONSNØGLE</u>	<u>125</u>

1 INDLEDNING

I Danmark påhviler tilsynet med landets børn og unge landets kommuner. Kommunerne har tilsynspligt med alle børn og unge inden for kommunegrænsen og skal sikre, at alle børn har lige betingelser for udvikling (Ejrnæs, Ejrnæs og Frederiksen 2010a: 42). Det er derfor kommunernes pligt og ansvar at yde særlig støtte og hjælp til udsatte familier og børn og således forebygge sociale problemer hos børn og unge. Disse forpligtelser søges opfyldt i kommunernes socialforvaltninger, som skal være opmærksomme på, om der i kommunen er børn som mistrives. I henhold til Lov om Social Service (Serviceloven), er det socialforvaltningernes opgave at oprette børne- familiesager i tilfælde hvor der skønnes at være behov for hjælp til børn og deres forældre.

Netop denne type af socialt arbejde med børn og familier bliver med jævne mellemrum behandlet i medierne. Oftest som skandalesager, hvor kommunernes forvaltninger har forsømt deres ansvar¹. Ligeledes findes der også historier, senest fra Odense kommune², hvor forvaltningen systematisk har tilsidesat lovgivningen. Udgangspunktet for nærværende speciale er en personlig nysgerrighed i forhold til at forstå årsagerne til, at det forebyggende sociale arbejde med udsatte børn og familier synes at være i vanskeligheder.

Det forebyggende arbejde med udsatte børn og familier antager mange forskellige former og varierer fra kommune til kommune. Dog er det ens for det sociale arbejde med de udsatte familier, at det i høj grad tager udgangspunkt i *samarbejdet med forældrene* (Jensen 2014: 32). Således forlyder det i Servicelovens § 46, stk 3 at ”... *Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge*”. I det sociale arbejde med udsatte børn er det en gængs opfattelse, at det er forældrene, som er den indirekte eller direkte årsag til børnenes problemstillinger (Ejrnæs, Ejrnæs og Frederiksen 2010b: 92). Derfor er det relevant at belyse samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre, såfremt man ønsker at blive klogere på det forebyggende arbejdes præmisser. Desuden viser forskning, at forældres inddragelse og medvirken i børnesager fører til gode resultater af sagerne (Slettebø 2008: 8). Dette tyder på, at udfaldet af arbejdet med de udsatte familier måske i mindre grad

¹ Fx Rebild-sagen, Esbjerg-sagen, Brønderselv-sagen, Tøndersagen-sagen mm. (kilde: <http://www.information.dk/telegram/503288>)

² <http://www.dr.dk/nyheder/regionale/fyn/haard-kritik-af-odense-kommune-ulovlig-sagsbehandling>

handler om de konkrete handlinger, sagsbehandlere udfører, men derimod netop handler om selve samarbejdet og kontakten til familierne (Uggerhøj 1995: 22). Derfor er det væsentligt og relevant at belyse præmisserne og dynamikkerne i samarbejdet mellem familier og sagsbehandlere, hvis man ønsker at blive klogere på det forebyggende arbejde. Dette speciales omdrejningspunkt er derfor at forsøge at forstå, hvilke dynamikker der er på spil i de mellem menneskelige relationer, hvor sagsbehandlere og forældre skal samarbejde om at skabe bedre trivsel for børn. Specialets formål er, ved hjælp af den Kritiske realismes idealer og forskrifter, at forstå og afdække underliggende mekanismer, som kan være afgørende for samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre i det forebyggende arbejde.

Det sociale arbejde med udsatte børn og familier er, ligesom alt andet socialt arbejde, spændt ud mellem hjælp og kontrol. Sagsbehandlerens rolle er på den ene side at hjælpe, og på den anden side at sørge for at samfundets normer og krav efterleves (Andersson 2002: 168). Sagsbehandlere besidder desuden en betydelig magt over klienterne, da klienter er afhængige af, hvordan sagsbehandlere vurderer deres sag. Samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere udspiller sig således i et asymmetrisk magtforhold, hvor sagsbehandleren i kraft af sin myndighedsrolle besidder både magt og dominans over forældrene (Slettebø 2008: 4). I børnefamiliesager er 'klienten' den samlede familie; Kontrollen af ét familiemedlem (forældrene, ofte moderen) skal ses som hjælpen for et andet familiemedlem (barnet) (Andersson 2002: 168). Da forståelsen af børns omsorgsbehov i børneforsorgsarbejdet udspringer af traditionelle udviklingspsykologiske betragtninger (Kildedal et al. 2010: 10), ses forældrene som primær kilde til barnets trivsel, men samtidig også som årsag til dets eventuelle mistrivsel. Det forebyggende arbejde bliver derfor fokuseret på, at få ændret forældrenes adfærd og udfordringer. Denne grundpræmis er væsentlig for samarbejdet: Forældrene får en dobbeltrolle som både årsag og løsning på de problemer, som det forebyggende arbejde forsøger at løse. Samtidig udspiller arbejdet sig som både en magtrelation, hvor sagsbehandlere, qua deres forpligtelse til at beskytte børnene, forventes at udøve en magt overfor forældrene, mens sagsbehandlerne samtidig forsøger at hjælpe forældrene til at blive bedre forældre.

Axel Honneth (2003) har med sin normative teori om *anerkendelse* påpeget, at alle mennesker har et grundlæggende behov for anerkendelse. Yderligere har Høilund og Juul (2005) beskrevet, hvordan de mener, at socialt arbejde bør have anerkendelse som ideal. I børnefamiliesager sætter forældrenes dobbeltrolle den anerkendende relation mellem sagsbehandler og forældre i et dilemma, for kan man anerkende forældre, der skaber mistrivsel for deres barn? Kan man anerkende

selve årsagen til det problem, man søger at løse? Det er barnet som betragtes som primær bruger af det sociale arbejde i børneforsorgen, og derfor må forældrenes behov afvejes i forhold til barnets (Slettebø 2008: 3). Derfor synes anerkendelsens vilkår udfordret i sådanne sager. Ifølge Høilund og Juul kan magt udøves etisk eller uetisk af sagsbehandlere. Den uetiske magt udøves der, hvor man ikke har taget hensyn til forældrene og deres selvforståelse og perspektiver (Høilund og Juul 2005: 152). Etisk magtudøvelse handler således om at minimere krænkelser og efterstræbe anerkendelse. På den ene side udspiller samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre sig altså i en magtrelation, der potentielt er krænkende, og samtidig i en hjælperelation hvor den enkeltes behov for anerkendelse må ses som et grundlæggende hensyn som det sociale arbejde bør tage (Høilund og Juul 2005). Der rejser sig altså væsentlige dilemmaer i samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre, som udspiller sig i krydsfelter mellem *problem og løsning, magt og hjælp, krænkelser og anerkendelse*.

Dette speciale har til hensigt, at belyse hvorledes disse grundlæggende dilemmaer danner forudsætningen for samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre i børne-familiesager. Magten synes at være en grundlæggende præmis; for at forhindre at børn vanrøgttes, mistrives eller fejludvikles, må sagsbehandleren udøve magt over forældrene. Omvendt er der et grundlæggende behov for anerkendelse: Forældrene har behov for at blive mødt med ligeværdighed og respekt for ikke at opleve sig krænkede. Hvorvidt og hvordan er det muligt i samarbejdet både at udøve en magt, der skal tilgodese børnenes behov, samtidig med at man holder sig forældrenes behov for anerkendelse for øje? Et tænkt eksempel på dette dilemma kunne være: En socialforvaltning har en bekymring for et barn der mistrives. Sagsbehandlerne har en mistanke om, at dette skyldes moderens manglende evne til at strukturere hverdagen, da hun har ADHD og er meget impulsstyret. Socialforvaltningen vurderer, at det er nødvendigt at gribe ind så barnets mistrivsel ikke forværres. Spørgsmålet er her, hvordan sagsbehandleren kan indgå et samarbejde med denne mor på en måde, så hun ikke føler sig krænket, når man grundlæggende må sige til hende: vi kan ikke anerkende din livstil, da den skader dit barn? Det er netop i denne udøvelse af magten, at anerkendelsen kommer under pres. Specialets formål er således, at belyse balancen mellem magt og anerkendelse i forebyggende sager i håb om, at det kan skabe klarhed over præmisserne i det forebyggende arbejde, og omkring hvilke forhold der er centrale, når sagsbehandlere skal samarbejde med forældre i disse sager. Derfor er problemformuleringen for specialet som følger:

Hvorvidt og hvordan oplever forældre i børne- familiesager, deres behov for anerkendelse tilgodeset i samarbejdet med sagsbehandlerne?

Og hvorvidt og hvordan oplever sagsbehandlerne mulighed for at udvise anerkendelse i samarbejdet med forældrene, når barnets tarv samtidig må tilgodeses?

Herunder søges belyst, hvilken betydning det har for det sociale arbejde med børn og familier, hvorvidt magten udøves anerkendende eller krænkende i samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre.

Til at belyse ovenstående anvendes kvalitative metoder. Kvalitative metoder er netop egnet til at frembringe nuancer og uddybelser og skaber adgang til menneskers forståelser og oplevelser. Derfor er de særligt egnet i tilfælde, hvor man ønsker at belyse subjektive oplevelser (Jacobsen og Jensen 2012: 14). Undersøgelsens problemstilling er belyst gennem flere forskellige empiriske kilder; der er udført kvalitative interviews med henholdsvis mødre til anbragte børn, sagsbehandlere på børnefamilieområdet samt en støtte- kontaktperson fra ForældreLANDSforeningen³ (FBU). Yderligere består empirien af statusopdateringer fra en facebookgruppe for forældre til børn, der har en børnesag i en kommune samt en paragraf 50-undersøgelse⁴.

1.1 LÆSEVEJLEDNING

Specialet er opbygget som følger: Først beskrives specialets *forskningsdesign*, der belyser, hvordan undersøgelsen er tilrettelagt, herunder hvilke videnskabsteoretiske betragtninger der anvendes. Yderligere beskriver forskningsdesignet den vej, der har ført til, at ovenstående problemstilling er blevet specialets omdrejningspunkt. Dernæst følger en redegørelse af tidligere forskning på feltet. Dette er efterfulgt af *Forebyggelse – hvem, hvad, hvor* som bidrager med en uddybelse og forklaring af, hvad der kendetegner feltet *forebyggelse* i arbejdet med udsatte børnefamilier. Dernæst præsenteres den teoretiske ramme, som er afgørende for forståelsen af den præsenterede problemstilling, og som skal danne grundlag for analysen af empirien. Derpå følger *Metode*, der beskriver, hvilke metodiske overvejelser og greb der er anvendt i genereingen af empirien. Dernæst præsenteres *analysestrategi og analyse* som søger at besvare specialets

³ FBU's formål er at støtte og rådgive forældre, hvis børn modtager eller har modtaget støtte ifølge Lov om Socialservice (<http://www.fbu.dk/>).

⁴ En paragraf 50 undersøgelse, kaldes også en børnefaglig undersøgelse. Undersøgelsen udføres med henblik på at afdække barnets forhold jf. LSS §50.

problemformulering. Tilslut diskuteres analysens resultater, hvorefter der konkluseres på problemformuleringen.

2 FORSKNINGSDESIGN

I dette afsnit redegøres for, hvordan jeg er gået til feltet for at undersøge ovenstående problemstilling og problemformulering. Da forskningsprocessen i høj grad har båret præg af nye erkendelser og løbende justeringer, har jeg fundet det nyttigt med et redegørende afsnit som klarlægger, hvordan der i forskningsprocessen er forsøgt bevaret en rød tråd, på trods af udfordringer og nye erkendelser som er opstået undervejs. Derudover redegøres for den videnskabsteoretiske position, og hvordan denne kommer til udtryk i valg af både teori og metoder.

2.1 AT ZIK-ZAKKE MENS MAN HOLDER DEN DIREKTE KURS

Specialet ligger inden for den forskningstype som Launsø og Rieper kalder *den forstående forskningstype*, da det omhandler menneskets subjektive oplevelser og erfaringer. Udfordringen for en sådan forskningstype er, at fortolke og forstå fænomener som allerede *er* fortolkninger (subjekternes personlige forståelser). Fortolkningen af subjekters udsagn illustreres som en proces, hvor forskeren løbende må justere sin forforståelse i dialog med subjekterne. Illustrationen nedenfor viser, hvordan forskeren går til feltet med én forforståelse, som i dialogen med sociale aktører skaber fortolkninger, der igen skaber nye forforståelser (Launsø og Rieper 2005: 24-25):

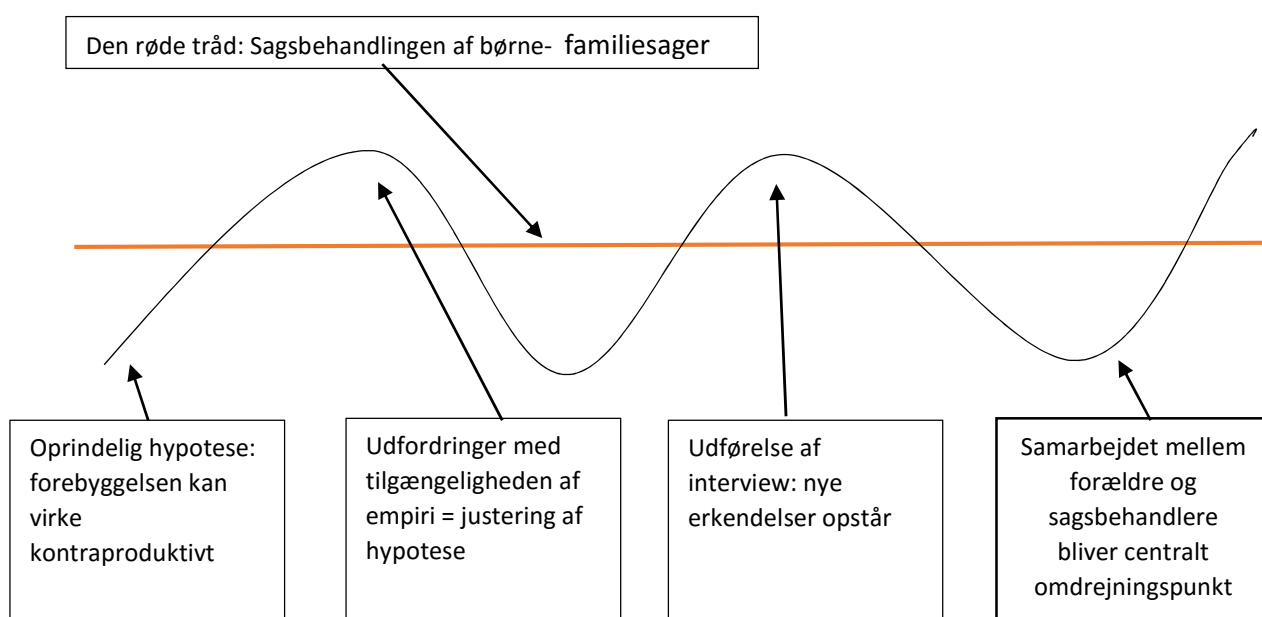

Denne proces illustrerer, hvordan mine hypoteser og min forforståelse har forandret sig undervejs i forskningsprocessen, eftersom nye erkendelser og opdagelser blev tydelige. Dette er ikke usædvanligt, da forskningsprocesser sjældent følger fastlagte lineære forløb; man støder på overraskelser og udfordringer som kræver reformuleringer af begreber og hypoteser (Kvale og Brinkmann 2009: 120).

I undersøgelsen er det forsøgt, at opretholde en balance mellem det fleksible og det systematiske samt det teoretiske og det empirinære (Riis 2012:347). Det betyder at jeg har haft en systematisk tilgang i forhold til indsamlingen af empiri. Dette bl.a. ved at strukturere min interviewguide ud fra forskningsspørgsmål og at have særlige udvælgelseskriterier for informanterne. Omvendt har jeg været åben over for nye opdagelser og erkendelser, som empirien har tilvejebragt,

og turdet forfølge dét som måtte pege i en anden retning end min personlige og teoretiske for forståelse. Jeg har ladet mig guide af forskellig litteratur på området samt af mit videns fundament i sociologi og socialt arbejde. Yderligere er den fleksible tilgang til feltet kommet til udtryk ved, at jeg løbende har måttet forholde og tilpasse mig de praktiske udfordringer, jeg mødte undervejs (Kvale og Brinkmann 2009: 123). Forskellige særlige præmisser på området, bl.a. tavshedspligten, gør feltet mindre tilgængeligt, end man som forsker kunne ønske sig. Derfor har jeg måtte justere mine ønsker og forventninger til empirien. Dette uddybes nærmere i afsnit 6 *Metode*.

Specialets oprindelige udgangspunkt var baseret på baggrund af en historie om pigen Sabrina, som er beskrevet i Mødrehjælpens bog *Moderskab og Mødrehjælp* (Laneth 2014). Sabrinas historie er, kort fortalt, at hun og hendes datter, på trods af flere forskellige forebyggende foranstaltninger, får det dårligere og dårligere, og til sidst må datteren anbringes. Sagen blev altså løbende optrappet for at ende med en anbringelse af barnet, hvilket er den mest indgribende af de forebyggende foranstaltninger i børne-familiesager (jf. Servicelovens § 52). Sabrinas historie ledte mig til den hypotese, at det forebyggende arbejde kan virke kontraproduktivt; forældrene og børnenes tilstand kan forværres, ikke på trods af, men *på grund af* det forebyggende arbejde. Denne hypotese var således udgangspunktet i specialets opstartsfase. I en abduktiv proces mellem empiri og teori blev denne oprindelige hypotese tilsidesat, da det blev tydeligt for mig, at netop *samarbejdet* mellem forvaltningerne og forældrene er af stor betydning i børne-familiesager. Nedenfor er forsøgt illustreret, hvordan forskningsprocessen har været zigzaggende i forhold til nye erkendelser og udfordringer som skabte vendepunkter, samtidig med at der er forsøgt bevaret en rød tråd med hensyn til specialets bredere problemstilling:

2.2 KRITISK REALISME

Selvom specialets problemstilling løbende har måtte justeres og gentænkes, har den grundlæggende rettesnor været den kritiske realismes idealer om at søge svar på det man observerer, ved at gå i dybden med fænomenerne, lave abstraktioner over dem, og forstå dem på et dybere niveau.

Ifølge den kritiske realisme kan, samfundets fænomener (det empiriske, faktiske niveau) forklares ud fra underlæggende strukturer og mekanismer (det virkelige niveau). Videnskaben bevæger sig således fra det empiriske - dét, vi ser og finder i verden - mod en kortlægning af virkelighedens bagvedliggende mekanismer. Dette er ifølge den kritiske realisme den eneste måde, hvorpå vi kan komme tæt på virkeligheden (Buch-Hansen & Nielsen 2008: 60). Således kan man bruge dén metafor, at samfundet er isbjerg, hvor kun ti procent er synlig på overfladen; resten af virkeligheden befinder sig under overfladen og er ikke direkte observerbar. Der er således, en 'dybdestruktur' i samfundet, man som forsker ikke har direkte adgang til, men som man gennem indirekte fortolkning må forsøge at sige noget om (Fuglsang og Olsen 2004: 19). Forskningsprocessen i denne undersøgelse har således været et forsøg på at forstå, hvilke dynamikker der gør sig gældende på børne- familieområdet, og hvilke grundlæggende mekanismer der træder i kraft og kan forklare, hvorfor feltet tager sig ud som det gør (afgrænset til samarbejdet mellem sagsbehandlere og familier). I interviewene får jeg adgang til informanternes oplevelser med feltet. De teorier og begreber som anvendes til at analysere disse oplevelser er udvalgt netop fordi, de kan forklare, hvordan oplevelserne kan fortolkes som et udfald af bagvedliggende mekanismer.

2.2.1 Abduktion og retroduktion

Erkendelsesprocessen i specialet har bygget på en abuktiv og retroduktiv tilgang til det empiriske materiale, hvilket netop er kendetegnende, når man arbejder ud fra den kritiske realismes idealer (Danermark et al. 2002: 73). Den abduktive og retrodiktive tilgang forklares kort i det følgende.

Abduktion er kendetegnet ved, at man observerer et fænomen, og efterfølgende sætter det i forbindelse med en teori, som giver en ny antagelse om det empiriske fænomen. Teorien bliver således fortolkningsrammen for empirien. Teorien er ofte bare én af flere mulige fortolkningsrammer, og derfor findes der også flere mulige fortolkninger af de samme fænomener. En konklusion givet ud fra en abduktiv tilgang er bare én ud af flere mulige konklusioner. Den er derfor ikke en endegyldig sandhed men derimod en formodning om, hvordan noget muligvis er. Abduktion handler om at bevæge sig fra en mulig fortolkning af fænomener til en mere dybdegående og forklarende fortolkning (Danermark et. al. 2002: 90-91). For nærværende speciale betyder det, at det ikke er nok blot at beskrive forældrenes eventuelle utilfredshed omkring samarbejdet med deres sagsbehandlere.

Man må sætte den i forhold til teori som skaber en fortolkningsramme, der kan give en dybere forståelse af forældrenes utilfredshed. Det er netop i denne rekontekstualisering af forældrenes oplevelser (Danermark et al. 2002: 91), at underlæggende mekanismer og sammenhænge, som ikke umiddelbart er observerbare, kommer for en dag. Da det er i tankeprocessen at det observerede rekontekstualiseres og nye ideer opstår, er abduktion grundlæggende en kreativ proces, hvor forskerens evne til at tænke kreativt og lave associationer er væsentlige egenskaber (Danermark et al. 2002: 93-94). Arbejdet med dette speciale har netop været en sådan kreativ proces, hvor jeg har sat de empiriske fund ind i andre teoretiske fortolkningsrammer, end dét som i udgangspunktet var min teoretiske forforståelse. Jeg har brugt min kreativitet og sociologiske fantasi for at finde nye forklarings- og fortolkningsmuligheder for det empiriske materiale. Alt sammen med fokus på at forstå og forklare samarbejdets underliggende mekanismer. Det er i denne proces, at magt og anerkendelse er blevet tydelige som to grundlæggende faktorer, der er væsentlige for at forstå fænomenerne i empirien.

Retroduktion adskiller sig fra induktion, deduktion og abduktion ved at stille konklusion og præmis på hovedet: Når konklusion er givet – hvilke præmisser er så de gældende (Buch-Hansen & Nielsen 2008: 61)? Retroduktion handler om at lave *abstraktioner*. Abstraktioner over den konkrete virkelighed kan fortælle om virkeligheden på et dybere niveau, og er derfor grundlæggende for god samfundsvidenskabelig praksis (Buch-Hansen & Nielsen 2008: 62). Retroduktion er således en øvelse, hvor man ved hjælp af transcendentale argumenter søger forklaring på et givent fænomen (Danermark et al. 2009: 96). I forhold til arbejdet med dette speciale har det betydet en analyse af de konkrete empiriske fænomener i forhold til, hvilke ikke-observerbare forudsætninger der skaber disse fænomener? Fx har jeg observeret vrede og frustrationer hos de interviewede forældre. Honneths anerkendelsesteori er anvendt til at lave en retroduktion af vreden, hvilket har bidraget til en fortolkning af, at vreden kan være en reaktion på at forældrene oplever sig *krænkede*. Således er fortolkningen af empirien sket ved abstraktioner over magt og anerkendelse, hvilket har tydeliggjort, hvilke mindre synlige mekanismer der er i spil.

Den kritiske realisme betragter sociale fænomener som relationelle. Dvs. at et socialt fænomen er, hvad det er, i kraft af dets relationer til andre fænomener. Når man undersøger noget, handler det altså om at klarlægge hvilke relationer der gør, at et givent fænomen tager sig ud som det gør (Danermark et al 2009: 97). Når samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere undersøges, er det således opgaven at finde ud af, hvilke fænomener det relatere sig til og betinger at samarbejdet fremstår som det gør. Som nævnt mener jeg, at magt og anerkendelse er to centrale fænomener der

relaterer sig til fænomenet *samarbejde mellem sagsbehandlere og forældre*. Teorierne i specialet anvendes således til at forstå dynamikkerne i samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre, og er valgt med den begrundelse, at de skaber abstraktioner over de empiriske fund som kan tydeliggøre, *hvorfor* bestemte oplevelser omkring forebyggelsen og samarbejdet forekommer. Eller sagt på en anden måde: Teorierne skaber abstraktioner, som er et godt bud på en beskrivelse af den del af isbjerget, man *ikke* kan se.

Når man arbejder med retroduktion er spørgsmålet, hvordan man gennemskuer hvilke mekanismer, der ikke blot betinger et fænomen, men er grundlæggende for fænomenet? Ifølge Danermark et al. findes der ikke en generel metode for dette. Derimod påpeges fem komplementære forskningsstrategier, som kan guide forskeren i den rigtige retning (Danermark et al. 2009: 100). To ud af disse fem er anvendt komplementært i denne undersøgelse: For det første er anvendt en patologisk strategi. Antagelsen for denne strategi er, at det undersøgte fænomens grundlæggende dynamikker og strukturer vil blive ekstra tydeligt for forskeren, hvis man studerer patologiske eller kritiske situationer (Danermark et al 2009: 104). Yderligere anvendes en *sammenlignende strategi*. Denne strategi kan styrke retroduktionen ved at afdække flere forskellige eksempler, som tilsammen kan pege på de fælles underliggende mekanismer (Danermark et al 2009: 105). *Den patologiske strategi* giver sig i empirien til kende ved, at jeg har undersøgt samarbejdet i det forebyggende arbejde ud fra forebyggelsesforløb, der *ikke* er lykkedes. Ved at få beretninger om samarbejde som ikke har båret den ønskede frugt, kan man muligvis komme til klarhed over hvilke mekanismer, der er afgørende i samarbejdet mellem sagsbehandlere og familier. Interviewene med sagsbehandlerne understøtter den *sammenlignende strategi* på flere måder. For det første bliver det muligt at sammenligne forældrenes oplevelser med sagsbehandlernes oplevelser. For det andet arbejder de interviewede sagsbehandlere med en anden sagsbehandlingsmetode (*sikkerhedsplaner*), end den som forældrene har oplevet, og for det tredje tager interviewene med sagsbehandlere udgangspunkt i to konkrete sager fra deres arbejdsliv; én hvor det forebyggende arbejde lykkedes, og én hvor det ikke gjorde. Dette gør sig ligeledes gældende for interviewet med støttepersonen fra forældreorganisationen. Også hun er blevet interviewet ud fra to konkrete sagstilstænde med to forskellige udfald (anbringelse/ikke-anbringelse). Således bliver en sammenligning af sagsbehandlers udlægning af to forskellige sager, forældres erfaringer og forskellige metodiske tilgange til sagsbehandlingen mulig. Dette bibringer en dybere forståelse for, hvad der er generelle mekanismer for samarbejdet, og hvad der blot er divergerende omstændigheder ved sagerne.

Oplevelser og paralleller der går igen på tværs af empirien, kan derfor højst sandsynligt tilskrives underlæggende og grundlæggende mekanismer for arbejdet.

I det senere metodeafsnit vil det blive yderligere uddybet, hvordan og hvorfor de konkrete metoder og empiriske kilder er valgt, samt hvordan empirien er tilvejebragt, og hvilke metodiske overvejelser der er gjort i forbindelse med dette.

3 ANDRE UNDERSØGELSER AF FELTET

I det følgende redegøres for tidligere undersøgelser som belyser aspekter ved samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere i børne- familiesager. Dette gøres med henblik på, at vise hvor specialet placerer sig i forhold til denne tidligere forskning.

Egelund og Thomsen (2002) undersøgte i 2002, hvilke faktorer der er afgørende i sagsbehandlernes vurderinger af børne- familiesager. Undersøgelsen peger på, at sagsbehandlernes opmærksomhed i høj grad retter sig mod forældrene. Selv i sager hvor børnene klarer sig godt, er der en tendens til, at det ikke er børnenes forhold der diskuteres men derimod forældrenes (Egelund og Thomsen 2002: 13). Yderligere hælder sagsbehandlerne til at tænke problemorienteret, og derfor inddrages forældrenes ressourcer sjældent i sagsbehandlerens refleksioner (Egelund og Thomsen 2002: 16). Desuden er der en tilbøjelighed til at overse, at børn også er aktører, og derfor fokuseres der på forældrenes evne til at ”se barnets behov” frem for på samspillet mellem forældrene og barnet. Der er således en udpræget opfattelse af, at børnene er ’ofre’ for forældrenes manglede omsorgsevne (Egelund og Thomsen 2002: 17). Forældrenes samarbejdsvilje tillægges stor betydning fra sagsbehandlerens side, og er forældrene ikke samarbejdsvillige, anser man det for et problematisk træk, som stiller forældrene i dårligt lys (Egelund og Thomsen 2002: 17). Hvis en sagsbehandler vurderer, at en forældre vil være vanskelig at samarbejde med, skønnes det ofte som værende en egenskab ved forælderen frem for en egenskab ved samarbejdsrelationen. Yderligere ses det dårlige samarbejde som et udtryk for ringe forældreevne (Egelund og Thomsen 2002: 33-34). Også forældrenes udviklingspotentiale vurderes som afgørende i sagen. Bedømmes det, at forældrene ikke kan udvikle sig i en positiv retning, tillægges sagen større alvorlighed (Egelund og Thomsen 2002: 18). Anbringelser bringes ofte på bane, hvis sagsbehandlerne vurderer at hjemmet ikke lever op til de normer, som man kulturelt forventer og anerkender, at et barn skal leve under (Egelund og Thomsen 2002: 31). Hvis forældrene har en anderledes problemforståelse end sagsbehandleren, ses det som værende negativt. Man reflekterer ikke over, om det eventuelt kan skyldes, at forældrene kender deres

børn bedst; man antager derimod, at forældrene er 'blinde' overfor egne børns problematikker. Forældre, der ikke er enige i sagsbehandlerens vurderinger, opfattes som problemfornægtende og vanskelige at opnå et samarbejde med (Egelund og Thomsen 2002: 19).

Samlet set vurderes børn sjældent uafhængigt af deres forældre, og der er generelt lav tendens til at overveje, om deres problemer kunne skyldes andre end forældrenes forhold (Egelund og Thomsen 2002: 58). Alt i alt tyder undersøgelsen på, at det forebyggende arbejde i høj grad drejer sig om vurderinger af forældrene og deres samarbejde- og udviklingspotentialer. Dette understreger, at samarbejdet mellem forældre og sagsbehandler er et vigtigt element i det forebyggende arbejde, som er værd at beskæftige sig med, såfremt man ønsker en bedre forståelse af, hvilke dynamikker der har betydning for det forebyggende arbejde.

I Lars Uggerhøjs afhandling *Hjælp eller afhængighed* fra 1995 undersøger Uggerhøj inddragelse af forældre i børne- familiesager. Uggerhøj påpeger, at det gode sociale arbejde med udsatte familier i mindre grad handler om, hvad man som forvaltning foretager sig, men i højere grad handler om relationen mellem den enkelte rådgiver og familien (Uggerhøj 1996: 22). Hans fund viser, at forældrene især savner, at sagsbehandlerne kan være *nærværende* og *menneskelige* i deres kontakt med forældrene. Samtidig er der et ønske hos familierne om, at de i højere grad involveres i egne sager. Uggerhøj finder, at de to ting bør gå hånd i hånd; involvering bør udføres af en sagsbehandler, som med sin holdning udviser empati, menneskelighed, ærlighed og engagement over for familien. Alene at være nærværende eller menneskelig nytter ikke uden involvering. Det er således en dualisme i sagsbehandlerens adfærd, der til sammen er grundlaget for tillid og respekt i familiernes oplevelse af forvaltningen (Uggerhøj 1996: 64-65). Yderligere påpeger Uggerhøj, at især relationen imellem familierne og sagsbehandlerne er afgørende for familiernes vurdering af samarbejdet med forvaltningen (Uggerhøj 1996: 36). Dette skyldes bl.a., at ”systemet” personificeres i sagsbehandleren, hvorfor relationen til denne bliver afgørende for familiens relation til systemet. Det er altså den enkelte sagsbehandlers handlinger, der bliver afgørende for, om forældrene føler sig så trygge ved systemet, at de ønsker at samarbejde (Uggerhøj 1996: 45-46). I sin konklusion skriver Uggerhøj: *”Undersøgelsen påpeger således at familierne, trods temmelige forskellige vilkår, lægger vægt på rådgiverens evner til at involvere og respektere familierne samt rådgiverens evner til at udvise engagement, en menneskelighed og ærlighed i kontakten. Evner og adfærd som ikke blot fremstår som vigtige, men som afgørende for om det overhovedet er muligt at etablere et samarbejde og dermed igangsætte en proces til løsning af familiernes sociale problemer”* (Uggerhøj 1996: 113). Uggerhøj konkluderer således, at samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere er helt centralt for

sagens udfald og forløb. Yderligere bidrager Uggerhøjs konklusioner til at forstå, at særlige *egenskaber* hos sagsbehandlerne - deres evne til at udvise engagement, menneskelighed og ærlig i relationen til forældrene - er central for at kunne skabe et konstruktivt samarbejde med forældrene. Uggerhøj skriver, at dette kan være en vanskelig øvelse for sagsbehandleren, som kan være bange for at komme for tæt på familierne og for at blive ”ædt op” af familiens behov for voksenkontakt. Han finder dog, at mange sagsbehandlere trækker en ”integritetsgrænse”, et stykke *før* den grænse hvor forholdet til familierne begynder at blive kritisk for sagsbehandlerens integritet. Sagsbehandleren ville altså godt kunne rykke tættere på familierne og stadig bevare en professionel distance (Uggerhøj 1996: 46). Uggerhøjs undersøgelse understreger, at samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre er et væsentligt element i udførelsen af det forebyggende arbejde, hvilket argumenterer for dette speciales problemstilling som væsentlig for det forebyggende arbejde.

En landsdækkende praksis-undersøgelse af forebyggende foranstaltninger har påpeget, at børns udvikling i højere grad påvirkes positivt af foranstaltninger, der inddrager familiebehandling, end af foranstaltninger der ikke inddrager familiebehandling (Lausten, Hansen og Jensen 2013: 149). Dette understreger, at forældrene er en væsentlig del af, at det forebyggende arbejde kan opfylde sit formål.

I en evaluering af det forebyggende arbejde med udsatte børn (Christensen og Egelund 2002) påvises det, at et positivt udfald af den forebyggende indsats har sammenhæng med, om forældre og børn opfatter sig som inddraget i og indforståede med indsatsens forløb. Blandt andet konkluderer undersøgelsen, at der er grund til, at forvaltningerne bør skærpe deres opmærksomhed på familiernes deltagelse og inddragelse i egne sagsforløb. Evalueringen finder desuden, at familiernes deltagelse og information ofte er mangelfuld, og at familierne ikke har overblik over hverken plan eller mål for indsatsen. Det vurderes, at øget dialog med forældre og børn kan højne kvaliteten af det forebyggende arbejde. Ligeledes vil arbejdet forbedres ved at yde bedre tryghed og motivation hos familierne (Christensen og Egelund 2002: 27-28).

Tor Slettebø finder, i en litteraturgennemgang af forældres inddragelse i børneforsorgen, at inddragelse forudsætter information fra og tilgængelighed hos rådgiveren. Det er altså væsentligt, at sagsbehandlere giver forældre den rette information, og at rådgiveren er tilgængelig for forældrene. Yderligere påpeges det, som Uggerhøj allerede har redegjort for, at relationen mellem sagsbehandlere og forældre er vigtig. Relationer, kendetegnet ved respekt og lydhørhed overfor forældrene, giver tilfredse forældre. Desuden finder Slettebø at inddragelse af

forældrene synes afgørende for, hvordan sagerne forløber (Slettebø 2008: 16-19). Dette underbygges af en undersøgelse af Hestbæk (1997), som påviser signifikant sammenhæng mellem forældrenes oplevelse af at være informeret og inddraget i en handleplan, og deres efterfølgende opbakning og samtykke til formålet med handleplanen. Yderligere ses at de forældre, der er blevet informeret om udførelsen af en paragraf 50-undersøgelse, har fået gennemgået undersøgelsens resultater, har været inddraget i udarbejdelsen af handleplanen, og har fået gennemgået den færdige handleplan af sagsbehandleren, i signifikant højere grad end andre forældre føler, at deres opfattelse af familiens og børnenes problematikker er blevet hørt af kommunen (Hestbæk 1997: 245).

På trods af at ovenstående tyder på, at inddragelse og informering af forældrene giver bedre opbakning til det forebyggende arbejde, viser undersøgelser, at forældre til anbragte børn ofte er utilfredse med forvaltningens hjælp, fordi de føler sig overset, overhørt og oplever at sagsbehandleren ikke interesserer sig for deres opfattelse af barnets problemstillinger (Christensen 1998: 16). Det er yderligere påvist, at forvaltningen ofte ikke i tilstrækkelig grad efterstræber det samarbejde med børn og forældre, som lovgivningen kræver. Børn og forældre lades for ofte ude af betragtning som samarbejdspartnere og deltager ikke i forberedelsen og gennemførelsen af anbringelsen (Egelund og Hestbæk 2003: 17-18).

I en dansk-norsk undersøgelse af forældrenes oplevelser med den *børnefaglige undersøgelse* fastslås det, at forskellige metoder og lovgivninger på tværs af landene synes at have lille indflydelse på forældrenes oplevelse af undersøgelsesforløbet. Det som generelt optager familierne er, hvordan samarbejdet former sig, og hvorvidt de involveres og respekteres (Kildedal et al. 2010: 14). Yderligere påpeges det, at forældrenes oplevelse af at være involveret har en tilfældig karakter; nogle oplever sig involveret, andre gør ikke. Det samme gør sig gældende for forældrenes oplevelse af, at deres ressourcer vægtes. Resultatet af dette er, at forældrene aldrig bliver en reel samarbejdspartner (Kildedal et al. 2012: 8).

Flere bestemmelser i Serviceloven præciserer borgerens medvirken. I flere paragraffer er beskrevet, hvorledes myndigheden skal sørge for at høre både børn og forældre i forskellige stadier af sagsbehandlingen⁵ (Nielsen og Uggerhøj 2005: 109-110). I børne-familiesager forekommer det, at forældrene ikke bliver oplyst om deres rettigheder, fordi sagsbehandlerne ikke

⁵ SEL § 38, stk. 2. SEL § 58. SEL § 58, stk. 2, SELV § 58, stk. 4-8. SEL § 54, SEL § 60. SEL § 61. SEL § 62, stk. 2 og 6. SEL § 46, stk. 3. SEL § 59a

finder det gavnligt for relationen. Dette tyder på en behandlertilgang, hvor man anser oplysningen om rettigheder som en mulig forstyrrelse af relationen og sagsbehandlingen. Sagsbehandlerne forsøger at pakke rettighederne ind i omsorg for familien. Dette er dog paradoksalt, da forældre giver udtryk for, at en god og kompetent sagsbehandling i deres optik er en sagsbehandling, hvor man til fulde bliver oplyst om sine rettigheder og magtrelationen til myndigheden. Det er altså et misforstået hensyn, når sagsbehandlere forsøger at vægte den gode relation til borgerne frem for, at oplyse dem om deres grundlæggende rettigheder (Nielsen og Uggerhøj 2005: 116).

Til sammen peger ovenstående undersøgelser på, at samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre er helt centralt for det forebyggende arbejde med udsatte børn og familier. Det kan konstateres, at inddragelsen og relationen til forældrene har stor betydning for sagernes forløb, og nogle undersøgelser påpeger, at inddragelsen af forældrene kan have direkte betydning for kvaliteten af arbejdet. På tværs af metoder og lande synes det at være grundlæggende for forældrene, at de gerne vil mødes respektfuldt i samarbejdet, og gerne ser deres egne synspunkter og forståelser inddraget i sagerne. Omvendt konstateres det også, at forældrene ofte *ikke* oplever dette. Dette kan undre, når flere undersøgelser netop har påpeget vigtigheden af det gode forældresamarbejde, og når inddragelsen af dem er vedtaget ved lov. Ingen af undersøgelserne synes at beskæftige sig med, *hvorfor* inddragelsen og samarbejdet ofte er vanskeligt. At besvare netop dette *hvorfor* er målet med dette speciale.

4 FOREBYGGELSE – HVEM, HVAD, HVORNÅR

I det følgende redegøres for, hvordan det forebyggende arbejde med forældre og børn er opstået, hvordan det har udviklet sig, hvem det retter sig mod og hvorfor. Dette gøres for at kortlægge hvad der præger området, da dette bidrager til forståelsen af, hvad samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere drejer sig om.

4.1 FOREBYGGELSE I BØRNEFORSORGEN

Danmarks første børnelov kom i 1905. Loven byggede på en antagelse, som opstod i sidste halvdel af 1800-tallet: at børn i fare bliver farlige børn. Derfor havde loven til hensigt at forebygge,

at børn bliver farlige; særligt ved etablering af skole, sundhedsfremmende initiativer og ved at sikre kernefamiliens normer i arbejderklassen (Ebsen og Andersen 2010: 22)⁶.

Børne- og ungeforsorgsloven i 1965 repræsenterer et skift i forhold til synet på anbringelser og forebyggende arbejde. Hvor arbejdet før primært bestod i at forebygge anbringelser, skiftede fokus til et mere familiepolitisk og socialpædagogisk helhedssyn. I 1976 indførte man Bistandsloven, hvilket overførte alle dele af varetagelsen af den sociale tryghed til staten. Fokus rettede sig mod, at man skulle hjælpe alle familier og borgere på så tidligt et tidspunkt som muligt, og ad den vej undgå udviklingen af massive sociale problemstillinger. I 1993 udvides det forebyggende syn yderligere, og de forebyggende foranstaltninger, der i dag beskrives i Servicelovens paragraf 52, stk. 3, beskrives for første gang (den gang § 33, stk. 2). Serviceloven udvidede mulighederne for forebyggende foranstaltninger, og de forebyggende foranstaltninger, som er gældende i dag, har således eksisteret i lovgivningen i mere end 20 år (Bryderup og Trentel 2013: 20, 25). Som loven tager sig ud i dag, er der massivt fokus på, at staten skal hjælpe til med at få familier til at fungere både før og efter en anbringelse (Bryderup og Trentel 2013). Med Anbringelsesreformen i 2006 og Barnets reform i 2011 er der kommet et yderligere fokus på det forebyggende arbejde. Anbringelsesreformen fokuserer på en øget kvalitet i sagsbehandlingen i forhold til at klarlægge behovet for hjælp, samt en øget bevidsthed om, hvorledes anbringelser bidrager til en styrkelse af barnet. Anbringelsesreformen var en del af den daværende regerings diskurs omkring lige muligheder for alle børn uanset deres sociale baggrund (Bryderup og Trentel 2013: 21). Barnets reform lagde sig i forlængelse af Anbringelsesreformen og havde blandt andet stort fokus på den tidlige indsats. Med Barnets reform blev formålsparagraffen (§ 46) formuleret, som den står i Serviceloven i dag (Bryderup og Trentel 2013: 22). Forebyggelse lægger sig således i dag i forlængelse af en tro på den tidlige indsats. Med tidlig indsats vil man opspore og forebygge sociale problemer så tidligt som overhovedet muligt, og gerne allerede før problemerne opstår (Bryderup og Trentel 2013: 24). Forebyggelse er således indlejret i en diskurs, der omhandler, at samfundet bør kunne undgå sociale problemstillinger, såfremt vi forstår at forebygge dem. Dette ses også i Servicelovens § 46 stk. 2, hvor det præciseres, at støtten til familierne skal finde sted *så tidligt* som muligt. Ved at planlægge arbejdet med børn, så det bliver muligt at lave en tidlig, tværfaglig og

⁶ Den første danske lov om forebyggende arbejde med børn blev vedtaget i 1919 (*loven om forebyggende børneforsorg*) (Bryderup og Trentel 2013: 19).

helhedsorienteret indsats, forsøger man således at forhindre, at børns problemer udvikler sig yderligere (Bryderup og Trentel 2013: 25). Dette er således formålet med den forebyggende indsats.

4.2 HVEM OG HVOR MANGE MODTAGER FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER

Det er ofte vanskeligt at bestemme, hvem gruppen af udsatte børn i Danmark dækker over. Gruppen defineres vagt i den danske lovgivning, og derfor bliver det et vurderingsskøn, som kommunerne selv må tage (Ejrnæs, Ejrnæs og Frederiksen 2010: 43). Yderligere er det i høj grad op til kommunerne at vurdere, hvem der skal have støtte, og hvilken støtte de skal have. Den eneste betingelse beskrevet i loven er, at kommunerne skal gribe *mindst* muligt ind (Ejrnæs, Ejrnæs og Frederiksen 2010: 43). Det vil sige, at forebyggelsen skal foregå ud fra et *mindsteindgrebsprincip* (Vejledning om Serviceloven: 162).

De forebyggende foranstaltninger har taget sig meget forskelligt ud gennem de sidste 100 år. Indtil omkring midten af 1960'erne bestod forebyggende foranstaltninger af tilsyn med specifikke børnegrupper (fx anbragte børn, børn af enlige mødre osv.). Gennem årene udvides målgruppen for tilsyn, og med vedtagelsen af Bistandsloven og Serviceloven bliver antallet af forebyggende foranstaltninger, som nævnt, udvidet (Bryderup 2005: 400).

Ser man på udviklingen af, hvor mange *børn* og *unge* der har modtaget forebyggende foranstaltninger, er der sket en fordobling fra Serviceloven blev vedtaget i 1993 og frem til 2000 (fra over 5.000 til over 11.000). Ligeledes er der sket en stigning i forhold til antallet af *familier*, der modtager forebyggende foranstaltninger (Bryderup og Trentel 2013: 26-27). Kommunernes prioritering, i forhold til hvor mange penge der anvendes på henholdsvis forebyggelse og anbringelse, varierer på landsplan. I de kommuner der bruger flest penge på forebyggelse, anvendes omkring halvdelen af kommunens budget til udsatte børn på forebyggende foranstaltninger. I andre kommuner bruges kun omkring 10-15 %. Dette illustrerer, at der er store kommunale forskelle i forhold til, hvorledes arbejdet prioriteres (Ejrnæs, Ejrnæs og Frederiksen 2010: 56-57)⁷. Siden ”Lov om tilsyn” trådte i kraft i 1924, og frem til år 2000, har forebyggelsesfrekvensen⁸ ligget nogenlunde konstant ml.

⁷ Nogle kommuner har en mere problematisk borgersammensætning med mange udsatte borgere, som derved øger behovet for støtte til udsatte børn. Dog viser tal for området, at kommunernes demografi kun kan forklare 52% af variationen i kommunernes udgifter til anbringelser og kun 31% af variationen i kommunernes udgifter til forebyggende foranstaltninger (Ejrnæs, Ejrnæs og Frederiksen 2010:57-58).

⁸ Antallet af børn og familier der modtager forebyggende foranstaltninger.

3 og 4 %⁹ (Bryderup 2005: 401). Ser man alene på antallet af børn (og ikke familier), der modtager foranstaltninger ses, at omkring én procent af alle danske børn er anbragt uden for hjemmet, og at ca. én procent modtager forebyggende foranstaltninger i den ene eller anden afskygning (Ejrnæs, Ejrnæs og Frederiksen 2010: 46).

4.3 BEGREBET FOREBYGGELSE

Forebyggelse er oprindeligt et begreb hentet fra medicinens verden. Begrebet kan spores tilbage til antikken, hvor begreberne *profylakse* og *terapi* modstilles, hvilket betyder *forebyggelse* og *behandling*. Disse to begreber betegner to forskellige måder, hvorpå man kan forsøge at overvinde de risici, som livet stiller os over for. Man kan enten vente med at behandle, til man er blevet ramt af sygdom og modgang, eller man kan vælge at forebygge og derved forhindre eller begrænse livets farer (Schmidt og Kristensen 1988: 56). Ordet *forebyggelse* stammer oprindeligt fra tysk og betyder at ”bygge noget spærrende foran” (Rasmussen 2005: 14). Forebyggelsestanken forudsætter, at der forud for en uønsket hændelse eller tilstand såsom sygdom, sociale problemer etc., er en årsagskæde af hændelser som i sidste ende forårsager den uønskede tilstand. Man kan således, forhindre sygdom/sociale problemer i at opstå ved at gribe ind i den årsagskæde, som sygdommen/de sociale problemer er en konsekvens af. Dette betyder, at kender man et problems opkomstbetingelser, kan man med rettidig omhu forhindre problemet i at opstå (Rasmussen 2005: 14). Derfor er vor tids videns- og teknologiske udvikling et grundlæggende element i forebyggelsen, både inden for medicin og socialt arbejde, da den netop sætter os i stand til at pege på, hvilke risikofaktorer der kan forårsage uønskede tilstande. Ved at anvende avanceret teknologi kan videnskaben opsætte samspilsmodeller, der giver os mulighed for som samfund at vide, hvilke risikofaktorer vi ønsker at undgå (Schmidt og Kristensen 1988: 58). Det forebyggende arbejde på børne- familieområdet handler altså om, at samfundet qua sin viden om sociale problemer forsøger at forhindre disse problemer i at opstå. Formålet med arbejdet er altså at hindre, at især børnenes liv bliver præget af sociale problemer.

Inden for medicinens verden kan man diskutere, hvad forebyggelsen egentlig tilstræber. Om sundhedsfremme har en værdi i sig selv, eller om det blot er følgevirkningen af sundhed der har værdi (fravær af sygdom og et langt liv). Hvis sundhed har værdi i sig selv, betyder det, at de som arbejder på en bedre folkesundhed i virkeligheden også har taget patent på, hvad det gode liv er

⁹ Årsagen til, at Bryderup når frem til en højere procent end Ejrnæs, Ejrnæs og Frederiksen er, at hun også medregner de familierettede indsatser. Bryderup når også frem til at 1% af alle danske børn modtager en forebyggende indsats, hvis man ikke regner de familierettede tilbud med (Bryderup 2005:401).

(Rasmussen 2005: 18). Samme diskussion kan gøre sig gældende inden for det sociale område. Hvordan defineres sociale problemer, og hvem beslutter hvilke tilstande der skal forebygges og dermed også, hvad der er 'det gode liv'? Dette skal ikke forsøges besvaret her, blot kan det konstateres, at forebyggelse ikke er værdineutral men er indlejret i kulturens og tidens forståelse af *det gode liv*.

4.4 FORÆLDRE I FOKUS FOR FOREBYGGELSE

Som nævnt i indledningen betragtes forældre i børne- familiesager både som årsag og løsning på børnenes problemstilling. Derfor er de en relevant samarbejdspartner og medspiller for sagsbehandlerne. Dette skyldes især det *børnesyn*, som er dominerende i vores samfund. James, Jenks & Prout (JJP) beskriver i bogen *Den teoretiske barndom* (James, Jenks & Prout 1999), hvordan samfundets aktuelle syn på barnet og barndommen udspringer af det, som de kalder et *præsociologisk børnesyn*. Det præsociologiske børnesyn er en samlet betegnelse for forskellige børnesyn, som er gennemgående for den måde, hvorpå man i dag forstår børn og barndommen, i både videnskabelig- og hverdagssammenhæng. Det præsociologiske børnesyn er således en dominerende diskurs i flere forskellige samfundssfærer (James, Jenks & Prout 1999: 9-10, 17).

Grundlæggende for det præsociologiske børnesyn er, at man ikke medregner den sociale kontekst, som barnet lever i. Det vil sige, at antagelsen er, at barnet skal forstås og beskrives ud fra *indre processer* i barnet (James, Jenks & Prout 1999: 18). Et af de præsociologiske børnesyn som er meget dominerende i vores samfund i dag, er det JJP kalder *Det naturligt udviklede barn*. Grundlæggende for dette børnesyn er, at børn ses som *naturligt* udviklede og derfor er determinerede til at gennemgå modningsprocesser, som er universelle for alle børn uafhængigt af deres sociale kontekst. Dette er en hverdagsantagelse, som er båret frem af den psykologiske udviklingsteori. Især Jean Piaget har haft stor indflydelse på, at dette børnesyn har vundet frem (James, Jenks & Prout 1999: 28-29). JJP fremsætter en kritik af denne postdarwinistiske måde at anskue barnet på, fordi de mener, at den er forældet og meget karakteristisk for vestlig tankegang. De stiller spørgsmålstegn ved, om man overhovedet kan se børns udvikling som universel. Dette børnesyn, som er fremherskende i vesten, bevirker, at børn vurderes, måles og på uretfærdig vis sammenlignes med deres jævnaldrende (James, Jenks & Prout 1999: 30-32). Fendler (2001) har ligeledes påpeget, at det som i dag dominerer arbejdet med børn og unge netop er en *udviklingsdiskurs*. Hun påpeger, at denne diskurs rummer et fokus på, at *normalitet* hos børn og unge handler om at gennemgå den rette udvikling. Børn skal udvikle sig inden for en forholdsvis snæver definition af, hvad der anses for at

være normalt. Definitionen har sit udspring i forskellige videnskabelige afgrænsninger af normaludvikling, der skabes ud fra generaliseringer, som er skabt på baggrund af en bred vifte af variationer. Alt hvad der ikke ligger inden for sådanne generaliseringer anses for værende unormalt. Samtidig er normalitet historisk funderet. Det vil sige, at det som i dag anses for at være normalt, er skabt på baggrund af moderne videnskabelige teorier som er dominerende i vores tid (Fendler 2001: 128). Børnesynet er således bygget op omkring en tankegang om at 'normalitet' kan standardiseres ud fra videnskabelige metoder.

Et andet fremtrædende præsociologisk børnesyn, både politisk, akademisk og i hverdagsopfattelser, er *Det ubevidste barn*. Dette børnesyn udspringer af arven fra Freud. Hos Freud ses barndommen som de voksnes fortid, og med psykoanalysen kan man forklare voksenlivets problemer ud fra barndommens frustrationer. Selvom Freud også har et udviklingspsykologisk udgangspunkt, er hans fokus, at barndommens udvikling er afgørende for *voksnes* udfordringer. Forklaringer på afvigende adfærd i voksenlivet skal findes i det ubevidste, som blev grundlagt i barndommen (James, Jenks & Prout 1999: 32-33). I det sociale arbejde i dag er der, både blandt politikere og praktikkere, et stort fokus på *social arv* som årsagsforklaring på sociale problemer (Ejrnæs 1999: 1-2). Dette afspejler netop, at *det ubevidste barn* er et dominerende børnesyn; barndommen kan betragtes som årsag til det voksnes menneskes problematikker, hvorfor sociale problemstillinger kan kommes til livs, såfremt de forebygges i barndommen. Muligheden for at bryde den sociale arv, bliver somme tider anvendt af socialrådgivere som særskilt begrundelse for at sætte ind med forebyggende foranstaltninger (Egelund og Thomsen 2002: 19), hvilket understøtter at *det ubevidste barn* er et dominerende børnesyn.

Børnesynet og opfattelsen af målgruppen for det sociale arbejde har gennem de sidste 100 år ændret sig fra en kristen moralsk opfattelse af, at straf og revselse vil hjælpe børn ud af deres egoisme, til et børnesyn med fokus på børns *udvikling* (Bryderup 2011: 265). Man bevæger sig således fra et børnesyn, der indbefatter *det onde barn* til et børnesyn, der har fokus på *det naturligt udviklede barn* (James, Jenks & Prout 1999: 18-22, 28-31). Læser man formålsparagraffen for *Særlig støtte til børn og unge* (Serviceloven § 46) ses, at netop dette børnesyn er dominerende. Paragraffen danner den overordnede ramme for de øvrige bestemmelser i Servicelovens kapitel 11 og pointerer, hvilke målsætninger der er for den samlede lovpakke. De øvrige paragraffer i loven skal altså forstås og tolkes i lyset af formålsparagraffen (Bryderup og Trentel 2013: 23, Vejledning til Servicelov: 5) Formålsparagraffen lyder:

"§ 46. Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at

- 1) sikre **kontinuitet** i opvæksten og et **trygt omsorgsmiljø**, der tilbyder **nære og stabile relationer** til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,*
- 2) sikre barnets eller den unges **muligheder for personlig udvikling** og **opbygning af kompetencer** til at indgå i sociale relationer og netværk,*
- 3) understøtte barnets eller den unges **skolegang** og mulighed for at gennemføre en **uddannelse**,*
- 4) fremme barnets eller den unges **sundhed og trivsel** og*
- 5) forberede barnet eller den unge til et **selvstændigt voksenliv**.*

*Stk. 2. Støtten skal være tidlig og helhedsorienteret, så **problemer** så vidt muligt kan **forebygges** og **afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø**. Støtten skal i hvert enkelt tilfælde tilrettelægges på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns eller den enkelte unges og familiens forhold".*
(Serviceloven § 46, mine fremhævninger)

Paragraf 46 beskriver, at hensigten med loven er at sikre børns *udvikling*. Heri ses altså tydeligt, at *det naturligt udviklede barn* er et børnesyn der dominerer lovgivningen.

Den forståelse af børns omsorgsbehov som loven indikerer udspringer således af udviklingspsykologiske teorier. Med dette udgangspunkt vil den naturlige følge være at vurdere hjemmet og forældrene, når man skal bedømme børnenes muligheder for at gennemgå den rette udvikling. Overbevisningen bliver, at hvis ikke forældrene formår at yde den rette omsorg til barnet, vil udviklingen gå i stå eller gå i en forkert retning¹⁰. I børneforsorgen tillægges ansvaret for børnenes udvikling altså i høj grad forældrene (og særligt mødrene). Man finder en individuel psykodynamisk orientering, som primært retter fokus på moderens manglende evner til at varetage barnets behov (Kildedal et al. 2010: 10). Årsager til at kommunen iværksætter foranstaltninger i en familie er altså overvejende ud fra psykodynamiske forklaringer af forholdet mellem barn og forældre. Forældre ses således som direkte eller indirekte årsag til barnets problematikker (Ejrnæs, Ejrnæs og Frederiksen 2010b: 92).

¹⁰ Denne måde at forstå problemerne på, kan kritiseres for ikke at have opmærksomhed på at andre livsbetingelser også kan påvirke børns udvikling.

Udover paragraf 46 er yderligere to paragraffer relevante i forhold til den forebyggende indsats; paragraf 50 og 52. Paragraf 50 omhandler den børnefaglige undersøgelse. Før en konkret indsats kan blive sat i værk, er det et krav, at der bliver foretaget en børnefagligundersøgelse (paragraf 50-undersøgelse). Denne skal afdække barnets og dets families særlige behov. Udgangspunktet for den børnefaglige undersøgelse skal være, at man så vidt muligt indgår samarbejde og dialog med forældremyndighedsindehavende. Selvom der ikke er et direkte samtykkekrav anses det som værende af væsentlig betydning, at man opnår samarbejde med forældremyndighedsindehaveren (Vejledning om Serviceloven: 131). Ifølge Servicelovens § 50 stk. 2 skal kommunen foretage en helhedsvurdering af barnets situation. Dette indebærer en afdækning af seks punkter (medmindre nogle af punkterne ikke er relevante i den givne sag); 1) udvikling og adfærd, 2) familieforhold, 3) skoleforhold, 4) sundhedsforhold, 5) fritidsforhold og venskaber og 6) andre relevante forhold (Vejledning til Serviceloven: side 129). Når forældrenes evne og kompetence kræves afdækket i en børnefaglig undersøgelse, må det netop være en afspejling af, at disse tillægges betydning for barnets udvikling. Kommunen kan, i henhold til Servicelovens § 52 stk. 3, iværksætte forskellige forebyggende tiltag, såfremt man i den børnefaglige undersøgelse har skønnet, at det vil være nødvendigt for barnet og/eller familien. Disse er beskrevet i loven på følgende måde:

- 1) *Ophold i dagtilbud, fritidshjem, ungdomsklub, uddannelsessted el.lign.*
- 2) *Praktisk, pædagogisk eller anden støtte i hjemmet.*
- 3) *Familiebehandling eller behandling af barnets eller den unges problemer.*
- 4) *Døgnophold, jf. § 55, for både forældremyndighedsindehaveren, barnet eller den unge og andre medlemmer af familien i en plejefamilie, på et godkendt opholdssted eller på en døgninstitution, jf. § 66, nr. 1, 5 og 6, eller i et botilbud, jf. § 107.*
- 5) *Aflastningsordning, jf. § 55, i en plejefamilie, kommunal plejefamilie eller netværksplejefamilie eller på et opholdssted eller en døgninstitution, jf. § 66, nr. 1-3, 5 og 6.*
- 6) *Udpegning af en fast kontaktperson for barnet eller den unge eller for hele familien.*
- 7) *Anbringelse af barnet eller den unge uden for hjemmet på et anbringelsessted, jf. § 66.*
- 8) *Formidling af praktiktilbud hos en offentlig eller privat arbejdsgiver for den unge og i den forbindelse udbetaling af godtgørelse til den unge.*
- 9) *Anden hjælp, der har til formål at yde rådgivning, behandling og praktisk og pædagogisk støtte*

(Lov om Social Service § 52, stk. 3)¹¹.

På trods af at det i paragraf 46 vægtes, at man i arbejdet med børn og unge skal anlægge et helhedssyn, er det bemærkelsesværdigt, hvordan de forskellige foranstaltninger, der er beskrevet i paragraf 52 stk3, alle primært har fokus på familien. Helhedssynet synes altså primært at bestå i, at hjemmet og forældrene har indflydelse på barnet. På trods af andre tilgængelige forklaringsmodeller i det sociale arbejde, er der altså i loven primært fokus på psykodynamiske forklaringer. Den generative mekanisme synes at være forældrenes adfærd, som menes at påvirke barnet negativt.

Ovenstående har påvist hvordan det historisk aktuelle børnesyn, afspejles i den måde man tænker sociale problemer og socialpolitik i børneforsorgen, hvilket får den betydning, at forældre ses som primær årsag til de problematikker, det forebyggende arbejde med børn og familier søger at løse. De ovenstående afsnit viser, hvordan forståelsen, både af børns sociale problemer samt af løsningerne på dem, er historisk og kulturelt betinget. Kommunernes og sagsbehandlingernes vurderinger af hvad der er *under* normal standart, er således et variabelt forhold, som afhænger af den kulturelle og tidsmæssige kontekst (Egelund og Thomsen 2002: 38). De nuværende fremherskende forståelser og fortolkninger af børns problematikker er væsentlige, da de medfører, at forældrene får dobbeltrollen som både årsag til og løsning på børnenes problematikker. Børnesynet og psykodynamiske forklaringer på børns problematikker er således dét, der betinger, at samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere tager sit udgangspunkt i forældrenes rolle som både årsag og løsning.

Sagsbehandlere skal i følge paragraf 46, tilgodese børnenes behov for *udvikling, sundhed, tryghed, relationer, skolegang og trivsel*. Af dette kan man udlede, at vurderingen af *godt forældreskab* i vores samfund står i forhold til, hvorvidt man formår at sikre sit barns udvikling, sundhed, tryghed etc.. Lovgivningen giver dog ikke anledning til at forstå, hvordan fx udvikling, tryghed og trivsel defineres og vurderes eller kan efterprøves. Yderligere er den heller ikke tydelig

¹¹ I vejledning til denne del af loven står beskrevet, hvordan det er afgørende, at indsatsen sigter efter at løse de problemer, der er i familien / hos barnet, og ikke blot at symptombehandle. Det understreges, at foranstaltningerne er forskellige *typer* man kan iværksætte, men altså ikke er en værktøjskasse, hvor man konkret skal vælge de ni forskellige tilbud, da indholdet kan være forskelligt alt efter, hvad man skønner er gavnligt i den enkelte sag (Vejledning om Serviceloven:163). Således er det op til kommunen selv at vurdere præcis, hvordan deres foranstaltningstilbud skal skrues sammen. Især punkt 9 rummer mulighed for, at kommunen selv bestemmer, om de vil tilbyde de udsatte børn og familier andre typer af tilbud og hjælp i deres tilbudsvifte. Samtidig anføres i paragraffen, at kommunen *kan* tilbyde disse foranstaltninger – der står ikke at de *skal*. Også her er det altså op til kommunerne selv at beslutte, hvor meget de vil satse på forebyggelse.

omkring, hvilke børn der skal have hjælp, eller hvordan hjælpen skal udformes. Lovgivning er ikke en 'enten-eller' lovgivning, hvor bestemte forhold per automatik fører til bestemte interventioner. Derfor vil vurderingen af, hvem der skal have hjælp, og hvordan hjælpen skal tage sig ud, afhænge af lokale forhold og sagsbehandlingernes subjektive fortolkninger (Ebsen og Andersen 2010: 37).

5 TEORETISK RAMME

I det følgende præsenteres teoretiske perspektiver som, i den abduktive og retroduktive proces, har vist sig nyttige i forståelsen af hvilke grundlæggende dynamikker og mekanismer, der er på spil i samarbejdet og relationen mellem forældre og sagsbehandlere i det forbyggende arbejde. Teorierne skal senere danne grundlag for analyse af empirien.

5.1 MAGT SOM PRÆMIS

For socialt arbejde, gælder en grundlæggende præmis om, at arbejdet er spændt ud i mellem *hjælp* og *kontrol*. Eller sagt på en anden måde: magt er en grundlæggende præmis i relationen mellem socialarbejder og klient. Dette skyldes at forholdet i mellem borgere og systemrepræsentanter er asymmetrisk, da sagsbehandlere har lovmæssig hjemmel til at træffe afgørelser og skøn i borgerens liv. Desuden eksisterer der, mellem borger og systemrepræsentant, et afhængighedsforhold, hvor borgeren er afhængig af den hjælp, som systemrepræsentanten har beføjelserne til at bevillige. Yderligere har systemrepræsentanten en professionel viden, som overgår borgerens lægmandsviden. Klienternes erfaringer og viden har således ikke samme værdi og gennemslagskraft, som systemrepræsentantens. Myndighedspersoner besidder derfor en væsentlig magt over samfundsborgere (Larsen, Mortensen og Thomsen 2004:191-192). I et demokratisk ledet samfund vil man betragte politikeres og administratorers magt som værende legitim, fordi den er delegeret til dem af borgerne. Således findes der en legitim og synlig magt i det sociale arbejde, som er en præmis for sagsbehandlere og forældre i børnefamiliesager. Yderligere, findes der i mange møder mellem borgere og repræsentanter for de offentlige myndigheder, magtformer, som ikke har hjemmel i den legitime magt, men som beror på andre, mere utydelige, former for magt (Larsen, Mortensen og Thomsen 2004:185). Dette forhold er især blevet tydeliggjort og diskuteret i starten af 00'erne i bøgerne *Det magtfulde møde mellem system og Klient* (Järvinen, Larsen og Mortens 2004), og *At skabe en klient* (Järvinen og Mik-Meyer 2003). I bøgerne fremføres, at magt virker på flere forskellige niveauer i socialt arbejde, og at magten langt fra altid er tydelig eller bevidstgjort, for hverken klient eller socialarbejder. Udviklingstendenser i velfærdsstaten er årsag til, at den udøvede magt ikke blot

handler om indskrænkning af personlighed frihed, men i høj grad også handler om politisk styring og om at skabe og udvikle aktive, ansvarlige og sunde borgere (Larsen, Mortensen og Thomsen 2004: 187). Den usynlige magt gør sig også gældende i børneforsorgen, som er gennemsyret af normaliseringstendenser præget af en medicinsk tænkning om, at med rette behandling (det sociale arbejde) vil alle kunne tilpasses ind i kulturelle normer (Egelund 2004:136). Ofte er der ikke tilstrækkeligt videnskabeligt grundlag for de vurderinger, sagsbehandlerne skal foretage af familierne. Derfor dannes der, af socialarbejderne, andre former for kundskab, som benyttes som rettesnor i forhold til, hvorvidt forvaltningen bør sætte ind over for familien eller ej. Bedømmelserne af familierne kommer således til at hvile på diskurser, der er kulturelt og moralsk forankret. Rangordenen af familierne fra normale til afvigende, svarer til Foucaults disciplinær magt, som netop handler om at ville normalisere, integrere og behandle de, der afviger fra dét, som i tiden er den herskende viden og norm (Egelund 2004: 138). Således findes der i samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere også en skjult magt, som kommer til udtryk i forsøget på at disciplinere og udvikle forældrene, til at blive ”gode forældre”.

I bøgerne *Det magtfulde møde mellem system og klient* og *At skabe en klient* analyseres magtforholdet mellem kliner og sagsbehandlere med afsæt i magtbegreber hentet fra Foucault, Bourdieu og Goffman. Analyserne er blevet kritiseret for, at teorierne har nogle gennemgribende magtforståelser, som gør det svært at se, hvordan der kan skabes en positiv forandring gennem relationer, da disse ”... *altid synes at tjene opretholdelsen af et felt, en diskurs eller en institutionel orden* (Breumlund et al. 2008: 30-31). I bøgernes analyser af magt i socialt arbejde, fremstilles magten som kritisabel. Dette kan dog ses som et udtryk for et videnskabeligt doxa om, at magt i alle tilfælde er dårlig (Nissen 2005: 328). Andre analyser af magt i socialt arbejde har påpeget, at selvom ”*manglende opmærksomhed på magtens former, både de formelt retslige og de mere uformelle, som er indlejret i det sociale arbejdes institutionaliserede forventninger og arbejdsformer, kan fx resultere i en manglende forståelse eller lavere tolerance overfor klienternes egen oplevelse af deres situation, deres adfærd eller problemopfattelser*” (Breumlund et al. 2008: 29), kan magt ikke udelukkende ses som noget negativt eller kritisabelt (Fx Henriksen og Prieur 2004. Nissen, Pringle & Uggerhøj 2007, samt Nissen 2005). Magt kan også være produktiv og muliggøre forandringsprocesser i det sociale arbejde, såfremt den anvendes reflektivt (Breumlund et al. 2008: 29). Magt kan være en mulighed for forandring, da mennesker både har behov for autonomi, frihed og selvbestemmelse, men samtidig også har behov for at indgå i fællesskaber og sociale relationer (Ibid: 32). Gennem nære relationer og empati kan skabes mulighed for, på den ene side, at videreformidle samfundets normer og på den

anden, at imødekomme den enkeltes egne behov og normer (Breumlund et al. 2008: 35). Magten i det sociale arbejde kan altså analyseres ud fra en vinkel, der ikke ser den som en forhindring eller ulempe for hjælpen, men som en mulighed for, at der i relationen mellem klient og social arbejder, kan opstå nye veje til forandring. I relationer som baseres ” ... *på indlevelse, empati, involvering og et ønske om at skabe ligeværdighed på trods af forskellighed, er der mulighed for, at magt kan få positive konsekvenser* ... ” (Breumlund et al. 2008:35).

Denne korte redegørelse af magt i socialt arbejde viser, at der er forskellige akademiske opfattelser af, hvordan magt i socialt arbejde kan iagttages. Opfattelserne er spændt ud mellem to synspunkter, hvor den ene ’lejr’, argumenterer for, at magten er så indlejret i det sociale arbejde, at al hjælpekunst bliver en magtudøvelse, og at magten derfor må kritiseres og synliggøres (især repræsenteret ved Järvinen, Mik-Meyer, Villadsen og Egelund), mens den anden ’lejr’, repræsenterer et mere konstruktivt syn på magt, hvor magt accepteres som et grundvilkår, og hvor dette ikke ses som værende i modstrid med muligheden, for at kunne skabe positive forandringer (især repræsenteret ved Uggerhøj, Nissen m.fl).

I nærværende speciale betragtes magt, som en grundlæggende præmis for samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere. Forældrene underlægges synlig og usynlig magt, i et forsøg på at beskytte og forsvare børn, så de kan vokse op på vilkår, som stemmer overens med herskende værdier om ’det gode børneliv’. Specialets omdrejningspunkt er, hvorvidt, hvordan og *om* magten i de forebyggende sager kan udøves konstruktivt i samarbejdet, mellem sagsbehandlere og forældrene, og hvordan det er muligt at efterkomme normative idealer for det sociale arbejde, uden at gå på kompromis med børnenes trivsel. Ved konstruktiv udøvelse af magten, forstår jeg en magt, som ikke skubber forældrene væk fra samarbejdet, men derimod skaber grobund for et samarbejde, hvor det forebyggende arbejde kan lykkes. Det er en grundlæggende præmis, at forældrene underlægges magt, for at beskytte deres børn (jvf. vestlige værdier om gode børneliv). For eksempel, vil det ikke kunne accepteres, at en mor forsømmer sit barn i en sådan grad, at det ikke får mad eller får tilgodeset sine behov for kærlig omsorg og trygge rammer. Men hvordan får man moderen til at skabe de nødvendige forandringer i sit liv? Hvordan kan magten udøves konstruktivt? Ved at pålægge moderen trusler og sanktioner, hvis hun ikke begynder at tage bedre vare på barnet? Eller ved at få moderen til selv at forstå, at der er problemer, hun må løse? Begge dele er magt, blot mere eller mindre synlig i relationen.

Formålet med det forebyggende arbejde er at beskytte børnene. Dette formål vil ikke blive diskuteret yderligere. Jeg vil blot beskæftige mig med det dilemma, der opstår, når forældrene både er årsag og løsning på det konkrete sociale problem, man forsøger at løse. Hvordan takles det dilemma, at man må kontrollere og udøve magt over for forældrene, samtidig med at man skal forsøge at opbygge en relation, der kan skabe grobund for forandring? Hensigten er ikke at belyse, om magten er særlig *dårlig* eller *god*, om den er *skjult* eller *synlig*, men derimod hvordan magten i disse særlige sager *udspiller sig på forskellige måder*, som er mere eller mindre gunstige for samarbejdet.

Som nævnt iagttages magten, både den synlige og usynlige, som en grundlæggende *præmis*. I følgende skal redegøres for, hvordan *anerkendelse* af de forældre, som arbejdet omhandler, kan ses som et grundlæggende *behov*. Dette gøres for at vise, at arbejdet foregår i et spændingsfelt mellem magt som en præmis og anerkendelse som et behov.

5.2 ANERKENDELSE SOM BEHOV

Axel Honneth forsøger i sin tekst *Mellem Aristoteles og Kant* at udvikle en moralfilosofi, som kan forene to moralfilosofiske sondringer: at det moralsk rigtige er dét, som udvikler ”det gode liv”, og at det moralsk rigtige er de principper, som med fordel kan ophæves til universelle gældende regler (kategoriske imperativer). Honneth ønsker således at udvikle et moralskperspektiv, som kan rumme både individuelle og universelle principper (Honneth 2003: 73-75). Når Honneth skriver om moral, mener han de ”...ønskværdige eller kritisable egenskaber ved de forbindelser, som subjekter opretholder med hinanden” (Honneth 2003:78). Altså er moral de guidelines, som menneskelige relationer bør følge. Med inspiration fra den tidlige Hegel, tager Honneth afsæt i anerkendelsesbegrebet. Honneth trækker på psykologisk teori, for at forklare, at mennesker grundlæggende har behov for *anerkendelse* for at opbygge et selvforhold, som består af selvtillid, selvagtelse/selvrespekt og selvværdsfølelse (Honneth 2003: 86-87). Omvendt kan selvforholdet skades igennem forskellige former for krænkelse. At vi som mennesker overhovedet kan opleve moralske krænkelse, påviser at mennesket grundlæggende er intersubjektivt: Det er et fundamentalt vilkår for mennesket, at dets selvforhold skabes og udvikles i relation til andre mennesker, og derfor også kan nedbrydes og ødelægges i relationer. Honneth mener derfor, at et moralsk standpunkt bør tage udgangspunkt i *at beskytte mennesker i mod krænkelse, der er ødelæggende for deres selvforhold* (Honneth 2003: 90). På denne måde lykkes Honneths forsøg på at danne en moral, som sammenkobler individuelle og universelle moralske perspektiver: det moralske standpunkt er ønskværdigt, fordi det tjener menneskelig velfærd (hvad er det gode liv for mig), samtidig med at

retfærdiggørelsen af moralske rettigheder og pligter tager udgangspunkt i universelbare grunde, som forholder sig til andre menneskers velfærd og krav (Honneth 2003: 90-91).

Honneth sonderer mellem tre anerkendelsessfærer, hvor forskellige dele af selvforholdet udvikles: Den første anerkendelsestype, handler om de relationer, hvor man er tæt følelsesmæssigt forbundne, og hvor individet kan få oplevelsen af at blive: ”... *anerkendt som et individ, hvis trang og ønsker er af enestående værdi for en anden person.*” (Honneth 2003: 92). Det klassiske eksempel vil her være, relationen mellem et barn og dets forældre. Anden type anerkendelse omhandler behovet for at blive regnet som et menneske, som besidder samme moralske tilregnelighed, som alle andre mennesker. Denne type anerkendelse kommer til udtryk ved universel ligebehandling, fx lighed for loven. Tredje type anerkendelse omhandler individets mulighed for at blive anerkendt som en person, der besidder evner, som har en grundlæggende værdi for et konkret fællesskab. (Honneth 2003: 92-93). Honneth påpeger, at man ikke kan rangordne de tre anerkendelsestyper. Den ene kan ikke siges at være mere vigtig end den anden (Honneth 2003: 95-96). Til gengæld er det varierende, hvilken kreds af subjekter der kan give hvilke former for anerkendelse. Den første anerkendelsestype kan kun udleveres i relationer, hvor der er et følelsesmæssigt bånd mellem individerne. Den anden anerkendelsestype vil kunne forventes af alle subjekter, mens den tredje anerkendelsestype kun vil være mulig at yde inden for rammerne af konkrete fællesskaber (Honneth 2003: 93). Det er i det konkrete samspil mellem mennesker, at anerkendelsen kommer til udtryk. Ved at genspejle den anden person, hjælper man personen til at få et vellykket selvforhold. Anerkendelsen handler derfor om, at handle og gebærde sig på en måde, som er i overensstemmelse med den andens forståelse af sig selv. Honneth mener, at alle bør være moralsk forpligtet til at yde den anerkendelse, som er mulig i kraft af vores sociale relationer (Honneth 2003: 96). Således er Honneths teori normativ.

5.2.1 Anerkendelse i socialt arbejde

Peter Høilund og Søren Juul har i samarbejde skrevet bogen *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. Med udgangspunkt i Honneths anerkendelsesteori sætter Høilund og Juul kriterier op for det gode sociale arbejde. De mener, at socialt arbejde bør medvirke til *menneskelig opblomstring*. Dette forudsætter en etiske kerne i socialt arbejde, som kan understøtte borgerens muligheder for at forfølge *sine egne* visioner om det gode liv – dette understøtter både det gode liv for den enkelte, men støtter også mennesker til at blive velfungerende samfundsborgere (Høilund & Juul 2005: 31).

Som tidligere beskrevet, anser Honneth anerkendelse for værende en universel forudsætning for vellykket social identitetsdannelse, og derfor mener Høilund og Juul at anerkendelse bør være den grundlæggende forudsætning i socialt arbejde (Høilund & Juul 2005: 31-32). Høilund og Juul sætter altså Honneths normative ideal, som et normativt ideal i det sociale arbejde. Forfatterne understreger, at konsekvensen af manglende anerkendelse i praktisk socialt arbejde, vil lede til reaktioner, der bærer præg af manglende samarbejdsvilje, indignation, frustration og vrede (Høilund & Juul 2005: 30,33). Mennesker mødes med en forventning om at anerkendes som moralske personer. Når disse forventninger skuffes, vil det opleves som social foragt eller uretfærdighed, som leder til skam og harme (Høilund & Juul 2005: 38).

5.2.1.1 Værdsættelse

Høilund og Juul uddyber de tre anerkendelsesformer som Honneth beskriver. De kalder dem *Kærlighed, retslig,- og social værdsættelse*. Disse tre er alle nødvendige, for at et menneske opnår en vellykket identitet (Høilund & Juul 2005: 26-27). I samarbejdet med forældre har sagsbehandleren mulighed for at udvise *retslig værdsættelse*, da de tilhører en faggruppe, som forvalter samfundets love. En sagsbehandling inden for lovens rammer er således ikke bare et juridisk ideal, men i høj grad også et spørgsmål om, at anerkende borgerne på en måde, som er opbyggende, frem for nedbrydende for deres selvforhold. Manglende overholdelse af loven vil således være en krænkelse, som kan lede til foragt og vrede mod systemet. Derudover har sagsbehandlerne mulighed for at yde *social værdsættelse* i kraft af, hvordan de bedømmer klienternes livsformer og normer. Udfordringen i at udvise social værdsættelse i socialt arbejde er, at socialt arbejde netop sigter mod at få samfundsborgere ledt i en bestemt retning, som betragtes som fordelagtig for både borgeren og samfundet. Derfor kan visse livsformer ikke anerkendes, da de er i modstrid med værdier og normer i samfundet. I arbejdet med forældre til udsatte børn, er dette en særlig udfordring, da udgangspunktet ofte vil være, at forældrenes adfærd over for deres børn er uhensigtsmæssig. En adfærd, der ikke er anerkendende over for børnene, kan ikke anerkendes af sagsbehandlerne. Muligheden for at vise social værdsættelse, synes altså stærkt begrænset. Netop her står sagsbehandlerne overfor at skulle balancere mellem magten som præmis, og anerkendelsen som behov. Sagsbehandleren må udøve sin magt over for forældrene ved at fastholde, at visse ting ikke kan accepteres af hensyn til børnene. Dette kolliderer med forældrenes behov for at blive anerkendt, og med det ideal, som Høilund og Juul sætter for det sociale arbejde.

5.2.1.2 *Krænkelser*

Anerkendelsens modstykke er krænkelser. Mens anerkendelse er opbyggende for individet, vil krænkelser nedbryde den personlige identitet eller det positive selvforhold (Høilund og Juul 2005: 27). Høilund og Juul har fundet, at krænkelser af borgere er udbredte i socialt arbejde. De skelner mellem etiske krænkelser og juridiske krænkelser. Etiske krænkelser er de tilfælde, hvor borgeren oplever at være *usynlig*, og at deres egen version og syn på eget liv negligeres eller tilsidesættes. I værste fald, ydes den slet ikke interesse (Høilund & Juul 2005:33). Dette kan lede til følelsen af at være krænket, hvilket ikke er gunstigt, hvis målet med det sociale arbejde er at sikre menneskelig opblomstring (Juul & Høilund 2005: 36).

Juridiske krænkelser indbefatter, at man ikke omfattes af den samme beskyttelse, som gælder alle andre fuldgældende medlemmer af samfundet. Som sagt leder denne form for krænkelse til tab af selvagtelse, da man ikke oplever at blive anerkendt som et menneske, med samme krav på beskyttelse som alle andre borgere (Høilund & Juul 2005: 42-43). I relation til børne- familiesager indebærer dette altså, at man ikke blot får de ydelser, man som familie kan have krav på (fx boligsikring, friplads og andre økonomiske tilskud), men også at ens sags bliver behandlet i overensstemmelse med lovbestemte kriterier (fx overholdelse af tidsfrister, rækkefølgen i sagsbehandling, høring i egen sag osv.). Høilund og Juul påpeger, at krænkelser særligt vil opleves i de forhold, hvor der er tale om både en hjælperelation og en magtrelation, hvilket netop er kendetegnende for børne- familiesager (Høilund & Juul 2005: 47). Sagsbehandlere må udøve en magt over for forældrene, i form af skrappe krav til forandring, hvilket kan opleves krænkende, da forældrene dermed ikke kan anerkendes i deres livsførelse.

Høilund og Juul erkender, at skønt de betragter anerkendelse som en universel ret, kan ikke alle handlinger anerkendes. De to forfattere mener, at udgangspunktet altid må være at forfølge og forstå borgerens egne visioner og ønsker, men at disse kan tilsidesættes, hvis der er tungtvejende omstændigheder der gør, at sådanne visioner ikke kan forfølges. De har ingen konkret metode til, hvordan en sagsbehandler kan foretage sådanne skøn. De mener, det må være op til den enkelte sagsbehandlers *dømmekraft*. Forskellige typer af hensyn kan være i modstrid med hinanden – adfærd eller ønsker kan gå imod samfundets lovgivning og fælles bedste, og derfor ikke kunne anerkendes. Sagsbehandlerens dømmekraft må derfor være dét, man støtter sig til i sager, hvor borgerens ønsker eller visioner ikke kan imødekommes, og derfor ikke anerkendes. Ønsker en mor fx at fastholde sin personlige ret til dagligt indtag af alkohol, må sagsbehandleren, med sin dømmekraft, skønne om dette ønske fra moderens side kan accepteres, eller om det påvirker barnets udvikling og trivsel i en

sådan grad, at sagsbehandleren må skride til handling. Dette understreger, at sagsbehandlere i børne-familiesager må sondre imellem, hvilke dele af forældres adfærd, der ikke er foreneligt med børnenes trivsel og udvikling og derved undgå at anerkende denne del af forældrenes adfærd. Børnenes trivsel kan altså ses som en tungtvejende årsag til, at forældrene fx ikke kan fortsætte et eventuelt misbrug, eller anden livsførelse, der ifølge vores samfunds normer ikke er overensstemmende med det gode børneliv. Til gengæld vil dette altså lede til en krænkelse af forældrene, da der ikke kan ydes den sociale værdsættelse, som jo ellers netop er helt essentiel for det sociale arbejde med forældrene, hvis man skal tilslutte sig Honneth, Høilund og Juul. Forældrenes dobbeltrolle som både årsag og løsning synes at blive en udfordring for det sociale arbejde med samme forældre.

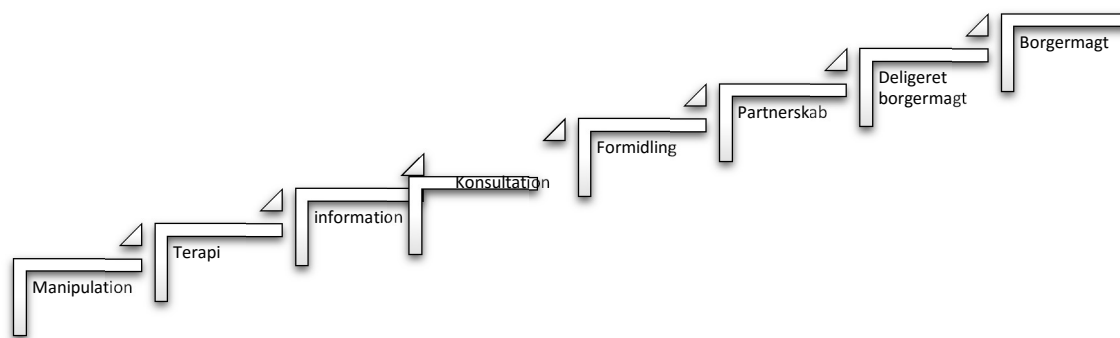
5.3 MAGT, ANERKENDELSE OG KRÆNKELSER

De foregående afsnit, har afsløret, at der på den ene side findes en præmis for arbejdet med forældre i børne- familiesager, som omhandler magt. Samtidig kan man opstille idealer og krav for det sociale arbejde, som fodrer anerkendelse af det enkelte individ, da det bidrager til menneskelig opblomstring. I arbejdet med børne- familier sager synes præmissen og behovet at være modstridende. Som nævnt ovenfor, vil det være vanskeligt at anerkende forældrenes livsformer, såfremt de ikke stemmer overens med børnenes trivsel. Krænkelser af forældrene vil derfor være uundgåelige, da ikke alle forhold og adfærd kan anerkendes. Det er dog væsentligt, at det ikke er den ulige magtrelation, der i sig selv skaber krænkelse. Høilund og Juul finder, at borgerne generelt er indforståede med, at sagsbehandleren er systemrepræsentant og varetager kontrolfunktioner. Krænkelsen opstår i det øjeblik, sagsbehandleren mener at vide, hvad der er bedst for borgeren (Høilund & Juul 2005: 51). Ligeledes er det mindre væsentligt, hvorvidt borgeren er tilfreds eller enig med en afgørelse i sin sag. Anerkendelsen hænger i højere grad sammen med, *hvordan* man oplever afslaget præsenteret. Et afslag er ikke en krænkelse i sig selv, men hvis afslaget er uretfærdigt, ikke er ordentlig begrundet, eller bliver præsenteret på en ikke-ankerkende måde, vil det opleves som en krænkelse og kan føre til tab af selvværd (Høilund & Juul 2005: 37). Dette stemmer overens med en pointe, fra Lars Uggerhøjs afhandling af samarbejde mellem forvaltning og forældre. Han finder, at *den gode relation* er afgørende for forældrenes vurdering af sagsbehandleren, mens dennes *handling* er mindre væsentlige for samarbejdet. Dette kan hænge sammen med, at magt kan udøves på etiske forsvarlige eller uforsvarlige måder. Det uetiske opstår, når man ikke henholder sig til anerkendelsens moralske principper, hvor man forsøger at inddrage og gøre klienternes synspunkter gældende (Høilund og Juul 2005: 152).

Indtil videre er der altså skitseret et væsentligt dilemma for sagsbehandlere i børnefamiliesager: kan magten over for forældrene udøves på en anerkendende og etisk måde, når man samtidig skal tilgodese børnenes hensyn og behov for anerkendelse? Sagsbehandlerne må ved hjælp af egen dømmekraft vurdere, hvilke forhold i forældrenes livsførelse, der ikke kan anerkendes. Samtidig vil det være konstruktivt at minimere krænkelser, da Høilund og Juul har påpeget, at krænkelser leder til indignation, vrede og skam (Høilund & Juul 2005: 27-28), hvilket ikke vil være gavnligt for samarbejdet, når formålet for det forebyggende arbejde er at ændre forældrenes adfærd. Spørgsmålet bliver derfor, om magt kan udøves konstruktivt i den forstand, at man minimerer krænkelser, som kan lede til reaktioner, der er ugunstige for formålet med arbejdet. Hvor går grænsen, for anerkendelse i samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre i forebyggende sager, når man samtidig skal varetage barnets trivsel, og kan man balancere hensynet til børn og forældre på en sådan måde, at det ikke opleves som krænkende for forældrene? I det følgende afsnit redegøres for, at *inddragelse* kan være et relevant begreb, når man netop søger at forstå denne balance imellem magt og anerkendelse.

5.4 INDDRAGELSE

En af de store klassikere inden for temaet inddragelse er Sherry R. Arnstein (1969). I Arnsteins udlægning af inddragelsesbegrebet, sætter hun lighedstegn mellem *borgerinddragelse* og *borgermagt*. Hun mener, at inddragelse må forstås som omfordeling af den magt, som fx myndighedspersoner besidder over borgere. Inddragelse handler derfor om, hvorvidt borgeren får del i beslutningsmagten eller ej. Således er inddragelse relevant at se nærmere på i situationer, hvor nogen har magt, mens andre ikke har. Hvis man tilslutter sig Arnsteins forståelse, handler inddragelse derfor om forholdet mellem *magthaverne* og de *magtesløse* (Arnstein 1969: 216). Inddragelse uden omfordeling af magt er ifølge Arnstein en tom og frustrerende proces for de magtesløse (Arnstein 1969: 216). Arnstein rangordner borgerinddragelse i otte forskellige niveauer, som rækker fra *ingen inddragelse* til *fuld inddragelse*. Arnsteins niveaudeling kan ses som en ottetrinnet trappe og er illustreret nedenfor:

De to nederste trin, *manipulation* og *terapi*, er ikke-inddragelse. Manipulation og terapi forekommer, når magthaverne vil forsøge at enten uddanne eller behandle de magtesløse. Magthaverne på disse to trin har ikke et ønske om at uddelegere deres magt, men anvender derimod inddragelsen til egen fordel. *Manipulation* opstår i situationer, hvor man i inddragelsens navn oplyser og informerer folk på en sådan måde, at de tror sig inddraget, men reelt set har de magtesløse ingen indflydelse haft. Inddragelsen har altså blot været ”til pynt”, så magthaverne kan føre deres planer ud i livet, mens de samtidig kan sige, at de har inddraget de magtesløse. Når sandheden går op for de magtesløse, vil det føre til stor frustration og fjendtlighed rettet mod magthaverne (Arnstein 1969:218). Terapi er ligeledes ikke-inddragelse. Her betragtes de magtesløse som ’syge’, der skal behandles, og inddragelsen rettes mod at tilpasse de magtesløses værdier og normer til resten af samfundet. Her sker ingen omfordeling af magten, tværtom bruges den til at ’behandle’ borgere (Arnstein 1969:218-219). Ikke-inddragelse leder til samme former for frustration og vrede, som Høilund og Juul har beskrevet, at krænkelseserfaringer kan lede til (Høilund & Juul 2005: 30,33). Dette kan forklares ved, at en ”falsk” inddragelse netop ikke er anerkendende, men krænkende, fordi den ikke regner den magtesløses meninger og holdninger som værende af værdi for fællesskabet. Frustration og vrede kan altså netop skyldes det krænkende i ikke-inddragelse. Ikke-inddragelse i børne- familiesager kan fx forme sig som lovpligtige møder og høringer med forældrene, hvor man reelt ikke tillægger dét, forældrene siger, værdi. Det kan også forekomme, ved at man underlægger forældrene foranstaltninger, som forældrene ikke selv ønsker, eller kan se formål med. Den form for magtudøvelse, der her finder sted, vil være en disciplineringsmagt, som forsøger at tilpasse forældrene gældende normer i samfundet, på en måde som er både krænkende og manipulerende, og langt fra den magt som Breumlund et al. beskriver, hvor magten udøves i et samarbejde, der baseres på empati, involvering og ligeværdighed (Breumlund et al. 2008: 35).

Information og *konsultation* befinder sig inden for det som Arnstein kalder *symbolsk inddragelse*. Her sikrer man, at de magtesløse bliver hørt og får en stemme, men der er ingen reel omfordeling af magt. Dvs. at man bliver hørt, men man garanteres ikke, at ens stemme får betydning. Derfor betegnes det som *symbolsk inddragelse*. *Formidling* er en højere form for symbolsk inddragelse. De magtesløse får større adgang til at rådgive og give deres mening til kende, men det er stadig magthaveren, der har retten til at træffe beslutninger (Arnstein 1969: 217).

På toppen af stien findes *Partnerskab*, *delegeret borgermagt* og *borgermagt*. Det er på disse tre trin, der finder en reel omfordeling af magt sted. Ved partnerskab forstås, at magthavere i et ligeværdigt samarbejde med de magtesløse træffer beslutninger. Magthaverne giver altså afkald på noget af deres magt, og overdrager den til de magtesløse. Delegeret borgermagt og borgermagt henviser til, at borgerne får majoriteten eller hele magten overdraget af magthaverne (Arnstein 1969: 217).

I en norsk afhandling af Tor Slettebø (2008), ses nærmere på forældreinddragelse i børneforsorgen. Slettebø finder, at forældreinddragelsen i Arnsteins terminologi ikke rangerer højere på stigen end *information* og *konsultation*, da samarbejdet mellem sagsbehandlere og klienter er domineret og tilrettelagt af sagsbehandlerne. Alligevel er forældrene glade for inddragelsen (Slettebø 2008:251). Slettebøs fund tyder på, at forældrene forventer og stiller sig tilfredse med det ulige magtforhold i relationen til kommunen. Dette stemmer overens med tidligere pointer fra Høilund og Juul, samt Uggerhøj om, at det væsentlige ikke er, at magten er ulige fordelt, men at det handler om den måde, hvorpå magten udøves. En forklaring på at forældrene stiller sig tilfredse med en symbolsk form for inddragelse kan være, at den er mere anerkendende end ikke-inddragelse. *Manipulation* og *terapi* anerkender ikke borgeren, da det skal tjene til at indgyde borgeren følelsen af at blive hørt, uden at borgerens synspunkter reelt tillægges værdi. Det vil derfor opleves som en etisk krænkelse, hvis borgeren indser at være blevet udsat for *manipulation* eller *terapi*. Borgerens synspunkter tillægges større værdi gennem den symbolske inddragelse, og der skabes derved en følelse af faktisk at blive set og hørt, hvilket Høilund og Juul finder centralt for den sociale værdsættelse (jf. tidligere afsnit).

De, som i Slettebøs undersøgelse var utilfredse med forældreinddragelsen, var i høj grad forældre, som havde oplevet anbringelser. De følte sig magtesløse, havde uoverensstemmelser med deres sagsbehandler, fik påtvunget hjælpetiltag, og manglede indflydelse i kontakten med børneforsorgen (Slettebø 2008:252). Alt i alt, noget som tyder på manglende anerkendelse og lavt

niveau af inddragelse. Yderligere er anbringelse af et barn uden for hjemmet en foranstaltning, som kan virke stærkt krænkende for forældrene, da man indirekte siger til dem, at de ikke har værdi og betydning i børnenes liv. De ydes derfor ikke den sociale værdsættelse, som er vigtig for deres selvværd. Derimod oplever de en etisk krænkelse, der leder til frustration og vrede. Igen viser dilemmaet i børne- familiearbejdet sig; kan man tillægge forældrenes meninger og holdninger en værdi, hvis dét, de siger, mener og ønsker ikke stemmer overens med trivsel og udvikling for deres børn? Det er centralt for anerkendelsen, at man føler sig set og hørt som et værdigt individ, hvis synspunkter har værdi. Dette giver den symbolske inddragelse netop anledning til. Omvendt, synes det vanskeligt at lave fuld inddragelse, hvor man overdrager hele eller dele af magten til forældrene, da man derved går på kompromis med dét, som er formålet med arbejdet: beskyttelse af børnene. Inddragelsesbegrebet viser, at det er muligt at anerkende uden at overdrage magt. Således synes Arnsteins stige at være et nyttigt analytisk begreb, som i dette speciale netop kan belyse, hvordan magt og anerkendelse kan balanceres i de forebyggende sager med udsatte familier. Ved hjælp af Arnsteins stige kan det analyseres, på hvilket niveau inddragelsen i sagerne ligger, hvilket kan være hjælpsomt i forhold til at forstå, hvordan samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre forløber set ud fra et anerkendelsesideal. Slettebøs fund tyder på, at den symbolske inddragelse netop kan være en vej til at balancere magt og anerkendelse på en sådan måde, at forældrene inddrages således, at de føler sig set, hørt og anerkendt, men uden at der finder en reel omfordeling af magt sted.

5.5 OPSAMLING PÅ DE TEORETISKE PERSPEKTIVER

I ovenstående er forsøgt belyst og diskuteret, at der i samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere er et væsentligt dilemma forbundet med, at forældre anses for at være både årsag og løsning på børns sociale problemer. Sagsbehandlerne besidder en betydelig, synlig og legitim magt, som kan udøves over forældrene, da disse ses som årsag til børnenes problematikker. Fra samfundets side er det besluttet, at man ikke vil tolerere en forældreadfærd, som ikke stemmer overens med de gældende normer for, hvordan børn udvikles og trives. Det er sagsbehandlerens arbejde at sætte ind med tiltag over for familier, hvor børnene ikke trives. Disse tiltag sigter ofte mod at bearbejde familierne i retning af de ønskeværdige normer. Dette kan fx være at lære forældre nye opdragelsesmetoder, hvis forældrene fx slår deres børn. Magten tager både form som en skjult disciplinering af forældrene, og som en synlig magt hvor forældrene må rette ind for at undgå yderligere sanktioner. Den synlige magt kan fx komme til udtryk i truslen om anbringelse af barnet, mens den usynlige magt fx vil udspille sig i den familiebehandling som får forældrene til at indse, at det ikke er en farbar vej, at anvende vold som opdragelsesmiddel.

Grundlæggende har forældre et behov for anerkendelse, som bør tilgodeses i forhold til grundlæggende idealer for socialt arbejde. Dog kan anerkendelse af forældrene også efterstræbes af den årsag, at krænkelser af forældrene kan lede til frustrationer, vrede og harme, som ikke er gunstigt for samarbejdet. Arbejdet udspiller sig således i en form for spændingsfelt mellem, at på den ene side at skulle udøve magt og på den anden side tilgodeset behovet for anerkendelse. Hvad kan og kan ikke anerkendes, når man samtidig skal tilgodeset børnene? Inddragelse kan ses som en mulig vej i dette dilemma. Ved at yde en symbolsk inddragelse af forældrene kan sagsbehandleren beholde magten, men samtidig anerkende forældrene, ved at inddrage deres stemme.

I analysen skal det undersøges nærmere, hvordan forældrene oplever deres behov for anerkendelse tilgodeset. Her benyttes særligt Høilund og Juuls begreber om etiske og juridiske krænkelser. Yderligere skal det undersøges om sagsbehandlere oplever mulighed for at anerkende forældrene, og hvordan magt og anerkendelse kan balanceres på en konstruktiv måde, så samarbejdet med forældrene ikke lider overlast. Her vil særligt inddragelsesbegrebet blive relevant.

6 METODE

Der er aldrig kun én måde at bedrive videnskab på, hvis man erklærer sig som kritisk realist. Det centrale er, at man begrundet sin valg og metoder (Buch-Hansen & Nielsen 2008: 60). Derfor vil der i det følgende redegøres for de metodiske valg som er truffet i undersøgelsen. Yderligere argumenteres for, hvordan den generede empiri er relevant for mit problemfelt¹². I tråd med god videnskabelig redelighed, er det grundigt beskrevet hvordan empirien er tilvejebragt – helt fra den første kontakt med informanter, til udførelsen og bearbejdelsen af interviews mm. (Riis 2012: 351). Det er et kriterie for den kvalitative metode, at der er gennemsigtighed og refleksivitet i forskningsprocessen (Fahnøe 2013: 118). Derfor belyses ikke bare de metodiske greb som er gået godt, men også de som er lykkedes mindre godt. Validiteten af en kvalitativ undersøgelse kan ikke afgrænses til særskilte undersøgelsesfaser, men er en løbende proces i forhold til metodiske valg, overvejelser og refleksioner (Kvale og Brinkmann 2009: 274-275). Derfor vil de valg og metodiske greb, som er gjort i undersøgelsen løbende, diskuteres. Dette sker netop med det udgangspunkt, at

¹² Jeg anvender termen *genereret* frem for *indsamlet*, for at understrege at kvalitativ empiri ikke er noget som uafhængigt af forskeren 'eksisterer derude', men at empirien skabes i forskerens samspil med den sociale verden, hun møder (Mason 2002:52, Denzin 1989:236)

forskerens håndværksmæssige dygtighed, er afgørende for validiteten af undersøgelsen (Kvale og Brinkmann 2009: 274).

6.1 EMPIRIENS RELEVANS FOR PROBLEMSTILLINGEN

Som tidligere nævnt er det lykkedes at generere empiri fra flere forskellige kilder: *Interview*, *facebookopslag* og en enkelt § 50 *undersøgelse*. Dette er, som også tidligere nævnt, empiri som gør det muligt at belyse problemstillingen fra forskellige vinkler, hvilket giver et sammenligningsgrundlag.

Som nævnt, er der i undersøgelsesprocessen løbende opstået nye erkendelser. Dette bevirker, at den genererede empiri, ikke er den mest optimale til at belyse dét, jeg undersøger. Vil man forstå menneskers adfærd og samspil, vil observationer være en mere pålagt vej at gå (Kvale og Brinkmann 2009:136). At det netop er samarbejdet imellem sagsbehandlere og familierne, som kan bidrage til en dybere forståelse af feltet, blev først tydeligt efter udførelsen af interviewene. Derfor er metoden altså af en anden beskaffenhed end dén, jeg ville have valgt, hvis jeg kunne starte forfra. Dette er en væsentlig metodekritik af undersøgelsen.

Forskningsinterviews er egnede til at give indsigt i beskrivelser af oplevelser og uddybelse af subjektets perspektiv på egen livsverden (Kvale og Brinkmann 2009:137). Specialets empiri belyser altså de oplevelser, som sagsbehandlere og familier har, hvilket ikke siger noget direkte om, hvordan samspillet *i praksis* tager sig ud (de kan huske forkert eller have forskellige oplevelser af, hvordan fx et møde har fundet sted). Alligevel er det dog en relevant indgangsvinkel, da deres subjektive oplevelser kan forklare hvilke følelser, mekanismer og dynamikker, som opstår i samarbejdet mellem parterne. Det kvalitative interview er således brugbart, når man, som jeg, ønsker at undersøge dybde, nuancer og kompleksitet (Mason 2002:65).

Jeg har fundet det er relevant at interviewe sagsbehandlere, da det er sagsbehandlere som iværksætter og følger de forebyggende forløb, og derfor også er ansvarlige for disse. Ydermere er det samme sagsbehandlere, som har relationen til de pågældende forældre og børn. Det er endvidere sagsbehandlere, der er systemets repræsentanter, og som besidder magten i relationen til familierne. Udvælgelseskriteriet for sagsbehandlere har været, at de skulle være erfarne, med mange års virke inden for børne- familieområdet. Dette fordi jeg ønskede interviews med velkvalificerede og velfunderede fagpersoner, som qua deres erfaring og faglige kompetencer også evner at reflektere over og forholde sig kritisk til egen praksis. En tidligere undersøgelse har tillige vist, at erfarne

sagsbehandlere har mulighed for at have et andet perspektiv på deres arbejde end nyuddannede har (Lerum 2011: 23).

De to interviewede sagsbehandlere arbejder med en metode kaldet *Sikkerhedsplaner*, hvilket er en: ”intensiv indsats, som kombinerer grundigt myndighedsarbejde og kontrol på den ene side - med familiebehandling og netværksinddragelse på den anden side. Målgruppen for indsatsen er børnefamilier, hvor der er stor bekymring for barnets sikkerhed og trivsel, og hvor der er et grundlag for en anbringelse af barnet uden for hjemmet. Ved denne indsats forbliver barnet i hjemmet, samtidig med, at der iværksættes en omfattende plan med aftaler for barnets hverdag, professionel kontrol, terapeutisk arbejde med forældrene og inddragelse af familiens private netværk” (Sørensen 2013: 4). Sikkerhedsplaner er en udspringer af det australske forebyggelsesprogram *Signs of Safety*. Metoden er relativt ny i Danmark, hvor Københavns kommune var de første til at implementere den. På baggrund af deres gode resultater, er andre kommuner sidenhen fuldt efter. Det særlige ved metoden er endvidere, at den sammenkobler sagsbehandler funktionen, med familiebehandlerfunktion. Udgangspunktet er altså et andet, end i den mere traditionelle sagsbehandling, hvor myndighedsrollen er frakoblet selve foranstaltningen (hjemmehosser¹³, familiebehandling, kontaktperson etc.). Udgangspunktet for interviewet med sagsbehandlere, er altså at de praktiserer denne metode. At metoden adskiller sig fra andet forebyggende arbejde, finder jeg ikke problematisk for undersøgelsen, da jeg antager, at magt og anerkendelse er grundlæggende mekanismer og dynamikker i samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere i *alt* forebyggende arbejde. Snarere er det en styrke for undersøgelsen, da flere nuancer af samarbejdets dynamikker er blevet tydelige pga. sagsbehandlernes erfaringer med denne metode. At metodetilgangen er en anden, giver således et nuanceret billede af, hvordan forebyggelse også kan se ud, samt fordele og ulemper ved forskellige metodemæssige tilgange.

Jeg har fundet det relevant at belyse en forældrevinkel på problemstillingen, da forældrene ligeledes er aktører i det forebyggende arbejde (jf. den tidligere beskrevet *dobbeltrolle*). Forældrene til anbragte børn, vil ofte være socialt udsatte og måske ikke, på samme måde som en professionel sagsbehandler, formår at reflektere over sagens forløb. Ikke mindst derfor er forældrenes oplevelser og synspunkter væsentlige at inddrage, da deres stemme muligvis marginaliseres og overses på feltet. Medtager man ikke denne stemme, er man i risiko for at få et skævt billede (Riis

¹³ 'Hjemme-hos' er daglig tale for en forebyggende foranstaltning der tilbyder hjælp i hjemmet.

2012: 356). Af samme grund har jeg fundet det relevant at inddrage facebookgruppen som empirisk kilde. I gruppen deler forældre deres oplevelser indbyrdes, og ved at inddrage opslag for gruppen som empiri, får jeg yderligere nuancer på forældrenes oplevelser. I afsnit 6.7 *Facebook som empiri* diskuteres, hvad der kendetegner denne form for online-empiri. Jeg har valgt at interviewe forældre, der har haft et forebyggende forløb, som er løbende er blevet optrappet, for endeligt at munde ud i en anbringelse af deres barn. Udgangspunktet for at interviewe disse forældre har altså været at afdække, hvordan de oplever samarbejdet med sagsbehandleren og om disse oplevelser kan belyse, hvordan samarbejdet spiller ind på sagernes forløb. Dette er jvf. den patologiske strategi, som er forklaret tidligere i afsnit 2.2 *Kritisk realisme*. De to interviewede forældre er begge kvinder. Det er kendetegnende for det kommunale arbejde med udsatte børnefamilier, at mødrene er i fokus. Fædrenes rolle er ofte mindre, og bliver ikke tillagt samme betydning, som mødrenes (Kildedal et. al. 2010: 10-11). Således virker det logisk at interviewe mødre om deres oplevelser, eftersom de ofte er dem, der er den primære samarbejdspartner for sagsbehandlerne.

Interviewet med støtte-kontaktpersonen fra FBU, belyser samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere fra et tredje perspektiv. Støtte- kontaktpersonen er ikke direkte involveret i samarbejdet, men oplever det alligevel på tæt hold. Interviewet med denne, bidrager med nuancer som adskiller sig fra forældre- og sagsbehandlerperspektivet, da hendes erfaring i mindre grad er præget af direkte involvering, og samtidig spænder vidt, da hun har arbejdet med mange familier, i flere forskellige kommuner. Ideen til at interviewe støtte-kontaktpersonen opstod, da jeg i min søgen efter informanter, fik kontakt til FBU. I en telefonsamtale med støtte-kontaktpersonen blev det tydeligt for mig, at hun besad en insiderviden, som kunne bidrage til at belyse mekanismer og dynamikker i arbejdet. Derfor valgte jeg også at interviewe hende.

Den sidste del af empirien er en paragraf 50 undersøgelse på en søn, til én af de interviewede mødre. Den er interessant fordi den belyser, hvilke faktorer, sagsbehandleren har fundet det relevant, at omtale i undersøgelsen, og hvorvidt den skriftlige fremstilling fremmer eller hæmmer samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere. Dokumentet kan altså ses, som yderligere dokumentation for de oplevelser, som mor-Trine beretter om. Paragraf 50 undersøgelsen kan dog kun fortælle noget om, den formelle sagsbehandling, men siger ikke noget om hvilke forløb og forhandlinger der yderligere har fundet sted (Dahler-Larsen 2008: 244-245).

6.1.1 Datatriangulering

Som der netop er redegjort for, fremkommer det empiriske materiale fra flere forskellige metoder og kilder. Der er således tale om både *metode-* og *datatriangulering*, hvilket bidrager til en dybere forståelse af det undersøgte fænomen (Denzin 1989: 234). Datatrianguleringen i dette speciale består i, at jeg benytter den samme metode (interview) på flere forskellige kilder, der hver især repræsenterer forskellige perspektiver på samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre. Dette bidrager netop til at forstå, hvad der er grundlæggende for det undersøgte fænomen på tværs af divergerende perspektiver og oplevelser (Denzin 1989: 237). Metodetriangulering fremkommer ved, at der både anvendes interview, online dataindsamling, og dokumentanalyse som metode. Yderligere bidrager trianguleringen til at udfordre bias. Ved at have flere datakilder og metoder i spil, bliver det lettere at se de forskellige fortolkningsrammer, hvorigennem virkeligheden kan forstås (Denzin 1989: 236).

6.2 VEJEN TIL EMPIRIEN

Oprindeligt var mit ønske kun at interviewe sagsbehandlere, samt at få adgang til at læse konkrete sager og anvende dem som afsæt for interviewene. Dette kunne dog ikke lykkes. Nedenfor forklares processen omkring at få kontakt til mine informanter, og hvorfor det blev lige præcis de fem jeg har interviewet. Det forklares også, hvorfor det oprindelige ønske for empirien ikke kunne efterleves, og hvilke alternativer der er valgt. Yderligere beskrives facebookgruppen, som indgår som en del af empirien, samt hvordan kendskabet til gruppen opstod.

Kontakten til de to sagsbehandlere opstod ved brug af mit eget netværk. Jeg kontaktede et byrådsmedlem i en mindre provinskommune på Sjælland, som jeg kender gennem et familiemedlem. Byrådsmedlemmet sidder i børne- og ungeudvalget, og kunne derfor sætte mig i kontakt med lederen af kommunens familieafdeling. Efter telefonisk kontakt med vedkommende, udvalgte han to sagsbehandlere, som han mente kunne være relevante at interviewe. Jeg har således gjort brug af to gatekeepere; én fra mit eget netværk, og én fra mit netværks netværk. Gatekeepers kan have særlige interesser i, hvorledes deres organisation bliver fremstillet (Kristiansen og Krogstrup 2009: 139-140). At chefen for familieafdelingen i kommunen valgte at henvise mig til to sagsbehandlere, som arbejder i et i nyoprettet team, der arbejder med sikkerhedsplaner, kan måske ses som et udtryk for dette. Familieafdelingen i den pågældende kommune har en problematisk fortid, hvor der er blevet opdaget store fejl i sagsbehandlingen. Kommunen har derfor tidligere været underlagt *Socialstyrelsens* og *Ankestyrelsens* Task Force. Man kan derfor påtænke, at familieafdelingens chef har haft en særlig interesse i, at det var de dygtige sagsbehandlere, der

arbejder i et team med gode resultater, som jeg fik kontakt til. Dog begrundede han sit valg med, at det var i dette team, man fandt de mest garvede sagsbehandlere (som var et af mine efterspurgte kriterier), samt at det var dem, der bedst havde tid til at stille op til interview. Jeg oplevede at begge interviewede sagsbehandlere var fagligt reflekterende og velformulerede. Gatekeeperens interesse i den bedste fremstilling af organisationen kan muligvis afspejles i, at han netop peger på to sagsbehandlere, som besidder disse specifikke egenskaber. Jeg blev på denne vis afskåret fra interviewpersoner, som måske havde mere ensidige fremstillinger og forståelse af deres arbejdsområde. Omvendt har det været givtigt at interviewe fagpersoner, som satte mange ord på deres praksis, og havde mange tanker omkring den.

Jeg forsøgte at få tilladelse til at gennemlæse sagsakterne på de sager, som interviewene med sagsbehandlerne tog udgangspunkt i. Dette ville være brugbart som uddybelse af, hvordan sagsbehandlerne reelt sagsbehandler, samt hvilke faktorer de vægter i deres arbejde. Desværre var dette ikke muligt, da chefen for familieafdelingen ikke ville give sin tilladelse. Jeg er blevet gjort bekendt med, at det i Danmark er tilladt at give forskeradgang til fortrolige dokumenter, men da jeg var afhængig af det gode samarbejde besluttede jeg, at det ville være uhensigtsmæssigt at fastholde retten til dette. Jeg valgte derfor at forsøge at udbygge min empiri ad andre veje.

Da det stod klart, at det ikke var muligt at få adgang til at gennemlæse sagsakter, kontaktede jeg en organisation for forældre til børn, som modtager støtte efter Servicelovens kapitel 11. (FBU – ForældreLANDSorganisationen). Via FBU kom jeg i kontakt med Karen. Karen arbejder fuldtid som frivillig for organisationen og har derfor et ganske godt kendskab til systemet, da hun i mange år har støttet og rådgivet forældre på hele Sjælland. Karen har således fulgt mange børnefamiliesager på tæt hold. Hun arbejder både som frivillig støtteperson for forældre, er paragraf 54 støtteperson¹⁴ og bisidder for familier.

Karen er pensioneret jurist, og har i mange år selv arbejdet i forvaltning (voksen- handicapområdet). Derfor har hun også et indgående kendskab til forvaltningspraksis og jura, som også er et vigtigt element i den forebyggende praksis (dog gav dette også nogle udfordringer i interviewet af Karen. Dette vil blive uddybet senere i afsnit 6.6. *Interviewpersonernes subjektivitet*).

¹⁴ Alle forældre, hvis barn er anbragt, har ifølge SL § 54 krav på at tilbydes en støtteperson af kommunen.

Som nævnt består dele af min empiri af opslag i en facebookgruppe. Jeg blev bekendt med Facebook-gruppen, via en forening der hedder *Bedsteforeningen*. Foreningen består af bedsteforældre og anden biologisk familie til anbragte børn. I søgen efter interviewpersoner tog jeg kontakt til deres næstformand, som ikke umiddelbart kunne hjælpe med interviewpersoner, men som foreslog mig at se nærmere på facebookgruppen. Facebookgruppen har ca. 2.100¹⁵ medlemmer. Der bliver dagligt postet opslag fra forældre, der ønsker råd og støtte fra andre forældre i samme situation. Man kan kun lave opslag i gruppen, hvis man er medlem. Da jeg ønskede at benytte mig af gruppen for at lede efter informanter, anmodede derfor om medlemskab, hvilket blev godkendt af en administrator. Derefter lavede jeg følgende opslag i gruppen¹⁶:

>>>>> *Har du lyst til at dele din historie?* <<<<<<

Har du oplevet at få støtte i eget hjem og/eller familiebehandling, men efterfølgende alligevel fået anbragt dit barn uden for hjemmet? Så vil jeg meget gerne høre din historie!

Jeg er ved at skrive speciale på Aalborg Universitet, som omhandler det forebyggende arbejde i kommunerne. Jeg mangler to eller tre deltagere, der har lyst til at blive interviewet af mig, om hvordan lige netop jeres sagsforløb har været.

Interviewene vil blive citeret i specialet, men vil være 100% anonyme. Ingen navne eller personlige oplysninger bliver nævnt.

(NB: man skal være bosiddende på Sjælland)

Er du interesseret eller har spørgsmål, så send en privatbesked her på Facebook eller på min mail.

For at de som henvendte sig, ikke skulle forringe deres egen anonymitet, opfordrede jeg til direkte kontakt til mig, frem for at skrive en offentlig kommentar i opslaget. Dette virkede dog ikke helt efter hensigten, da de fleste svar kom direkte på opslaget. Derfor valgte jeg, straks efter at have fået kontakt til de personer der henvendte sig, at slette opslaget igen. Kun én (Trine) ud af de fem jeg fik kontakt

¹⁵ Medlemstallet er fra juni 2015, men gruppen vokser støt.

¹⁶ Af hensyn til anonymisering af de som henvendte sig, har jeg efterfølgende slettet opslaget igen. Jeg tænkte på daværende tidspunkt ikke over at lave et screenshot af mit opslag. Derfor kan det ikke dokumenteres her.

til af denne vej, opfyldte mine valgte kriterier om at have gennemgået et forebyggende forløb, som mundede ud i en anbringelse og at være bosiddende på Sjælland¹⁷.

Udover at gruppen er benyttet til at finde informanter, er dens opslag også anvendt som empiri for analysen. Som medlem af gruppen, er der løbende kommet opslag i mit eget newsfeed på Facebook. Jeg benytter Facebook dagligt i privat sammenhæng, og har derfor dagligt fået indblik i hvad der rør sig i gruppen. Derfor har gruppen løbende bidraget til, at jeg som forsker har fået nuancer og ny viden om feltet. Det gennerelle indtryk jeg har fået er, at forældrene er frustrerede og ofte bliver der ikke lagt fingre i mellem når de udtaler sig om kommunerne og sagsbehandlerne. Gruppen anvendes til at søge råd hos hinanden, fx: *”nogen der har prøvet at have denne kommune på nakken”*, eller *”nogen der ved hvordan man klager til ankestyrelsen”*. Ud over den løbende indsigt i gruppen, har jeg mere systematisk gennemgået alle opslag der er postet over en periode på to måneder. I afsnit 6.7 *Facebook som empiri* vil blive nærmere uddybet, hvordan denne gennemgang er gennemført.

Jeg har fået kontakt til de to interviewede mødre ad to forskellige veje. Kontakten til Ida gik via Karen, som er støtteperson for Ida. Jeg forklarede Karen mine udvælgelseskriterier (først forebyggelse, senere anbringelse), og hun kontaktede derefter Ida, for at spørge om jeg måtte få hendes telefonnummer. Ida har på denne måde haft mulighed for at afvise deltagelse, uden at skulle sige det direkte til mig. Kontakten til Trine opstod gennem facebookgruppen. Trine rettede selv henvendelse efter at have læst mit facebookopslag, hvorefter jeg kontaktede hende telefonisk. Trines forløb levede op til mine udvælgelseskriterier, og hun var derfor en oplagt informant. Trine har yderligere givet mig lov til at læse hendes søns paragraf 50-undersøgelse.

6.3 UDFØRELSE AF INTERVIEW

At interviewe kan i høj grad betragtes som et håndværk, da der ikke findes obligatoriske regelsæt for hvordan man interviewer korrekt. Det stiller derfor store krav til interviewerens forberedelse, færdigheder, viden og intuition (Kvale og Brinkmann 2009: 120). I det følgende redegøres for hvordan interviewene i specialet er tilvejebragt, samt hvilke metodiske overvejelser der er gjort i forbindelse med interviewene.

Interviewene er semi-strukturerede livsverdeninterview, der har til formål at fortolke beskrevne og oplevede fænomener – her det forebyggende arbejde. Under interviewene er anlagt en åben

¹⁷ Dette hensyn var af praktiske årsager, da jeg selv er bosiddende på Sjælland og helst ville undgå større rejseudgifter.

holdning til at lære af den interviewede og at forfølge nye perspektiver, som åbenbares i informanternes svar på spørgsmålene. Et eksempel på dette kunne være, da Karen fortæller mig, at paragraf 50-undersøgelser sjældent bliver udfærdiget på det korrekte tidspunkt i sagernes forløb. Juridiske spørgsmål, var ikke en del af mine temaer i interviewene, men da Karen bragte det på bane, virkede det relevant at forfølge. Strukturen af interviewene var altså ikke på forhånd fastlåst (Kvale og Brinkmann 2009: 143-144).

6.3.1 Interviewguides

Inden jeg gik i gang med min interviewundersøgelse, har jeg læst tidligere undersøgelser af feltet, samt anden relevant litteratur (fx lovtekster og reformer), da viden om det, man undersøger, er essentielt i forhold til at formå at stille relevante spørgsmål under interviewet (Kvale og Brinkmann 2009: 127). På baggrund af denne forhåndsviden udformede jeg tre forskellige interviewguides; én til sagsbehandlerne én til støtte-kontaktpersonen og én til mødrene. De tre Interviewguides tog udgangspunkt i ét og samme brede forskningsspørgsmål: *Hvorfor virker forebyggelsen ikke?* Til at besvare dette spørgsmål opstillede jeg forskellige hypoteser, som tog udgangspunkt i forskning og sociologiske teorier. Listen ser således ud:

- Socialrådgiveren har skæv opfattelse af familiens problemer (Hypotese udsprunget af viden fra undersøgelsen *Tæskler for anbringelse* (Egelund og Thomsen 2002)).
- Skævhed ml. foranstaltning og behov (Egen hypotese).
- Manglende overensstemmelse mellem sagsbehandlers vurderinger af problemer og familiens opfattelse af problemer (Magt).
- Mangel på ordentlige foranstaltninger (Egen hypotese).
- Uenighed om problemdefinition (Hypotese udsprunget af viden fra undersøgelsen *Tæskler for anbringelse* (Egelund og Thomsen 2002)).
- Forebyggelsen anvendes til indsamling af beviser til børne- og unge udvalget, så en anbringelsessag kan gå igennem (Hypotese udsprunget af viden fra undersøgelsen *Tæskler for anbringelse* (Egelund og Thomsen 2002)).
- Kontrol af familien frem for hjælp (Magt).
- Manglende viden om reelle risikofaktorer (hypotese om for stort fokus på *social arv*. Inspiration fra Ejrnæs 1999).

- Manglende refleksion over kommunens egen andel i sagen, så man optrapper sagen, i stedet for at forstå de processer, som er i spil (egen hypotese).
- Kommunen har negative forventninger fra start, som bevirker en negativ udvikling i sagen (stempling og labelings teori)
- Forebyggelsen bevirker en negativ udvikling hos familien (egen hypotese).
- Familierne samarbejder kun ud af frygt for at miste deres barn (egen hypotese).
- Anbringelsen hænger som en stadig trussel over hovedet, hvorfor familierne sættes i en ekstrem situation (egen hypotese).

Ovenstående hypoteser operationaliserede jeg til interviewspørgsmål til henholdsvis sagsbehandlere, støtte-kontaktperson og forældre. Denne fremgangsmåde er valgt af tre årsager: For at sikre at interviewspørgsmålene er relevante for mit overordnede forskningsspørgsmål, og for at det i interviewsituationen skulle være klart for mig, hvad der var relevant at forfølge, og hvad der ikke var (Mason 2002: 69). Yderligere omsætter interviewguiden hypoteserne til hverdagssprog, som informanterne bedre kan forholde sig til. Endeligt gør den det muligt at strukturere interviewet på en måde, som fremmer dynamikken i interviewene (Kvale og Brinkmann 2009: 153-154). Fx blev hypotesen *”sagsbehandleren har en skæv opfattelse af familiernes problemer”* omformuleret til følgende spørgsmål til forældrene:

1. *Hvad tænker du om den måde kommunen har forsøgt at hjælpe jer på? Har det givet mening i forhold til de udfordringer, I har haft?*
2. *Føler du, at kommunen har en rigtig opfattelse af dig/din familie? Hvorfor/hvorfor ikke?*
3. *Hvilken hjælp ville du gerne have haft, hvis du selv kunne vælge? (måske slet ingen?) Hvad ville give mening for dig?*
4. *Fortalte du kommunen, hvis du gerne ville have haft en anden hjælp? (og hvordan forholdt de sig til det?)*

I bilag 1 findes et skema, som beskriver sammenhængen mellem hypoteser og spørgsmål. Alle spørgsmålene blev efterfølgende samlet i en interviewguide, hvor jeg indsatte spørgsmålene i en rækkefølge, som ville give det bedste flow i interviewet. Interviewende har således taget udgangspunkt i at kunne svare på mine mulige fortolkninger og forforståelse af, hvad der kunne forårsage, at forebyggelsen ikke fungerede eller, sagt med andre ord, at få syn for de mekanismer der ligger til grund for at forebyggelsen ikke virker. De endelige interviewguides er vedlagt i bilag 2.

Alle hypoteser har udgangspunkt i relationen mellem familierne og sagsbehandlerne. Jeg har altså på forhånd udelukket strukturelle eller organisatoriske forklaringer (hvilket jeg først er blevet mig bevidst sent i processen). Dette understreger, hvordan interviewundersøgelser altid har en bias, der bestemmer, hvad man vægter, og hvilke fortolkningsrammer der nedlægges over det observerede. Forskeren er aldrig neutral.

Set i bagklogskabens lys var mine interviewguides meget brede, og især i interviewene med sagsbehandlerne var de for omfattende – jeg kunne ikke nå omkring alle de ønskede temaer inden for den tidsramme, der var afsat til interviewet. Ligeledes er der ingen af spørgsmålene i de tre interviewguides, som spørger ind til krænkelse, anerkendelse, eller inddragelse, som efterfølgende er blevet det teoretiske omdrejningspunkt for analysen. Dette skyldes den proces, som jeg tidligere har beskrevet, hvor nye erkendelser er blevet til på baggrund af interviewene og facebookgruppens opslag. En interviewguide, der har disse teoretiske emner som tema, vil højst sandsynligt kunne frembringe endnu mere relevant og nuanceret viden om samspillet mellem sagsbehandlerne og forældrene.

Interviewene tager alle udgangspunkt i konkrete sager. Jeg havde på forhånd bedt sagsbehandlerne og støtte- kontaktpersonen om at udvælge to sager, som vi skulle tale om i interviewet. Den ene skulle være en sag med forebyggende foranstaltninger, hvor sagen efterfølgende er blevet afsluttet. Den anden sag skulle ligeledes være med forebyggende foranstaltninger, men med efterfølgende anbringelse af barnet. I interviewene med mødre tog samtalen ligeledes afsæt i deres konkrete erfaringer med deres sagsforløb. At interviewene tager udgangspunkt i konkrete eksempler har jeg valgt af flere årsager. Dels pga. den sammenlignende strategi, som jeg tidligere har beskrevet og yderligere fordi konkrete eksempler kan anvendes til at påvise hvordan mening skabes, samt hvordan man tilskriver andre og sig selv mening (Staunæs og Søndergaard 2008: 64). Desuden kan spørgsmål til konkrete hændelser belyse den situationsbestemte viden, som informanterne besidder (Mason 2002: 64). Sagsbehandlerne blev bedt om først at fortælle om deres vellykkede forløb, og dernæst at tale om et mindre vellykket forløb. Dette var et bevidst metodisk greb, da jeg formoder, at det er lettere at fortælle om sine fiaskoer, når man først har fortalt om sine successer.

Jeg forsøgte at få aftalt et pilotinterview med en medstuderende, der arbejder som sagsbehandler på børne- familieområdet, for at teste min interviewguide. Dette kunne desværre ikke nås inden de reelle interview skulle finde sted. Interviewene med støtte-kontaktpersonen og mødre måtte af praktiske hensyn udføres samme dag. Det var således ikke muligt at foretage justeringer i

interviewguiden på baggrund af efterrefleksioner over det første interview. Muligheden for pilotinterview og justeringer af interviewguiden ville have styrket validiteten af undersøgelsen. Jeg må blot konkludere, at dette ikke har været muligt.

6.4 INTERVIEWTEKNIK

Når man interviewer, må mange beslutninger træffes i øjeblikket, ud fra det som opstår i interviewet – man kan ikke forberede sig på alt (Mason 2002: 67-68). På dén baggrund kan forskningsinterviewet i høj grad ses som et *håndværk* (Kvale og Brinkmann 2009:102). Derfor vil jeg her redegøre for, hvilke teknikker jeg har gjort bevidst brug af før og under interviewene.

Generelt har jeg i høj grad måtte ”bruge mig selv” i interviewene, forstået på den måde, at min fornemmelse for mennesker og mine empatiske evner har måtte bringes i spil. Især i forhold til mødrene, hvor det var nødvendigt hurtigt at fornemme, hvilken slags menneske jeg sad overfor, hvilket abstraktions- og refleksionsniveau jeg kunne spørge på, og samtidig få vedkommende til at føle sig så tryk og godt tilpas ved min person, at de turde tale om følsomme emner. Alt sammen noget, som man ikke kan læse sig til i lærebøger, men som i høj grad er personlige egenskaber. Jeg har således i høj grad været mit eget forskningsredskab (Kvale og Brinkman 2009: 155). Yderligere har jeg trukket på min erfaring med forskningsinterview, som udspringer af flere forskellige interviewundersøgelser, gennemført som en del af min universitetsuddannelse.

Ved hvert interview, har jeg måtte starte med at tune mig ind på personen. Smalltalk og venligheder er blevet udvekslet for at skabe en afslappende atmosfære omkring interviewet, samt for at skabe gensidig tillid (Kvale og Brinkmann 2009: 148-149). Alle interview er foregået i informanternes eget hjem eller (i sagsbehandlernes tilfælde) på deres arbejdsplads. Interviewene er altså foregået i en *setting* hvor informanterne føler sig trygge og på hjemmebane. Dette formoder jeg især har haft betydning for interviewene med mødrene, da det bidrog til at skabe det trygge rum, hvor der kan fortælles om de personlige erfaringer. Jeg havde haft forudgående telefonisk kontakt med alle informanter én eller flere gange inden interviewene (undtagen med Solvej (sagsbehandler), hvor kontakten primært var foregået via Lise (anden sagsbehandler)). Dette var brugbart i interviewsituationen, fordi der allerede var skabt en relation, som der kunne bygges videre på ved det fysiske møde.

Hvert interview er indledt med en briefing (Kvale og Brinkmann 2009: 149), hvor jeg kort har fortalt om projektet, om informanternes anonymitet og om, hvordan interviewene anvendes

i specialet. I interviewene med mødrene har jeg lagt vægt på at fremhæve, at deltagelse ikke kan forandre eller påvirke deres sag, hvilket jeg også havde informeret dem om da de sagde ja til deltagelse. Dette var vigtigt for mig at understrege af etiske hensyn; Jeg ønskede ikke, at de skulle gøre sig forhåbninger om, at deres deltagelse kunne gavne deres sag, og derved sige ja af forkerte årsager.

For at sikre at samme spørgsmål, betyder det samme for forskellige informanter, må man modificere spørgsmålene, så de passer til den interviewedes ordforråd (Kvale og Brinkmann 2009: 155). Dette var jeg særligt bevidst om i interviewene med de to mødre, da jeg ind imellem kunne fornemme, at de ikke helt forstod, hvad jeg spurgte om. Yderligere var jeg meget bevidst om at spørge opfølgende til dét, vi talte om i interviewet, for at validere at min fortolkning og forståelse af det sagte var korrekt (Kvale og Brinkmann 2009: 132). Et eksempel på dette kan gives fra interviewet med Trine. Trine fortæller at hvordan hun tidligere har fået noget mad som var 'skraldet'¹⁸, og at hendes sagsbehandler har kritiseret hende for dette. Trine siger om episoden:

Trine: *Ej, jamen det, nej. Det skal man ikke gøre når man er i kommunens søgelys.*

Sara: *Er det den følelse du har? At man hele tiden skal passe på, hvad man gør? Fordi det kan blive brugt i mod dig?*

Trine: *Ja, det skal du.*

(Trine: 296-299).

I eksemplet fremgår det, hvordan jeg prøver at fortolke Trines udsagn, som at hun føler hun skal passe på hvad hun foretager sig. Således validere Trine min fortolkning under selve interviewet.

Som tidligere nævnt har jeg været åben overfor eventuelle nye vinkler, som måtte fremkomme i interviewet. Jeg har således spurgt opfølgende ind til informanternes udsagn, hvis jeg oplevede, at det kunne belyse min problemstilling nærmere. Jeg har konstant haft mit forskningsspørgsmål og hypoteser i baghovedet, når jeg har vurderet, hvad der var interessant at forfølge i interviewet, og hvad der ikke var. Jeg har på denne måde forsøgt at balancere intellektuelle og sociale dynamikker på én og samme tid under interviewene (Mason 2002: 67, Kvale og Brinkmann 2009: 159).

¹⁸ Mad som er hentet om af et supermarkedscontainer.

Især interviewet med Karen (støtte-kontaktpersonen) og mor-Trine udfordrede mine evner som interviewer. Karen havde meget på hjerte i forhold til området generelt, og hun var vanskelig at fastholde på de konkrete eksempler, som jeg gerne ville tale ud fra. Det gjorde mig indimellem forvirret, fordi hun pludselig kunne tale om andre eksempler, end dém, vi havde udgangspunkt i. Ligeledes fremsatte Karen mange generelle betragtninger om feltet. Karen har i vid udstrækning fået lov at dominere interviewet, hvilket kan ses som en afvigelse fra det magtforhold, et interview normalt er underlagt, og Karens adfærd kan her ses som *counter control* (Kvale 2006: 284-285).

Trine talte rigtig meget, og brugte navne og stednavne i flæng, hvilket var forvirrende og krævede, at jeg var opmærksom på at spørge om præcis hvem eller hvad, hun talte om. Ligeledes fortalte hun ikke lineært om forløbet, selvom jeg forsøgte at få hende til det. I situationen var det derfor svært at overskue, hvor i forløbet hun fortalte ud fra, og hvilke begivenheder der havde fundet sted hvornår. Jeg forsøgte så godt jeg kunne at spørge uddybende til tvivlsspørgsmål og uklarheder, der opstod undervejs.

6.5 INFORMANTERNE

I det følgende præsenteres de fem informanter, og der redegøres kort for deres personlige og/eller professionelle historier. Af hensyn til deres (og deres eventuelle børns) anonymitet er alle navne ændret. Ligeledes er stednavne ændret eller udeladt.

Lise

Lise er 43 år, og har været uddannet socialrådgiver siden 2002 (13år). Hun har i alle årene arbejdet som socialrådgiver på børne- familieområdet i den samme kommune. De første ti år var hun familiesagsbehandler og har sideløbende taget en børnediplomuddannelse. Hun har i et par år arbejdet som socialfaglig koordinator og i foranstaltningsteam. Lise har siden august 2014 arbejdet i Sikkerhedsplansteamet bl.a. sammen med sin kollega Solvej.

Solvej

Solvej er 51 år, og har ligesom Lise arbejdet på det børnefaglige område i 13 år. Hun er uddannet socialrådgiver og har en overbygning som familieterapeut i behandlingsprogrammet *Multi Dimensional Treatment Foster Care*.

Ida

Ida er 28 år og fik sin søn Peter da hun var 22 år. Ida er enlig og uden beskæftigelse. Da Ida får Peter, er hun alene om ham. Hun har ingen nævneværdig familie at støtte sig til, og faren til Peter er ude af billedet. Ida er bevilliget en 'hjemmehosser', der kommer ca. én time, én gang om ugen. Da Peter er omkring fire måneder gammel, begynder han at bytte om på nat og dag, og Ida får næsten ingen søvn. I desperation ringer hun til 'hjemmehosseren' og fortæller, at hun snart ikke kan klare mere. Samme eftermiddag bliver Ida og Peter anbragt på en institution for mødre og børn. Her bor de i fire måneder, hvorefter Peter, da han er otte måneder gammel, bliver tvangsanbragt i en plejefamilie. Peter er i dag seks år og stadig anbragt i samme plejefamilie, om end disse siden er blevet skilt, og Peter derfor er hos plejemor og plejefar på skift. Ida har støttesamvær med Peter hver 14. dag i fem timer. Ida har tidligere haft det psykisk svært, og har været indlagt på psykiatrisk afdeling.

Trine

Trine er 42 år og er uden beskæftigelse. Trine har 4 børn; en datter på 25, en pige som døde, da hun var halvt år gammel, sønnen Kasper på knap 14 år (som i øjeblikket er frivilligt anbragt i plejefamilie) og Mads på ni år. Sagen, som er i fokus i interviewet, handler om Mads (Trines eneste hjemmeboede barn), som kommunen ønsker at anbringe på et behandlingshjem for tidligt skadede børn. Trine er skilt fra Mads' far, men de har en tæt kontakt, og Mads bor hos sin far halvdelen af tiden. De har sammen besluttet, at de ikke vil gå med til en frivillig anbringelse af Mads. Trine har gennem årene modtaget flere forskellige former for forebyggende foranstaltninger. Da Mads var lille, var både Trine og Mads' far tilknyttet et kommunalt tilbud for udsatte forældre. Mens de boede sammen, fik de familiebehandling i hjemmet, og senest har Trine haft en årrække, hvor der har været hjemmehosser hver eftermiddag. Yderligere har der været faste personer, der hver morgen kom og hjalp med at få Mads og Kasper afsted i skole. Det sidste år har Mads været tilknyttet *Børnehuset*, hvor han hver dag efter skole får støtte til hygiejne, social adfærd, kost, lektielæsning mm. Trine har således oplevet flere forskellige former for forebyggende foranstaltninger, der dog ikke har forhindret, at hendes ældste søn er blevet frivilligt anbragt, og at hendes yngste søn nu står til at blive tvangsanbragt.

Karen

Karen er pensioneret og har en baggrund som jurist i det offentlige. Hun har blandt andet arbejdet med voksen- handicapområdet, og hun har i sit faglige liv haft et stort fokus på brugerinddragelse og individets rettigheder og selvbestemmelse. Karen har arbejdet frivilligt for FBU i 25 år. De seneste 10 år har hun fungeret som støtteperson for familier. Hun er sommetider også §54 støtteperson, og for andre er hun bisidder. Karen fortæller, at hun i dag arbejder tæt på fuldtid som frivillig for FBU.

6.6 INTERVIEWPERSONERNES SUBJEKTIVITET

Noget af det vanskelige ved at arbejde med interview som empiri er, at de interviewede kan have mangelfulde billeder af de mekanismer og sammenhænge, som kan styre handlinger og hændelsesforløb. Ligeledes kan de ønske at fordreje eller skjule oplevelser og handlinger (Launsø og Rieper 2005: 26). Ligesom samfundsforskere skaber deres egne fortolkninger, vil de observerede subjekter have deres egne udlægninger af oplevelser, som relaterer sig til tidligere erfaringer, deres særegenheder og deres humør (Denzin 1989: 236). Interviewudsagnene vil således altid være betinget af informanternes subjektivitet. I dette afsnit forklares, hvordan informanternes subjektivitet har betydning for den genererede empiri.

Doxa er et begreb udviklet af Bourdieu, som beskriver, hvordan der inden for forskellige sociale felter eksisterer læresætninger og antagelser, som opstår over tid, og som feltets deltagerer ikke stiller yderligere spørgsmål ved. *Doxa* er således holdninger, værdier og normer, som feltets deltagere tager for givet (Järvinen og Mortensen 2004:16). For både sagsbehandlerne og Karen gælder, at de er, eller har været, en del af et professionelt felt, hvor til der knytter sig særlige *doxa*. Måden, de beretter om deres oplevelser på, og de emner, som de vælger at vægte, må antages at have udgangspunkt i de holdninger og normer, som er en del af det *doxa*, der gør sig gældende inden for deres professionelle felt. Kort sagt vil deres holdninger være præget af den professionelle sammenhæng, de er vant til at indgå i. Karen har i mange år været en del af det juridiske felt, hvortil der knytter sig et særligt *doxa*. Dette kom til udtryk flere gange under interviewet, hvor Karen ofte havde fokus på juridiske problemstillinger ved det kommunale arbejde med udsatte familier. På samme måde er Karen også en del af et frivilligt arbejde, hvor der formodentlig også kan herske et særligt *doxa*. Dette viser sig ved, at Karen tager forældrenes parti og gerne vil tale deres sag. Under selve interviewet med Karen kom hendes egen dagsorden til at fylde meget, da hun oplever, at der er alvorlige fejl og mangler i sagsbehandlingen af børne- familiesager.

De to sagsbehandlere kan ligeledes antages at være en del af et socialt felt, hvor et særligt *doxa* råder. Dog viser undersøgelser, at der inden for semi-professioner, ikke nødvendigvis hersker samme holdninger og indstillinger til faglige dilemmaer og problemstillinger hos personer med samme profession (Ejrnæs 2006: 201). Dette bliver bl.a. tydeligt i interviewene med Lise og Solvej, hvor de fortæller at de i temaet har en løbende diskussion om hvorvidt at man skulle acceptere forældres forbrug af hash som rushmiddel (Lise: 643-659). Lise og Solvej er ikke enige om dette. Det er tydeligt i interviewene, at det er en del af deres daglige praksis at reflektere og stille spørgsmålstejn

ved deres vurderinger af familierne. Dette vidner om, at de i høj grad er selvkritiske og refleksive i deres daglige praksis, hvilket også skinner i gennem i interviewene.

For alle interview gælder, at informanternes fortællinger om de konkrete oplevelser, kan være præget af, at de gerne vil fremstå på en særlig måde. Én ting er, hvad de fortæller mig, noget andet er, hvad der rent faktisk har fundet sted. Den måde, hvorpå de præsenterer virkeligheden over for mig, vil kunne være påvirket af, at de gerne vil fremstå som dem, der er blevet uretfærdigt behandlet, eller som nogen der ikke selv rummer fejl. Således var det en udfordring, særligt i interviewene med mødrene, at tale om, hvordan de selv kunne være årsag til udfordringer ved samarbejdet. Det var en balancegang i interviewsituationen, da jeg var klar over, at det kan være ubehageligt at blotte sig, særligt over for et menneske man ikke kender (I Goffmans teaterterminologi, kan dette udtrykkes, som mit forsøg på at få adgang til de interviewedes *backstage* (Goffman 2014)). Jeg forsøgte fx i interviewet med Trine at komme nærmere ind på, om hun selv kunne være en årsag til mistillid mellem hende og sagsbehandleren. Jeg spurgte hende:

” ... helt ærligt, mellem os to, har du så nogen gange løjet, når du har siddet med din sagsbehandler? Eller pyntet lidt på sandheden, fordi du ved, hvordan det ellers kan komme til at se ud? ” (Trine: 521-522).

Trine svarer på spørgsmålet ved at fortælle, hvordan hun godt ved, at hun har sine udfordringer og begrænsninger som mor. Dog begynder hun hurtigt at tale om, hvordan hun godt kan lide at male for at bearbejde sine følelser. Jeg spørger hende igen:

”... Så du har forsøgt at være ærlig over for dem, hele vejen igennem? ”

Trine svarer mig: *”Ja. Og så maler jeg også lidt, for...”* (Trine: 534-335).

Da jeg efterfølgende gennemlæste interviewtransskriptionen blev det tydeligt for mig, at Trine her undviger mit spørgsmål. Hun svarer kort 'ja', men skifter med det samme emne. På den ene side ærgrer det mig, at jeg ikke få fastholdt Trine på spørgsmålet. På den anden side kan man diskutere, hvor konstruktivt det havde været. Der var en risiko for, at stemningen under interviewet var blevet dårlig, hvis jeg havde fastholdt at tale om noget, som Trine gerne vil undvige. Det var mit indtryk, at Ida i højere grad kunne forholde sig til egne fejl og mangler, muligvis fordi anbringelsen af hendes søn ligger en del år tilbage. Hun gav flere gange udtryk for, at "set i bagklogskabens lys" kan hun godt forstå sagsbehandlerens beslutninger (Fx Ida: 48). Det tyder på, at det er lettere at indrømme egne fejl, hvis man kan tilskrive ansvaret et tidligere og mere umodent 'jeg'. Samlet set, er det en

præmis, at jeg kun i begrænset omfang får adgang til at tale om dét, som ligger *backstage* hos de interviewede.

6.7 FACEBOOK SOM EMPIRI

Facebook er en forholdsvis ny kilde til viden, information og data i samfundsvidenskaben (Wilson et al. 2012: 203). Sociale medier er blevet en integreret del af mange menneskers sociale liv. 'Online liv' og 'offline liv' er smeltet sammen, og kan ikke skilles fra hinanden (Wilson et al. 2012: 204). Derfor vil Facebook-opslag kunne tolkes som et udtryk for en levet erfaring, lige så vel som verbale ytringer kan det. Derfor mener jeg at kunne anvende opslag fra gruppen til at fortælle noget om forældrenes oplevelser af samarbejdet med sagsbehandlere. Udfordringen ved denne type af empiri er dog, at jeg ikke kender baggrundshistorierne til opslagene. Jeg ved ikke, hvad der er gået forud, jeg kender ikke den konkrete kontekst, og jeg ved ikke, om personerne bag er troværdige eller utroværdige. Derfor har jeg kun medtaget opslag, som siger noget konkret om forældrenes følelser og reaktioner på samarbejdet med sagsbehandlere. Facebookopslagene er derfor blot at betragte som et supplement til de uddybede historier, der fremkommer i interviewene. I gennemgangen har facebookopslagene har det været en udfordring at skelne i mellem, hvad der er en naturlig og forventelig reaktion på at få anbragt sit barn; hvad der skyldes en "lynchstemning" i gruppen og hvad der rent faktisk siger noget, som er relevant for min problemstilling. Jeg har derfor ledt efter opslag, som beskriver krænkelser af etisk eller juridisk karakter, eller som siger noget om inddragelsesgraden i samarbejdet med sagsbehandlerne.

Jeg har måtte spørge mig selv, hvorvidt det er etisk forsvarligt at gengive Facebookopslag i specialet, uden at få forfatterens godkendelse. Den benyttede facebookgruppen er offentlig, dvs. at alle, også de, der ikke er medlemmer af gruppen, kan læse dens opslag. Man kan argumentere for, at gruppens offentlige status må give brugerne en bevidsthed om, at dét, de skriver, kan læses og gengives af alle andre (Sixsmith og Murray 2001: 427), og derfor kan man sige, at når jeg som forsker følger gruppen, er det ikke anderledes end at stå på et gadehjørne og lave observationer af nabolagets beboere (Sixsmith og Murray 2001: 425). Omvendt kan man sige, at dét at personerne kan skrive opslagene bag skærmen i deres eget hjem, kan give en falsk følelse af privathed (Ibid: 426). Spørgsmålet er, om medlemmerne af gruppen har fantasi til at forstille sig, at en forsker kunne finde på at anvende deres opslag i en undersøgelse. Dog har jeg set, at gruppens medlemmer ofte minder hinanden om, at alle kan læse med på dét, der bliver skrevet, og der er i øvrigt lavet en privat "søster-gruppe", hvor de som ønsker en mere privat dialog, kan søge hen. For

at kunne forsvare at jeg gengiver opslag fra gruppen uden medlemmernes accept, har jeg fundet det vigtigt at sløre medlemmernes identitet. Derfor nævnes gruppen ikke ved navn og alle de inddragede opslag har sløret profilbillede og navn. Yderligere, slører jeg dato og tidspunkt for opslagene, da disse informationer ellers kan gøre det muligt at opspore personerne bag opslagene (Sixsmith og Murray 2001: 428). Ved at sikre forfatterens anonymitet sikrer jeg, at min yderligere offentliggørelse af deres opslag ikke kan skade dem.

Som medlem af Facebookgruppen, er der løbende kommet opslag op i mit private newsfeed på Facebook. Jeg har altså gennem ca. seks måneder haft dagligt indblik i, hvad der rører sig i gruppen. Jeg har ikke selv kommenteret eller blandet mig i debatterne i grupperne, men derimod valgt at påtage mig en anonym rolle, hvor jeg godt nok er medlem af gruppen, men ikke deltager aktivt.

6.8 ETIK I FORSKNINGSPROCESSEN

Hvor de naturvidenskabelige discipliner står i et teknologisk forhold til den genstand der undersøges, står de samfundsvidenskabelige, i et socialt forhold til deres genstandsfelt. Det vil sige, at viden om genstanden formidles til forskeren gennem andre mennesker. Når forholdet mellem genstand og forsker er et socialt anlæggende, så bliver etik indlejret i selve den videnskabelige praksis. Dette kan man kalde *praksisetik*. Det betyder, at etikken er en handlemåde, hvorpå der ikke findes nogen simpel standardiseret opskrift. Praksisetikken må derimod tage form af en *refleksionsetik*, hvor man systematisk forholder sig reflektivt til det grundlæggende sociale forhold til sit forskningsobjekt (Hastrup 2009:298). Dette har jeg forsøgt løbende at gøre igennem forskningsprocessen i forhold til, hvordan jeg har behandlet informanter og facebookopslag – fx ved at værne om anonymiteten, men også ved at være troværdig og ærlig i relationerne.

Alle informanter er blevet orienteret om, at jeg ønskede at belyse det forebyggende arbejde. Jeg har understreget, at interviewet ville blive optaget og transskriberet og citeret i specialet. Jeg har lovet anonymitet både i forhold til deres navne og evt. andre kendetegn, som fx hvilken by og kommune de bor i. Der er en etisk udfordring i, at interviewene tager udgangspunkt i konkrete sager. Personerne bag de sager, som sagsbehandlerne og Karen omtaler, ved ikke, at de er blevet brugt som eksempler. Ligeledes fortæller Ida og Trine om deres familier, plejefamilier, børn osv. uden deres samtykke. Således indeholder alle interviewene fortællinger om personer, som ikke selv har givet tilsagn om deltagelse i specialet (Mason 2002: 81). Jeg er ikke blevet bekendt med familiers identitet, så for mig er de anonyme, og da jeg ikke oplyser i specialet hvor i Danmark, vi befinder os,

ser jeg det som meget usandsynligt, at nogen skulle kunne genkende de sager, der bliver brugt som eksempel. Hverken sagsbehandlerne eller Karen har givet udtryk for, at de havde nogle etiske dilemmaer omkring at tale om sagerne, så længe de ikke nævnte navne på personerne.

Sagsbehandlerne samtykke er givet ud fra, at et byrådsmedlem sammen med deres chef mener, at de bør deltage. Dette betyder, at man kan diskutere deres muligheder for at afvise deltagelse i projektet (Mason 2002: 80-81). Jeg forsøgte at kompensere for dette ved at rette direkte henvendelse til dem i en mail, hvor jeg kort beskrev mit ærinde og spurgte, om de havde lyst til at deltage. Jeg har altså ikke taget for givet, at de ville deltage, blot fordi deres chef havde henvist mig. De to sagsbehandlere sagde nej til at indhente familiernes samtykke til, at jeg måtte læse sagsakter. Dette tager jeg som et udtryk for, at sagsbehandlerne havde oplevelsen af, at de kunne sige fra i forhold til mine ønsker.

7 ANALYSESTRATEGI

Interviewene med forældre, sagsbehandlere og støtte-kontaktpersonen er blevet optaget, og senere transskriberet i henhold til transskriberingens nøglen som er vedlagt i bilag 3.

I den følgende skal empirien analyseres i henhold til de teoretiske begreber, som er beskrevet i tidligere afsnit. Dette gøres ved en tværgående analyse af interview, facebookopslag og paragraf 50-undersøgelsen. Interviewene er, forud for analysen, blevet farvekodet ud fra temaer om *anerkendelse og krænkelse*, *inddragelse* og *magt*. Ligeledes er kodet reaktioner og forhold ved samarbejdet, som kan tænkes at være afledt af *anerkendelse*, *krænkelser*, *inddragelse* og *magt*. Gennemlæsningen af Facebookopslagene har haft fokus på, hvordan forældrene har oplevet samarbejdet med deres sagsbehandlere set i relation til *anerkendelse*, *krænkelser* og *inddragelse*. Paragraf 50-undersøgelsen af Trines søn Mads, er blevet læst og sat i sammenhæng med Trines beretninger, og inddraget i analysen, der hvor den kunne bidrage med interessante nuancer på Trines interview.

Analysen er opbygget som følger: først analyseres forældrenes perspektiv på samarbejdet. Her inddrages interviewene med mor-Trine, mor-Ida og støtte- kontaktpersonen Karen. Yderligere inddrages facebookopslagene og paragraf 50-undersøgelsen. Først analyseres forældrenes oplevelser af både juridiske og etiske krænkelse. Dette gøres, for at belyse første del af problemformuleringen som lyder: *Hvorvidt og hvordan oplever forældre i børne-familiesager, deres behov for anerkendelse tilgodeset i samarbejdet med sagsbehandlerne?* Da forældrenes oplevelser primært bærer præg af krænkende oplevelser, har det ikke været nyttigt at analyseres deres oplevelser

af anerkendelse, da disse stort set ikke har været tilstede i empirien. Yderligere analyseres forældrenes oplevelse af inddragelse, ud fra Arnsteins stigemetafor, da dette kan forklare, hvordan forældrene oplever magt og anerkendelse. Tilslut analyseres hvordan forældrene reagere på krænkelse; hvilke følelser og handlinger opstå, og hvilken betydning det har for samarbejdet med sagsbehandlerne. Dette gøres for at kunne besvare sidste del af problemformuleringen: *hvilken betydning det har for det sociale arbejde med børn og familie, hvorvidt magten udøves anerkendende eller krænkende i samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre?*

Næste del af analysen, ser nærmere på sagsbehandlerens perspektiv. Her analyseres det, hvordan arbejdet med *sikkerhedsplaner*, udføres i henhold til anerkendelsens idealer. Dette gøres for at belyse problemformuleringens anden del: *Hvorvidt og hvordan oplever sagsbehandlerne mulighed for at udvise anerkendelse i samarbejdet med forældrene, når barnets tarv samtidig må tilgodeses?* Yderligere analyseres i hvilken grad, sagsbehandlerne inddrager forældrene. Til sidst analyseres hvilken betydningen sagsbehandlerens praksis har for samarbejdet med forældrene. Ligesom med forældreperspektivet, gøres dette for at belyse problemformuleringens sidste del: *hvilken betydning har det for det sociale arbejde med børn og familie, hvorvidt magten udøves anerkendende eller krænkende i samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre?*

I analysen henvises til interviewene ved at skrive navnet på den interviewede, efterfulgt af linjenumre i interviewet, fx (Lise: 299-300).

8 ANALYSE

8.1 FORÆLDREPERSPEKTIVET

Som nævnt vil denne første del af analysen afdække, hvorvidt forældrene oplever samarbejdet med deres sagsbehandlere krænkende, og om de oplever sig inddraget i deres egen sag. Analysen af krænkelse deles op i henholdsvis oplevelser af etiske og juridiske krænkelse. Yderligere analyseres, hvad forældrenes oplevelse af krænkelse betyder for samarbejdet med sagsbehandleren.

8.1.1 Etiske krænkelse

I Trines fortællinger er der flere eksempler på, at samarbejdet mellem sagsbehandler og Trine opleves krænkende for Trine. Trine fortæller, hvordan hun oplever at sagsbehandlerne fra forvaltningen har et meget stort fokus på de negative ting i hendes og Mads (hendes søn) liv. Kommunen har lavet en §50-undersøgelse på Mads, og om denne siger Trine:

”...Der er, altså de få, positive punkter der er, altså de drukner i alt lortet, for at sige det rent ud.”

(Trine: 609-610). Yderligere siger hun:

”Jamen altså, alt, hvad der er blevet sagt er jo nærmest blevet vendt imod én, altså.” (Trine: 595).

Om behandling fra kommunens side siger hun:

”Man skal jo kunne tage imod hjælp, men det skal heller ikke være sådan, så man nærmest bliver svinet til.” (Trine: 592-593).

Alt i alt peger udsagnene på, at Trine føler, at forvaltningen betragter hende i et meget negativt lys. Hun føler sig svinet til og føler, at alt hvad hun siger bliver brugt imod hende. Oplevelser som ikke er anerkendende men krænkende, fordi hun oplever, at det hun gør eller siger, ikke bliver regnet som værdifuldt for det fællesskab, hun har med sin søn. Hun oplever, at hendes ord bliver vendt imod hende selv, og at det positive i hendes liv ikke bliver tillagt nogen værdi sammenholdt med det negative. Hun oplever således etiske krænkelser, idet hun ikke oplever at blive betragtet som et moralsk tilregneligt menneske, men tværtimod føler sig nedværdiget. Trine siger:

”Jamen altså, jeg tænkte bare, det er lige før en stofmisbruger ville være en bedre mor end mig. Altså. Ifølge dem, ikke. Altså, det er bare alt, der er galt ikke.” (Trine: 258-259).

Trine oplever, at hendes sagsbehandler ser hende på en måde, som ikke svarer til hendes egen selvopfattelse. Hun sammenligner opfattelsen af hende med en stofmisbrugende mor; noget som Trine selv mener må være rigtig slemt. Af dette kan man udlede, at hun oplever, at sagsbehandleren opfatter hende på en anden måde end hun opfatter sig selv, hvilket netop ifølge Høilund og Juul er krænkende, da hun ikke føler sig *set* af sagsbehandleren (Høilund og Juul 2005: 30). Desuden oplever Trine, at sagsbehandleren har en høj grad af mistillid til hende. Hun beretter om tre episoder, hvor hun har måtte få, enten det børnehus¹⁹ som Mads er tilknyttet eller hendes ’hjemmehosser’ til at bekræfte hendes historier over for sagsbehandleren. Den ene gang omhandler en underretning fra skolen om, at Mads kommer usøgt i skole. Trine må tage én af hendes ’hjemmehosser’ med til møde på forvaltningen, så han kan bekræfte, at drengene er rene, når de tager afsted i skole om morgenen. Jeg spørger ind til, hvad hun tror, der ville være sket, hvis hun havde været alene til mødet:

¹⁹ Forebyggende foranstaltning som Mads er tilknyttet.

”Sara: Så jeg tænker, hvis han [hjemmehossen, red.] ikke havde været her hver morgen og set det. Og du bare selv havde gået til det møde og sagt ”jamen han er ren om morgenen. Og tøjet bliver skiftet og der bliver børstet tænder.

Trine: Jamen så havde jeg fået dem på nakken.

Sara: Så det tror du ikke, at de havde troet på?

Trine: De havde ikke troet en skid på det. ”

(Trine: 504-508)

Trine giver her udtryk for, hvordan hun oplever, at hendes egne ord ingen gennemslagskraft har over for sagsbehandleren. Ved yderligere to møder har lederen af Børnehuset måtte bakke Trines udlægninger af forskellige forhold op, før hun bliver lyttet til og troet på. Dette tyder på, at relationen til kommunen i høj grad er præget af mistillid. Trine føler ikke, at hun kan stole på, at det hun siger vil blive modtaget som sandfærdigt, og hun frygter, at udsagn senere vil blive brugt imod hende. Det vidner om, at hendes oplevelser af samarbejdet med sagsbehandleren i høj grad er præget af at blive betragtet som utilstrækkelig, usandfærdig og utroværdig; således en etisk krænkelse der underkender Trine som et moralsk tilregneligt individ.

I forbindelse med Mads sag er Trine blevet nægtet en forældreevneundersøgelse. Hun fortæller:

”Ja, men jeg har så også haft det, man kalder en familievejleder. Det man kaldte hjemmehosser i gamle dage. Det her, det var bare nogle uuddannede. De var ikke uddannet inden for faget overhovedet. Det var bare, den ene var bare, hun var lærer. Og den anden hun var, jeg kan ikke huske, hun arbejdede med mennesker, ældre mennesker, tror jeg nok. Jeg kan ikke lige huske det. Og så var hun førtidspensionist, og tjente bare lige lidt ekstra. Og der mente sagsbehandleren, at det var nok forældrekompetence undersøgelse til mig. Og jeg tænker bare, jeg vil sgu da ikke have nogen, der ikke er uuddannet, til at bedømme min forældreevne. ” (Trine: 145-150).

Trine giver her udtryk for, at hun gerne vil behandles værdigt. Hun finder det krænkende, at uuddannede mennesker får lov at bedømme hendes forældreevne. Dette er interessant på flere måder. For det første forklare det, at i Trines optik, er den magt som forvaltningen besidder over hende, legitimeret i den professionelle faglighed. Trine accepterer til dels, at andre må vurdere hendes forældreevne, men hun accepterer ikke, at det skal være en lægmands udsagn, der ligger til grund.

Magten udøves altså her på en måde, som får Trine til at føle sig nedværdiget: at andre, helt almindelige mennesker, bedre kan vurdere hendes forældreevne end hun selv kan, reducerer hende til et menneske, hvis egne holdninger og ytringer er mindre værd end alle andres. Dette tyder på, at den professionelle faglighed har en autoritet som gør, at man kan påpege kritisable forhold, uden at det i sig selv opleves krænkende.

I facebookgruppen findes også eksempler på forældre, der føler sig krænkede. Nedenstående opslag er skrevet af en kvinde, som beskriver sine oplevelser med kommunen i forbindelse med anbringelsen af hendes datter:

Opslaget her underbygger, hvad tidligere undersøgelser har pointeret (Uggerhøj 1995, Slettebø 2008); det væsentlige er ikke, den magt som sagsbehandlerne besidder over forældrene, det væsentlige er, hvordan magten bliver udøvet. Kvinden understøtter nemlig, at det er *måden*, hun oplever sig behandlet på, som hun er utilfreds med. Hun oplever at få 'trukket en masse ting ned over hovedet'. Formuleringen vidner om, at hun har følt sig magtesløs og uden indflydelse, hvilket netop er en krænkende magtudøvelse.

En anden kvinde fortæller, hvordan hun oplever et møde med sin sagsbehandler angående sit anbragte barn:

I går kl. 09:52

Jamen jeg snuppede lige et opfølgningsmøde omkring min 14 årige igår, har de flotteste udtalelser omkring hvor fornuftig mit barn er, vellidt, glad osv osv.!

Det er altid fedt at være til de møder (læses med ironiske øjne) for ved hvert møde finder jeg ud af hvor lidt de kender mig, for jeg spørger gang på gang, om hvem jeg er, om de kender mig, om de kender mig så meget at de give mig råd og værktøj til at forbedre mig, senest igår, fik jeg bekræftet at de (læs rådgivere+personale der har med mit barn at gøre) hverken kender mig, kender mine mangler, kender mine ressourcer osv. omkring min sag og person i det hele taget, jeg måtte fortælle det gjorde noget inde i mig, en yderligere utryghed at der er så mange mennesker der har med mit barn og jeg at gøre, og de ikke kan/kunne give mig nogle retningslinier så jeg kan ændre/forbedre mig til at blive et bedre menneske, men ingen af de 6 personer der deltog i mødet kunne ikke give mig ét eneste punkt jeg kunne arbejde på, jeg undres, lige så meget som jeg undres over så mange andre ting!!

Nå jamen rigtig dejlig dag til jer ❤️❤️

👍 Synes godt om

💬 Kommenter

➦ Del

Opslaget her vidner om, hvordan det opleves krænkende, når man ikke bliver "set" af systemet. Kvinden skriver, at hun ikke oplever at de mennesker, der skal hjælpe hende og hendes datter, kender hende eller ved, hvem hun er. Dette er en meget god beskrivelse af dét, som Honneth kalder for at være *Usynlig*. Med usynlig mener han ikke i bogstavelig forstand. Han skelner imellem at være erkendt og anerkendt. Man kan erkende, at et menneske er tilstede i rummet, men for virkelig at 'se' dette menneske og anerkende det, må man i sit kropssprog og handlinger udtrykke, at man betragter dette menneske, som en person man vil behandle velvilligt (Honneth 2003: 104-110). Kvinden bag opslaget giver udtryk for, at hun ikke føler, at der er nogen, der sætter sig ind i hvem hun er. De erkender hendes tilstedeværelse, men hun føler sig ikke set. Som hun skriver, så "gør det noget" inde i hende. Den etiske krænkelse som det er ikke at blive 'set' føles nedbrydende. Moderen her føler ikke, at hun bliver inddraget, eller at hun bliver set som én, der kan bidrage med noget positivt.

I interviewet med Karen forklarer hun, at det ikke kun er sagsbehandlerens adfærd, der skaber oplevelser af krænkelse, men også deres sprogbrug i de skriftlige journaler og dokumenter har betydning:

"[...]For det første har de jo en måde at skrive rapporter på, som ikke huer mig, altid. Og det har også noget at gøre med, at jeg har arbejdet på voksen-handicap, hvor vi har lært, at man skal skrive ordentligt om folk, uanset hvad. Det har en stor betydning, hvordan man skriver om folk. Fordi man kan jo, hvis nogen er svinsk, eller lever svinsk, og sådan noget, så kan man faktisk udtrykke det på

mange forskellige måder. Man behøver ikke skrive, at man er et svin, vel. Fordi, hvis du skal sidde på et møde og fortælle om, det er jo nedværdigende for alle mennesker, ikke. Det kan du jo beskrive på mange [måder, red.], og du kan beskrive det på en ordentlig måde, og der synes jeg også, der kan være en tendens hos familiebehandlere, at skrive sådan, "ah, kunne du ikke have sagt det på en anden måde", ikke." (Karen: 339-349).

Karen mener således, at der i de skriftlige rapporter er en tendens til et nedladende og ikke-anerkendende sprogbrug, som krænker de mennesker der bliver skrevet om. Den manglende anerkendelse er altså ikke kun i adfærd og tilgang til familierne, men også i måden man skriftligt omtaler familierne på.

Ovenstående viser, hvordan forældrene i samarbejdet med sagsbehandlere oplever etiske krænkelser. Krænkelserne er beskrevet ved, sagsbehandlerens manglende fokus på ressourcer, manglende tillid, nedladende sprogbrug og ikke at 'se' forældrene. Alt sammen noget som kan betegnes som etiske krænkelser.

8.1.2 Juridiske krænkelser

Forældrene oplever ikke kun etiske krænkelser. Interviewene og facebookopslagene peger nemlig på, at forældrene også oplever juridiske krænkelser. Dette kommer især til udtryk i interviewet med Karen, der fortæller, hvordan hun har oplevet, at der ofte er problemer med at overholde loven i sagsbehandlingen af børne-familiesager. Blandt andet beskriver hun, hvordan love om inddragelse ofte ikke overholdes:

"[...] der står jo her i loven, at man skal inddrage, ikke også. Man skal inddrage de pårørende, man skal inddrage forældrene, man skal inddrage netværket, man skal inddrage børnene og de unge, og dem alle sammen, ikke. Men det gør man jo egentlig ikke, vel. Man ser ligesom på, hvad skal vi gøre i denne her sag, det kan godt tyde på en anbringelse her, den der forebyggende, som du efterlyser, det er ikke den vi starter med. Sådan virker det ikke, vel." (Karen: 29-33).

Her forklarer Karen altså, hvordan hun oplever at inddragelse af familierne i børne-familiesagerne er meget ringe, og at loven om medvirken (Retssikkerhedslovens paragraf 4) ikke bliver overholdt. Dette kan tolkes som både en etisk og juridisk krænkelse af forældrene, da den manglende inddragelse fratager dem anerkendelse som moralske individer, hvis holdninger og meninger bør have indflydelse, samtidig med at de rettigheder, forældrene har krav på, ikke bliver efterkommet. Karen giver udtryk for, at det ikke kun er love om inddragelse der ikke overholdes på området. Hun finder, at der generelt er store problemer med at overholde lovgivningen:

"[...] jeg synes man udøver en tvang som, man har jo regler i retsplejeloven om hvornår man må tilbageholde folk, man har regler i straffeloven om frihedsberøvelse, altså alle de der ting, det står også i grundloven, men det er ligesom om, at man ikke har trukket noget af det der over på børneområdet, ikke. Fordi, altså hvis nu du har et problem, så må du jo finde dig i, at du skal på familieophold og så må du gøre som der bliver sagt, ikke. Det er ikke helt i overensstemmelse med de regler man skal have i et samfund." (Karen 52-56).

Karen påpeger altså, at arbejdet på børne- og familieområdet til tider kan være i strid med loven om frihedsberøvelse og sommetider også med grundloven. Dette er en juridisk krænkelse af forældrene, da de ikke omfattes af samme beskyttende love, man som andre borgere i samfundet kan forvente at være beskyttet af. Desuden fortæller Karen, at det ofte forekommer, at paragraf 50-undersøgelsen ikke er udfærdiget inden der bliver sat foranstaltninger i værk, hvilket ligeledes er et brud på loven (Karen: 174-179). Trine har samstemmende oplevet, at der ikke blev udfærdiget en paragraf 50-undersøgelse på hendes søn Mads, inden der blev sat foranstaltninger i værk (Trine: 135-136)²⁰.

Forældrenes oplevelser af juridiske krænkelse bliver yderligere forstærket af, at deres klagemuligheder er meget ringe. Karen har oplevet, at der gik det meste af et år, før der faldt afgørelse i en klagesag, som hun havde bistået med at sende til Ankestyrelsen (Karen: 879-894). Forældre der oplever juridiske krænkelse har således, en meget ringe mulighed for at opnå anerkendelse for den krænkelse, de har oplevet. Karen fortæller, hvordan hun har bistået et forældrepar men en klage til en forvaltningschef. Forældrene fik svar fra en anden sagsbehandler om, at klagen ville blive behandlet, når pågældende sagsbehandler kom tilbage fra ferie. Karen og forældrene hørte aldrig mere fra forvaltningen om den sag (Karen: 801-805). Karen siger om hændelsen:

"Men jeg blev simpelthen chokeret. Det siger jo også, når du giver sådan en meddelelse tilbage til en mor, så siger det jo også: "det rager mig en papskid, hvad du mener om det", ikke. Det er jo uhyggeligt. Signalværdien er jo forfærdelig, ikke." (Karen: 809-811).

Karen påpeger netop at den manglende anerkendelse af, at man har overtrådt loven er en krænkelse i sig selv. Signalværdien, som Karen kalder det, er at man ikke bliver anerkendt som et menneske med samme rettigheder som andre individer i samfundet. Igen er det altså et eksempel på en juridisk

²⁰ Dette understøttes yderligere af en praksis undersøgelse fra Ankestyrelsen (2009) som påpeger, at der i 104 ud af 125 undersøgte sager er fejl i sagsbehandlingen. Den hyppigst forekommende fejl er, at man ikke har udfærdiget en paragraf 50-undersøgelse inden anbringelsen finder sted (Ankestyrelsen 2009: 7).

krænkende adfærd fra systemet. Et opslag fra facebookgruppen illustrerer, hvordan forældrene kan opleve det vanskeligt at klage over sagsbehandlingen:

(Kommunens navn er sløret af hensyn til anonymiteten)

Kvinden bag dette opslag forklarer, hvordan hun forgæves har forsøgt at klage over hendes sagsbehandling. Hun har fulgt diverse klagevejledninger, men oplever at støde panden mod en mur, da hun aldrig får svar på sine klager. Desuden fortsætter sagerne som om intet var hændt. Hun beskriver altså her, samme kritik som Karen fremlagde: Forældrenes retssikkerhed trues af, at deres muligheder for at klage over lovovertrædelser er meget begrænset. Den juridiske krænkelse, som forældrene oplever når lovgivningen ikke overholdes, bliver således yderligere forstærket af, at det er svært at klage, og derigennem få oprejsning for den krænkelse man har erfaret. I et andet opslag fra Facebook forklarer en mand, hvordan han endelig oplever retfærdighed i sit barns sag:

SÅ Skete det !!!!!!!!!!!!!

Endelig er retfærdigheden sket fyldest jeg har lige snakket med den nye sagsbehandler som har været på sagen omkring [redacted] og de har gennemgået alle papire og udtagelser og hun har vurderet at der er sket mange og utilgivelige fejl i sagsbehandlingen af denne her sag, hvilket jeg jo kun kan give hende ret i. Jeg har ikke ord for hvor lykkelig og lettet jeg er lige nu jeg sidder med tårene væltende ud, men for engang skyld er det glædes tårer der kommer ud !. Det har været mit livs sværeste kamp og de værste 6 år af mit liv, jeg har været så tæt på afgrunden flere gange men hver gang er jeg blevet hevet op igen, Jeg vil gerne takke alle som har støttet mig og trøstet mig når det har været sværest.

👍 Synes godt om 💬 Kommenter ➦ Del

(Navnet på mandens barn er sløret af hensyn til anonymiteten)

Manden forklarer i opslaget, at en ny sagsbehandler giver ham medhold i, at der er sket mange fejl i sagsbehandlingen. Selvom dette ikke er en officiel klagesag, så viser mandens beskrivelser, at det har stor betydning blot at få en anerkendelse for den krænkelse, han har oplevet. Manden græder af lettelse over, at nogen ser, at han og hans søn er blevet uretfærdigt behandlet. Samtidig beskriver manden, hvordan han mange gange har været 'tæt på afgrunden'. Dette bestyrker at krænkelse i høj grad opleves nedbrydende for individet.

Beskrivelserne ovenfor viser, hvordan forældrene oplever juridiske krænkelse i samarbejdet med sagsbehandlere. Manglende overholdelse af loven, samt manglede retssikkerhed leder til krænkelse af forældrene, hvilket ikke er gunstigt for deres selvforhold, og dermed ikke lever op til normative fordringer for socialt arbejde.

8.1.3 Forældrenes oplevelse af inddragelse

Karen har tidligere arbejdet på forvaltningen inden for voksen- handicapområdet, hvor borgerinddragelse har været et væsentligt perspektiv i hendes arbejde. I interviewet forklarer hun, hvordan hun oplever, der er væsentlige forskelle mellem børne- familieområdet og voksen- handicapområdet. Hun udtaler:

" ... vi havde meget høje rammer for pårørendeinddragelse og individets rettigheder og selvbestemmelse, alle de der ting der har foregået på voksenhandicap-området. [...] At der er sådan en verden til forskel på de her to steder. At man har slet ikke, de der etik og alle de der ting, det er

ligesom om, de eksisterer ikke herovre [Banker på Servicelovens kapitel 11 som ligger udprintet på bordet]. Og det har jeg ikke forstået endnu. Jeg ved ikke hvorfor børne- og ungeområdet skal være så anderledes.” (Karen: 20-27).

Karen mener altså, at der på børne- og ungeområdet ikke er samme fokus på inddragelse og selvbestemmelse, som der praktiseres i andre dele af forvaltningerne. Hendes udsagn påpeger, at inddragelsen har ringe kår på området med udsatte børnefamilier. Karen stiller sig undrende overfor, hvorfor det er så anderledes på børne- og ungeområdet. En forklaring kan være, at sagsbehandlerne i børne- familiesager netop balancerer mellem forældrenes og børnenes behov for anerkendelse. I børne- familiesager er børnenes trivsel det primære fokus, hvorfor forældrenes rettigheder og velbefindende måske negligeres.

Karen giver et konkret eksempel på manglende inddragelse. Hun fortæller om en sag, hvor den forebyggende indsats stod på i mange år. I forløbet blev det aldrig klart for hverken Karen eller familien, hvad kommunen ville med deres indsats; det blev aldrig tydeligt, hvad formålet var, eller hvilke problemer man sigtede mod at løse. Sagen endte med, at børnene blev tvangsanbragt. Karen fortæller om forløbet:

”Der kom så nogen på besøg i hjemmet, ikke. Som er familiebehandlere. Men det blev ikke sådan klart fra starten, man startede ikke helt med, hvad det var de skulle og hvorfor de kom. Altså det blev sådan lidt flydende i hvorfor de kom. Og far og mor havde ikke helt forståelsen for, hvad det var de skulle. For de synes jo de klarede det meget godt, ikke. Men det var helt klart, de der mangler der var, de blev aldrig sådan tydeliggjort helt rigtig, ordentlig, for familien. Altså problemstillingerne synes jeg ikke blev. Jeg synes selv ikke den dag i dag, at de er det.” (Karen: 159-163).

Således forklarer Karen, at det er uklart for familien, hvad forvaltningen betragter som centrale problemstillinger, og hvorfor de får indsats i hjemmet. Eksemplet tyder på en ringe grad af inddragelse. Anvender man Arnsteins stigemetafor, kan inddragelsen af disse forældre tolkes som *terapi* og *manipulation*. Som nævnt er disse to inden for kategorien af *ikke-inddragelse*. Denne form for inddragelse forsøger at tilpasse de magtesløse til gældende normer og værdier, og lader dem tro de er medinddraget, uden de reelt er det. I dette tilfælde forsøger med familierapi og hjemmehosser i mange år, men går aldrig i dybden med de problematikker man ser. På denne måde hindrer man, at forældrene får nogen form for reel indflydelse. Al magt forbliver hos sagsbehandleren og forvaltningen samtidig med, at man gennem terapi forsøger at tvinge familien ind i samfundets

normer. Denne form for inddragelse er ikke anerkendende men derimod krænkende, da familiens egne synspunkter og holdninger aldrig bliver tillagt værdi eller betydning.

Idas beskrivelser af sit sagsforløb er ligeledes et eksempel på manglende inddragelse. Ida forklarer, hvordan hendes søn Peter, da han var få måneder gammel, vendte om på nat og dag. Ida var træt og udkørt og ender med at skrive til sin 'hjemmehosser', at hun ikke kan klare mere. Samme eftermiddag bliver Ida og Peter akutanbragt på mor-barn hjem. Hun får tid til at pakke sine ting, men skal afsted samme dag. Af Idas fortælling fremgår det ikke, at hun på noget tidspunkt bliver spurgt om, hvad hun selv tænker kunne være en god hjælp. Jeg spørger hende under interviewet:

"Sara: Hvad havde du egentlig håbet, da du så ringer og siger, nu kan jeg snart ikke mere. Havde du?"

Ida: Jamen jeg havde håbet lidt på at hun måske bare lige ville komme på et besøg og lige og måske jeg kunne få en snak, for lige, måske lige bliver erkendt i, at jeg gør det altså godt nok. Og for at få noget råd og vejledning til, blandt andet, hvordan jeg kunne sørge for at hans nattesøvn blev normal, eller stabil igen. Fordi han sov jo bogstaveligt talt fra klokken, ja, om formiddagen på et eller andet tidspunkt, og så vågnede han først ved en fem-seks tiden om aftenen og så var han jo lysvågen ..." (Ida: 104-109).

Idas udsagn viser, at reaktionen på hendes opkald til 'hjemmehosseren' kommer bag på hende. Beslutningen om mor-barn hjem bliver truffet, uden at Ida bliver spurgt til råds eller får mulighed for at give sin mening tilkende. Det lader heller ikke til at man har spurgt hende, hvad hun havde brug for. Hendes egen vurdering var, at hun havde brug for råd og støtte i situationen, men det er ikke det der sker. Indflytningen på mor-barn hjem er noget der sker fra det ene øjeblik til det andet, og ikke en beslutning hun er inddraget i. Ser man på Arnsteins stige, minder behandlingen af Ida om terapi. På den ene side kan man sige, at hun er inddraget; hendes råb om hjælp bliver hørt, men hun placeres i alt hast og uden at blive adspurgt, på et mor-barn hjem, der skal 'behandle' hende. Efter tre-fire måneder på mor-barn hjem besluttes det, at Peter skal anbringes. Ida fortæller, hvordan denne nyhed bliver præsenteret for hende:

"Ida: Jamen de fortæller mig faktisk ikke ret meget. De kommer faktisk bare og fortæller, at der kommer nogen som skal være hans plejeforældre..."

Sara: ... Okay, så det er sådan du får det at vide?"

Ida: Det er sådan, jeg får det at vide. Og det er så dér, det går op for mig, at der er noget i luften jeg ikke ville have der skulle være. Så.

Sara: Så det kommer helt bag på dig?

Ida: Ja. Jeg blev ikke rigtig informeret om noget.” (Ida: 153-159).

Ida fortæller her, hvordan beslutningen om at anbringe Peter heller ikke er en beslutning, hun bliver inddraget i. Ida ved intet om beslutningen om at anbringe hendes søn, før de på mor-barn hjemmet fortæller, at der vil komme en plejefamilie på besøg. Igen et eksempel på at Idas holdninger og meninger ikke vises interesse af sagsbehandlerne. Ida beskriver en følelse af ikke at have nogen indflydelse på de beslutninger, som bliver taget på hendes og Peters vegne:

” [...] men jeg tænkte også bare, ”nå ja, det er dem, der har det sidste ord, så vil jeg ikke stille mig på tværs, for det får jeg ikke noget ud af alligevel.”” (Ida: 273-274).

Ida oplever altså ikke, at hun bliver inddraget eller på nogen måde kan få indflydelse på sin sag. Hun finder det nyttesløst at give sin mening tilkende, da hun oplever, at den er ligegyldig for de der træffer beslutningerne i hendes liv.

Således vidner forældrenes oplevelser om, at de i ringe grad inddrages i egne sager, som ellers kunne yde dem et minimum af den anerkendelse, de har behov for.

8.1.4 Krænkelsernes betydning for samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere

Både Ida, Trine og Karen har berettet om krænkelser i samarbejdet med de kommunale sagsbehandlere. Høilund og Juul har påpeget, at krænkelser kan lede til frustrationer, vrede og harme (Høilund & Juul 2005: 30,33). I denne del af analysen ses nærmere på, hvilke reaktioner krænkelserne af forældrene leder til.

Tidligere så vi, hvordan Trine har oplevet paragraf 50-undersøgelsen af Mads som meget krænkende. Faktisk påpeger hun, at det har ændret deres indstilling til, om Mads skal anbringes. Trine fortæller:

”Et eller andet sted, i starten, der havde vi jo sådan set besluttet os, at vi ville sige ja til at han skulle frivilligt anbringes, men da de så lavede den der svinske rapport der, hvor vi jo så tænkte. Havde de nu bare sagt ”det er psykologen der siger, at han vil have godt af, at være anbragt og få noget behandling”. Det er jo et behandlingssted han skal hen, ikke. Så havde vi måske gået med på den, ikke.” (Trine: 230-234).

Trine forklarer videre, hvilke dele af undersøgelsen hun er utilfreds med:

"Jamen jeg har skrevet her [peger på paragraf 50-undersøgelsen]: decideret usandheder, minus tidslinje. Det er simpelthen i hop og spring. Og så er der simpelthen for lidt statusser fra Huset om dér, hvor det går godt med ham." (Trine: 469-471).

Billedet nedenfor viser, hvad Trine har skrevet uden på rapporten:

The image shows a handwritten note on a form. The form has sections for 'Forældremyndighedsindehaver (hvis andre end mor eller far)' and '3. Sagsbehandler'. The handwritten text in the '3. Sagsbehandler' section reads: 'DECIDERET USAANDHEDER!!', '÷ TIDS LINJE!!', 'i HOP OG SPRING!!', '÷ STATUS FRA HUSET!!', and '÷ DATERINGER!!'. There are also some small marks and a signature on the right side of the form.

(Sagsbehandlerens navn er sløret, for at beskytte anonymiteten)

Billedet her er medtaget, fordi det udstråler Trines frustrationer. Trines udsagn om at hun egentlig var villig til at acceptere en anbringelse af Mads vidner om, at det ikke så meget er konklusionen på undersøgelsen, der vækker hendes harme; det er måden, den er skrevet på, og den nedværdigelse og krænkelse hun oplever. Den manglende anerkendelse, resulterer i, at Trine og Mads' ikke vil godtage kommunens beslutning. Således trækker Trine og Mads' far sig tilbage fra samarbejdet og begynder at modarbejde sagsbehandlingen. Trine påpeger, at det havde været nemmere, hvis en psykolog havde besluttet, at Mads var behandlingskrævende. Dette underbygger, at det er følelsen af at blive udstillet som dårlige forældre, der får Trine og Mads' far til at reagere. Det kan diskuteres om deres sagsbehandler kunne have undgået denne krænkelse, da det lovbestemte formål med en paragraf 50-undersøgelse netop er at pege på de problematiske forhold i barnet liv. Dette understreger dilemmaet i arbejdet: Det er en del af sagsbehandlerens opgave at beskrive forholdene i familien, men det er netop dette som kan opleves krænkende for forældrene og således også dét, som kan få dem til at trække sig fra samarbejdet. En paragraf 50-undersøgelse skal også kortlægge, om der er ressourcer i barnets miljø. Når man læser Mads' paragraf 50-undersøgelse påviser den, som den skal, de problematikker som er i Mads' omgivelser. Til gengæld er der meget lidt fokus på omgivelsernes ressourcer. Trine har vist mig to udgaver af undersøgelsen på Mads. I første udgave er feltet, hvor

sagsbehandleren skal skrive om forældrenes ressourcer, blankt. Efter at Trine har kommenteret på undersøgelsen (hvor hun bl.a. har beklaget sig over det manglende fokus på ressourcer), er der skrevet en revideret udgave. I denne er tilføjet to linjer om Trines ressourcer:

Forældrekompetence - forældrenes støtte til barnet/den unges udvikling
Angiv ressourcer og problemer indenfor området
Ressourcer
■■■■ har arbejdet på at skabe faste spisetider i hjemmet.
■■■■ har arbejdet på, at have mad i køleskabet, så ■■■■ sikres måltider i løbet af dagen.

(Trines og Mads' navn er sløret af hensyn til anonymiteten)

Disse to linjer er det eneste positive, der står om Trine igennem hele undersøgelsen. Yderligere findes der i undersøgelsen flere felter med ordlyden *"sagsbehandlers observationer"* som ikke er udfyldt. Det fremgår således ikke af undersøgelsen, at sagsbehandleren selv har gjort sig observationer. Derimod bygger undersøgelsen primært på andenhåndsviden fra psykologer, lærer og 'hjemmehosser'. Spørgsmålet er, om Trines sagsbehandler kunne have gjort sig mere umage for at se ressourcerne hos Trine. Personligt oplevede jeg Trine som en omsorgsfuld mor, der gerne ville det bedste for sit barn (om end hun muligvis ikke magter det). Hun har et godt kendskab til Mads' reaktionsmønstre og adfærd, og endvidere er mit indtryk, at Trine er social og har gode relationer til naboer og venner. Alt dette kan, mener jeg, tilskrives som værende ressourcer hos Trine. Var dette tilføjet i undersøgelsen, havde Trine måske i mindre grad følt sig krænket, og måske i højere grad været tilbøjelig til at godtage beslutningen om at anbringe Mads. Sagen må nu i stedet efterprøves i kommunens Børn- og Ungeudvalg, hvilket giver ekstra sagsbehandlingstid. Fremfor at hjælpen kan sættes ind med det samme, efterlades familien og Mads nu i en venteposition. Som tidligere beskrevet har Trine flere gange oplevet, at hendes sagsbehandler ikke tror på Trine. Om dette siger Trine: *"De tror ikke en skid på nogen af os. Og det synes jeg bare, det er, frustrerende"* (Trine: 518). Trine bliver altså frustreret over, at hun ikke bliver mødt som et menneske, hvis udsagn man kan have tillid til. Om samarbejdet med sagsbehandleren siger Trine:

"Altså vi har gjort hvad hun sagde og virkelig prøvet at samarbejde i starten, ikke. Men det, passer man jo på med, når der bliver slået én over næsen, ikke." (Trine: 460-462).

Trine oplever altså, at hun bliver "slået over næsen" i samarbejdet med sagsbehandleren, og denne behandling har fået Trine til at trække sig fra samarbejdet. At "blive slået over næsen" ser jeg som et udtryk for, at man bliver irettesat på en nedværdigende måde. Denne krænkende adfærd leder i dette

tilfælde til, at samarbejdet forringes; Trine føler hun skal ”passe på” med at samarbejde. I Trines sag skaber den manglende anerkendelse således frustrerede følelser og dårligere samarbejdsvilkår.

Ida giver ligeledes udtryk for, at det er frustrerende ikke at blive inddraget i sin egen sag (Ida: 465). Ida mener endvidere, at man godt kunne havde forhindret, at Peter blev anbragt, hvis man havde støttet hende bedre (Ida: 480). Dette er selvfølgelig Idas egen udlægning af sagen, men eftersom inddragelsen af Ida har været meget sparsom (hvis ikke ikke-eksisterende), kan man tænke, at en bedre inddragelse havde gjort det tydeligere, hvilken hjælp Ida havde brug for.

Karen beretter også om, at forældre kan trække sig fra samarbejdet, og hvordan hun som støtteperson må forsøge at overtale dem til at blive i dialogen og relationen til forvaltningen, selvom de er vrede:

”... det som er svært som støtteperson, det er jo også at bibringe dem, at det er en god idé med dialog og samarbejde, ikke. [...] Fordi når en mor siger til mig: ”næste gang, så kommer jeg ikke! Det kan jeg godt sige dig, jeg kommer ikke mere”. [Puster]. Så får jeg en opgave, ikke. Og så kan du godt se, frustrationen for mig, det er så at overtale dem til, at vi fik faktisk ikke svar, men man må ikke bare blive væk, vel. Det bliver brugt imod dig.” (Karen: 943-948).

Karen giver altså her udtryk for, at nogle forældre bliver så vrede, at de ønsker at afbryde alt samarbejde med kommunen. Dette understreger vigtigheden af at forsøge, at minimere krænkende adfærd der kan lede til vrede forældre, da dette er skadeligt for samarbejdet.

8.1.5 Opsummering af forældreperspektivet

I analysen, af forældrenes perspektiv på samarbejdet med sagsbehandlerne, er der flere eksempler på både etiske og juridiske krænkelser. Ligeledes er der eksempler på, at inddragelsen er på et niveau, som Arnstien ville kalde *ikke-inddragelse*. Interviewpersonerne kredser alle om, at de oplever sig dårligt behandlet, hvilket også skinner igennem, når man læser med i facebookgruppen. Således oplever forældrene en magtudøvelse som er krænkende. Analysen af forældrenes oplevelser har illustreret, at frustrationer, harme og vrede kan opstå på baggrund af krænkelser, hvilket kan få forældrene til at trække sig fra samarbejdet eller modsætte sig beslutninger. Dilemmaet vil dog være, som nævnt flere gange, hvor langt man kan og skal gå i anstrengelserne for at undgå krænkelser? Fx har en paragraf 50-undersøgelse netop til hensigt at kortlægge kritisable forhold for at kunne hjælpe børnene. Omvendt, som i Trines tilfælde, kunne man måske anstrenge sig mere i forsøget på at vise, at man har ’set’ forældrene og tillægger dem en værdi. Dette kunne eventuelt gøres ved at forsøge at få øje på flere af forældrenes ressourcer, eller ved at engagere sig i familien, så man i det mindste

som sagsbehandler foretog egne observationer. Yderligere har Karen pointeret, at krænkelserne også kan opstå i den skriftlige fremstilling. Nøje overvejelser af ordlyden kunne derfor være en vej til at minimere oplevelsen af krænkelser. Ligeledes synes det væsentligt, at der ifølge forældrene foregår et antal juridiske krænkelser, hvilket man med fordel kunne reducere; ikke blot som et juridisk ideal men også for at anerkende forældrene.

Forældrenes oplevelse af krænkelser kan skyldes to forhold: enten er forældrenes adfærd så utilregnelig, mangelfuld og skadelig for børnene, at det er en umulig opgave at undgå at krænke dem, hvis man samtidig skal varetage sin opgave som børne- familiesagsbehandler samvittighedsfuldt. (Når Trines sagsbehandler fx ikke stoler på Trine, kan det måske være fordi Trine ikke er til at stole på?). Omvendt, kan de mange krænkelser måske skyldes, at sagsbehandlerne ikke i tilstrækkelig grad er sig bevidst eller har forudsætningerne til, at forvalte deres magt på en anerkendende måde? I det følgende skal ses nærmere på, hvordan de to interviewede sagsbehandlere forvalter samarbejdet med forældrene, hvilket vil gøre det tydeligere, hvilke muligheder for anerkendelse sagsbehandlerne har, når de samtidig skal varetage beskyttelsen af børnene.

8.2 SAGSBEHANDLERPERSPEKTIVET

De to interviewede sagsbehandlere arbejder som nævnt i et team, der arbejder med Sikkerhedsplaner. Sikkerhedsplaner er en metodetilgang, der udspringer af det australske program *Signs of Safety*. Deres erfaringer og beretninger vil således være baseret på, at de arbejder med dette specifikke program. De sager som Lises og Solvejs team sidder med er sager, hvor der i princippet er grundlag for en tvangsanbringelse. Sikkerhedsplanerne er altså den sidste mulighed, inden man skridter til anbringelse. I arbejdet indgår sagsbehandlerne i et tæt samarbejde med familierne, og forsøger sammen med dem at finde løsninger på familiens udfordringer. Det særlige ved metoden er endvidere, at myndighedsrollen er sammenkoblet med familiebehandlerrollen. Det vil sige at sagsbehandlerne som træffer beslutninger i sagen selv udfører det sociale arbejde i praksis. Dette giver, som vi skal se, helt andre forudsætninger for anerkendelse og inddragelse, end de oplevelser som forældreperspektivet har belyst.

8.2.1 Muligheder og begrænsninger for anerkendelsen

Den første del af analysen af sagsbehandlernes erfaringer vil belyse, hvorvidt og hvordan sagsbehandlere kan udøve deres magt anerkendende i relationen til forældre, samt hvilke begrænsninger anerkendelsen synes at have.

I interviewet med Solvej fortæller hun om arbejdet med en familie, som har været kendt i forvaltningen i mange år. Der har generelt været en stor mistillid mellem familien og forvaltningen. Solvej fortæller om sin tilgang til familien:

"[...]Og hele tiden have fokus på det dér med, at se det positive og skabe forandringer. Det handler om trivsel, altså. Og der sker bare noget, når man hele tiden bliver mødt med de ting man godt kan, og de ting man kan se, der bliver gjort. Samtidig med at man arbejder mod nogle nye mål. Men fordi man har vist: "ej, hvor er det skide godt det der, det var bare simpelthen, og det er det vi ser, altså du klarer det hele, du passer det hele". Og det er en stor familie, kæmpe familie og hun har bare styr på det, altså. Hele vejen rundt." (Solvej: 267-271).

Solvej sætter her ord på, hvordan hun i sit arbejde forsøger at anerkende familien for de ting der fungerer. Ved at fokusere på familiernes ressourcer og de positive ting, der er til stede, yder hun den anerkendelse til forældrene som de, ifølge Honneth, har behov for. Her er altså tale om en tilgang, som opbygger individet, frem for en krænkende adfærd som er nedbrydende for individet. I et andet citat af Solvej forklarer hun, hvordan hun forholder sig til livsformer, der er anderledes end de normer, hun selv har. Hun forklarer:

"Altså vores normal værdier, eller normer for hvordan vi lever vores liv, er jo ikke nødvendigvis rigtig for alle vores familier vel. Altså de familier vi arbejder med. Så det handler jo også om at se det, i den kontekst det er i." (Solvej: 231-234).

Solvej beskriver her, hvordan hun forsøger at acceptere familiernes livsform i stedet for at pådutte dem egne normer og værdier. Udfordringen i dette er, at kunne skelne mellem hvad der skader børnene, og hvad der ikke gør. Hun uddyber:

"... Eller den kultur, den måde de lever deres liv på. Jamen "ah, er det nu okay". Ja. Det er helt okay, fordi børnene har det godt i det. Altså. Så kunne du tage et andet barn, fra en anden familie som slet ikke ville fungere i det, fordi det ville være for "hold da op", ikke. Men for de her børn, som har været i det altid, der er det noget helt andet, ikke. Så længe man kan se de trives, og udvikles og er trygge og sikre." (Solvej: 256-259).

Solvej berører netop her, det dilemma som er helt centralt for området. Skelnen imellem hvad der kan anerkendes, og hvad der ikke kan. Hun er sig således bevidst, at hun bør rumme familiekulturer, der adskiller sig fra gængse normer, så længe det ikke er i modstrid med, hvad der betragtes som trivsel og god udvikling for børnene. Således mener Solvej, at det er muligt at anerkende normer og værdier

der adskiller sig fra de mest gængse i samfundet. Dette sker samtidig med, at hun udfylder jobfunktionen; sikring af børnenes udvikling og trivsel. Hun påpeger, at fokus altid må være på det enkelte barn, og på hvad der er trivsel for dem. Børnene kan have lært at navigere i nogle livsformer som måske vil virke voldsomme, hvis de ikke er vant til det. Omvendt ville Solvej altså ikke kunne anerkende livsformer eller normer, som børnene ikke trives eller udvikles i. Dette illustrerer, at det er vurderingen af børnenes trivsel, der afgør i hvor vid udstrækning, man kan anerkende forældrene.

Lise beretter også om, hvordan hun i sit arbejde udviser anerkendelse til forældrene:

”... det har en rigtig vigtig betydning, når man er ude i behandlingsarbejdet med familierne, at man fokuserer i samarbejde med dem, på ressourcerne. For der er ikke ret mange der vokser af at blive dunket oven i hovedet, og høre om alt det de gør forkert. Det ved de godt selv. Så det er dét, de simpelthen vokser af, ikke. Det er det med at få øje på det der fungerer. [...] Man møder tit, synes jeg, i det her arbejde, hvad enten man sidder som sagsbehandler eller i vores arbejde, eller familiebehandlere, familier som sidder og efterlyser værktøjskasser, ikke. Fordi altså, ”kom og fortæl os hvad det er vi skal gøre”. Men jeg kan ikke fortælle dig hvad du skal gøre, for jeg ved ikke, hvad der virker for dig. Men jeg kan hjælpe dig med at finde ud af, hvad der fungerer for dig. Det er sådan jeg tænker, ikke.” (Lise: 154-163).

Lise forklarer altså ligesom Solvej, at hun i sit arbejde fokuserer på familiernes ressourcer. I stedet for at møde familierne med dét de *ikke* kan, peger hun på dét, de kan. Som hun siger, er der ingen der vokser af at blive dunket oven i hovedet. Dette er netop grundkernen i den anerkendende tanke: at mennesker vokser og opbygger deres identitet og selvværd, når de oplever at blive værdsat, for dét de kan og dét de er. Lise tilslutter sig altså netop det anerkendende ideal, når hun i sit arbejde fokuserer på familiernes ressourcer. Citatet afspejler også, at Lise arbejder på at inddrage forældrene mest muligt; hun forsøger at få dem til at finde egne løsninger frem for at fortælle familierne, hvad de skal gøre. Lise beskriver altså både en inddragende og anerkendende tilgang til sit arbejde. Senere skal det analyseres, hvor på Arnsteins stige man kan placere den inddragelse Lise praktiserer. Men først vendes blikket mod, hvornår Solvej og Lise oplever at anerkendelsen kommer til kort.

Lise og Solvej fortæller om en sag, med en mor som har et hashmisbrug, er prostitueret, er gift med en voldelig mand, tager på heftige drukture og som i forbindelse med prostitutionen har et amfetamin misbrug. Moderens 10-årige datter har selv givet udtryk for, at hun ikke længere vil bo hos sin mor (Solvej: 443-451, Lise: 552-626 & 666-677). Både Lise og Solvej var sagsbehandlere på sagen. Udfaldet af sagen blev, at datteren mod sin mors vilje blev tvangsanbragt i netværkspleje.

Lise fortæller, hvordan de i teamet vurderer, at flere forskellige ting i moderens livsførelse er til skade for datteren. For det første giver datteren udtryk for at være utryk omkring moderens mand. Derfor vurderer Solvej og Lise, at han ikke bør være i hjemmet sammen med pigen (Lise 628-630). Dette har moderen svært ved at acceptere:

"... det har hun jo svært ved at forstå, fordi hun synes jo også bare at han er rigtig god for hende "ej og come on, og hun er jo helt vild med ham" og alt det her, ikke." (Lise: 632-634).

Ligeledes fortæller Lise, at moderen ikke er motiveret for at stoppe sit hashmisbrug:

"...der jo også det her med at, vi ved, denne her mor har røget hash i, det ved jeg ikke, 30-40 år, et eller andet. Mange år. Og man kan selvfølgelig ikke vide, hvad påvirkning det har, eller hvordan, men for hende selv er det, det er det jo, så er det jo en selvmedicinering og det er hun bare på ingen måder interesseret i, eller motiveret eller, det stopper hun ikke, vel." (Lise: 635-639).

Yderligere bliver moderens erhverv også vanskeligt for teamet at acceptere, da man mener det er problematisk for barnets sikkerhed:

"...Og derudover, så erhverver hun sig som prostitueret og det foregår i hjemmet. Og det har jo også været en bekymring jo, i forhold til at vi stod med en pige som faktisk ikke bare kunne gå hjem fra skole, for man vidste ikke om der var kunder, eller hvad, ikke. Og en pige som jo også fortæller om, at så finder hun denne her kæmpe pose brugte kondomer, altså det bliver også, det bliver rigtig, altså det er bare ikke særlig fedt for (et barn), et eller andet sted, der er noget, og det kan være skide farligt og utrygt og det ene med det andet, ikke. Og det der så kommer i kølvandet på det, det der bliver tydeligt i processen er, at så tager mor også lige noget amfetamin, når det er hun skal arbejde, fordi så er hun effektiv, ikke." (Lise: 668-675).

Lise beskriver altså, at de i den konkrete sag ikke kan anerkende moderens valg af ægteemand, hendes misbrug eller erhverv. Den måde, hun lever sit liv på, stemmer ikke over ens med et godt opvækstmiljø for datteren. Anerkender man moderens livsførelse, vil det være en krænkelse af datteren. Dette viser, at der i børne-familiesager vil være et hensyn til barnet, som vejer tungere end anerkendelsen af forældrene. Solvej forklarer, hvordan barnets tryghed er altoverskyggende i deres arbejde (Solvej taler om den pågældende sag, hvor datteren er utryk ved morens mand):

"Det er børnene vi tager udgangspunkt i. Hvis barnet er utrygt ved en person, så er det helt sikkert at barnet er utrygt ved den person og så er det uagtet, om der er et kærlighedsforhold eller alt muligt andet. Så skal man beskytte barnet mod at denne her person kommer ind." (Solvej:465-468).

Solvej understreger her, at man først og fremmest anerkender barnet og barnets følelser. Moderens kærlighed til sin mand kommer i anden række. Det vil højst sandsynligt føles krænkende for moderen, at man ikke anerkender hendes ret til selv at vælge, hvem hun bor sammen med. Men i tilfælde som dette kan anerkendelse af moderen ikke stå i vejen for anerkendelse af barnets frygt og angst over for manden. Havde moderen ikke haft en datter, kunne man som moderens sagsbehandlere godt have anerkendt, at hun ikke ønsker at udskifte mand, erhverv eller misbrug (selvom det måske vil være det bedste for hende). Det ville ikke på samme måde have hastet med at skabe forandringer i moderens liv, da hendes livsførelse i sidste ende kun ville skade hende selv. Så selvom de tidligere eksempler har vist, at anerkendelse kan lade sig gøre i komplekse børne-familiesager, så viser eksemplet her, at der er begrænsede forudsætninger for anerkendelsen i børne-familiesager; adfærd der krænker børnene, kan ikke tolereres. Lise siger videre om sagen:

” ...hun kommer jo ud og bliver presset på de forandringer hun selv skal skabe i virkeligheden og skal til at kigge ind ad. Og sige "okay, så hvis jeg skal have min datter hjem, så skal jeg lægge mit liv om. Så skal jeg ikke, prostitueret med amfetamin, og så skal jeg ikke tage drukture, jeg skal ikke have den mand, som jeg er gift med, og jeg skal, der er mange ting hvor jeg skal begynde at kigge ind ad og gøre noget andet. Jeg skal vælge et andet liv. Så jeg skal vælge det liv jeg står i nu, eller jeg skal vælge min datter." Agtigt, ikke. Og hun, eller hun magter ikke, hun må sige at det går ikke, så må hun anbringes.” (Lise: 707-713).

Dette illustrerer, at anerkendelsen kun kan udøves i det omfang, forældrene er parate og i stand til at skabe de nødvendige forandringer i deres liv. Som sagt er de sager, som Lise og Solvejs team arbejder med, sager som var på vej til en tvangsanbringelse. Det vil sige, at man fra myndighedernes side allerede har vurderet, at børnenes trivsel er så truet, at man bør fjerne børnene fra hjemmet. En sikkerhedsplan bliver et sidste tilbud til familierne: *Vi kan prøve det her, eller også må vi fjerne dit barn.* Solvej fortæller, hvordan truslen om anbringelse af børnene kan virke som en motivation, der får forældrene til at skabe de nødvendige forandringer (Solvej: 175-179, 214-223). Dette tydeliggør at magten i dette henseende kan være produktiv, da den kan tilskynde til de ønskede forandringer.

8.2.2 Hvordan balanceres magt og anerkendelse

Ovenstående har belyst, hvordan Solvej og Lise kan anerkende forældrene, og hvornår anerkendelsen bliver begrænset af hensynet til barnet. Forhold som fremmer barnets tarv anerkendes, men dét som ikke gør, kan ikke anerkendes. I dette afsnit belyses, hvordan sagsbehandlerne i

samarbejdet med forældre finder en balance i mellem magt og anerkendelse, som viser sig konstruktiv for samarbejdet.

For det første beskriver Solvej, hvordan hun forsøger at stille sig forstående over for familiernes frustrationer, når de oplever sig krænkede:

"Men selvfølgelig, du er altid nød til at lytte og rumme frustrationerne. Altså. Fordi, og det kan man jo godt møde dem i: "Det forstår jeg simpelthen så godt du siger, og jeg kan godt forstå du oplever denne her kæmpe kæmpe mistillid, den er jeg helt med på. Men lige nu er vi nødt til at arbejde videre herfra, og forsøge at gøre det anderledes i forhold til dét, der er."" (Solvej 279-282).

Citatet viser, hvordan Solvej i sin relation til forældrene forsøger at rumme de frustrationer, som krænkelser kan afstedkomme. Hun stiller sig forstående over for deres frustrationer, men er samtidig tydelig omkring at tingene må være som de er. Hun fastholder sin magt over for forældrene, men forstår og anerkender at det må opleves frustrerende. Dette viser, hvordan Solvej balancerer magten og anerkendelsen ved at anerkende de følelser, som krænkelserne kan afstedkomme. En anden måde Solvej balancerer magten og anerkendelsen er ved, at fralægge sig ansvaret for beslutninger. Hun siger:

*"Man er også nødt til at sætte nogle rammer, og sige dét der, det vil vi ikke være med til. Der er for eksempel nul tolerance i forhold til alkohol, så derfor kan barnet, som det ser ud lige nu, ikke være hos dig, og **det er ikke mig der siger det**, men der bliver sagt, at derfor er der ikke sikkert og trygt hjemme hos dig, så hvad så?"* (Solvej: 63-66).

Yderligere fortæller Solvej:

"...så spørger vi jo rigtig meget ind til "så hvad med ledelsen, hvad tror I, vores leder i kommunen vil sige til denne her plan, I tænker. Er det godt nok?" (Solvej: 287-288).

De to citater viser, at Solvej er tilbageholdende med at give udtryk for sine egne vurderinger og holdninger. Hun siger til forældrene, at det ikke er *"mig der siger det"*, når forældrene er frustrerede over beslutninger eller hændelser. Samtidig henviser hun til sin leder som dén, der endeligt skal godkende en sikkerhedsplan. Dette kan tyde på, at Solvej forsøger at undvige den vrede og frustration, som første del af analysen viste kunne opstå, på baggrund af en magtudøvelse som forældrene finder krænkende. Dette kan tolkes som en måde, hvorpå Solvej overfor forældrene reducerer eller skjuler sin magtudøvelse. Derigennem opleves hun ikke, som dén der krænker. Solvej får bragt sig selv ud af skudlinjen for forældrenes vrede, og kan derved lettere samarbejde med dem.

Solvej og Lise har beskrevet, hvordan de arbejder løsningsfokuseret med familierne, og selv lader dem komme med løsninger til familiens problematikker (Fx Lise: 154-163). I forhold til Arnsteins stigemetafor vurderer jeg, at arbejdet ligger inden for de trin, som hun betegner som *symbolsk inddragelse*: Forældrene får en stemme og kan komme med aktive forslag til, hvordan de kan ændre deres liv, så der opnås større sikkerhed for deres børn. Solvej beskriver, hvordan de som et led i sikkerhedsplansarbejdet holder netværksmøder med familierne og forældrene. Om dette siger hun:

"...når vi holder netværksmøde og laver en sikkerhedsplan, så er det os der er tovholder på det, det er os der ligesom italesætter, og selvfølgelig også sætter rammerne, omkring hvad er det lige det her netværksmøde skal handle om, og sådan noget. Men vi lægger det ud til familierne. Og så kan man sige, at samtidig med at vi lægger det ud til familierne, skal vi jo også være trygge i det." (Solvej: 283-287).

Videre siger hun:

"Men det er ikke os der kommer med løsningerne, for vi kender ikke familien, vi kender ikke børnene. Vi ved ikke, hvem der kan hvad. I det der netværk. Det er dem der byder ind. Og så skal alle omkring bordet, og vores ledelse og os selv, føle os trygge i, at den der plan, den holder. Men det er ikke os der kommer med løsningerne." (Solvej: 293-296).

Solvejs beskrivelser viser, hvordan den symbolske inddragelse finder sted. Som hun siger, så er det sagsbehandlere, der sætter rammerne. Derfor kommer arbejdet aldrig op på de trin, hvor den reelle inddragelse findes, da der ikke finder nogen egentlig magtoverdragelse sted. Det er stadig, sagsbehandlerne og forvaltningen der beslutter, om de løsninger som familierne kommer med er gode nok. Det er således dem, der har det sidste ord og derved har magten. For at komme længere op på stigen, skulle forældrene selv have lov at bestemme, om de løsninger de når frem til er gode nok. Det vil selvsagt være problematisk, da årsagen til at sagsbehandlerne har fået magten netop er, at forældrene ikke tidligere har kunnet varetage deres børns sikkerhed og trivsel. Det ville derfor være et paradoks, at overdrage magten tilbage til forældre, når årsagen til at den blev taget fra dem ikke er løst.

I interviewet med Solvej giver hun et konkret eksempel på, hvordan familierne kan finde deres egne løsninger: En far, der har problemer med sit temperament, kommer frem til, at det vil hjælpe ham at gå ud i haven og tælle ned fra ti, når han bliver ophidset. Det planlægges, hvem der

skal huske faren på at gå udenfor, og så må det efterprøves. Faren giver udtryk for, at han tror, at det vil virke for ham (Solvej: 98-109). Dette er et godt eksempel på, hvordan man i sikkerhedsplansarbejdet forsøger at inddrage forældrene, og få dem til at finde egne løsninger. Solvej siger:

"Det er altid med udgangspunkt i børnenes behov. Og så kan forældrene være dybt uenige med os. "Det dér, det er ikke i orden" "Ah, men sådan bare" "Nej, men det er dét kommunen er bekymret for, det er dét man har set, det er det man har hørt, det er dét, der er kommet underretninger om, så det må bare ikke ske igen." Altså, det er ikke til diskussion. Dét der kan diskuteres, det er jo, hvordan skal vi så løse denne her opgave, ikke. Og familien skal føle at det er deres arbejdsredskab." (Solvej: 111-115).

Af Solvejs udsagn bliver det klart, at forældrene kun kan inddrages i visse forhold. Det er ikke til diskussion, hvad der vurderes som skadeligt for børnene; den vurdering besidder sagsbehandlerne magten over. Sagsbehandleren bestemmer, hvad der er acceptabelt for familiens børn og beslutter, om løsningerne er gode nok, hvilket altså er en symbolsk inddragelse af forældrene. Høilund og Juul har påpeget, at det er krænkende, når sagsbehandlerne tror, at de véd, hvad der er bedst for klienterne og derfor presser deres egne løsninger ned over hovedet på dem (Høilund og Juul 2005: 51.). Ved den symbolske form for inddragelse som Lise og Solvej yder, undgår man at 'pådufte' forældrene forvaltningens løsninger. Den symbolske inddragelse kan her anvendes som et redskab til at balancere magtudøvelsen, så den ikke bliver krænkende. Ved at inddrage forældrene i så mange beslutninger som muligt, tillægges de værdi og betydning for arbejdet, hvilket netop er anerkendende. Samtidig opretholdes hensynet til barnet ved, at sagsbehandlerne besidder magten til at bestemme, hvilke løsninger der er gyldige, og hvilken adfærd der ikke kan tolereres. Dette vidner om, at det kan lade sig gøre i en vis udstrækning at anerkende forældre i børne-familiesager samtidig med, at man bevare den magt, der kan sikre barnets tarv.

8.2.3 Virkninger af anerkendende magtudøvelse

I den tidligere analyse af forældrenes reaktioner på krænkelse blev det tydeligt, at krænkelse kan få forældrene til at trække sig fra samarbejdet. I den følgende del af analysen skitseres, hvilken betydning Solvej og Lises anerkende praksis har for samarbejdet med familierne.

Som analysen har vist, består sagsbehandlerens arbejde ikke i at komme med løsninger til familien, men gennem inddragelse og anerkendelse at frembringe gode løsninger *sammen* med familierne. Lise forklarer, hvordan dette er gavnligt for samarbejdet og for sagsforløbet:

”Fordi, hvis man har det som noget fælles, så har man også et ejerskab, og det er bare meget nemmere på en eller anden måde, altså også at arbejde med på, hvis man har et ejerskab ind i det, ikke.” (Lise: 539-541).

Lise mener altså, at når forældrene bidrager med egne løsninger skabes et ejerskab hos dem, som gør dem mere motiverede for arbejdet.

I et andet eksempel forklarer Lise, hvordan hun oplever at kunne komme til bunds i uafklarede forhold hos en familie. Hun fortæller om en sag, hvor der i en paragraf 50-undersøgelse er beskrevet, at en femårig dreng er blevet afstraffet af sin mor ved at blive holdt under en kold bruser. Da Lise og hendes kollega får lært moderen i den pågældende sag at kende, får de afklaret, hvad episoden egentlig handler om:

”Fordi det hun så får fortalt om det er, at så nogen gange så kan han simpelthen blive så vred og så hysterisk at hun slet ikke kan få ham ned. Og han er fuldstændig feber-hed. Altså rød i hovedet og helt varm af feber og så for at hjælpe ham med at blive kølet ned, så har hun givet ham et koldt bad. Det er jo en anden måde at (sige/se) tingene på.” (Lise: 324-327).

Moderens intentioner har altså ikke været at afstraffe drengen, men derimod er handlingen et udtryk for, en desperat mors forsøg på at få sin dreng til at falde til ro. Det interessante ved denne beretning er, at det højst sandsynligt ikke var kommet frem, hvad episoden handlede om, hvis man ikke var gået i tæt dialog med moderen. Var sagen mundet ud i en indstilling til tvangsanbringelse, kunne beskrivelsen af den femårige, der bliver afstraffet ved at blive holdt under en kold bruser, muligvis, have påvirket afgørelsen i sagen. Jeg spørger Lise, hvorfor hun tror, at episoden er endt med at stå beskrevet i undersøgelsen som afstraffelse af drengen. Lise svarer:

”Fordi den her mor, vil jeg så sige, man skal også, hun får sagt noget, nogen gange, på en måde hvor man faktisk skal være rigtig god til at få spurgt ind til, hvad er det egentlig præcis hun siger og mener. Fordi hun kan få sagt nogle ting så hårdt og direkte at man tænker: ”hold da op, tak for kaffe”. ” (Lise: 341-344).

Lise forklarer altså, at hun har fået skabt en relation og et kendskab til moderen, som gør at hun ved, at hun må spørge mere konkret ind til tingene for at forstå sagens rette sammenhæng. Jeg spørger også Lise, om hun har en fornemmelse af, at moderen omskriver historien overfor Lise, for at få den til at virke mindre voldsom. Dette afviser hun (Lise: 335-339). Lises relation til moderen viser sig altså afgørende for, at Lise kan få opklaret tingenes rette sammenhæng. Når Lise beskriver, at hun

kender moderen godt nok til at vide, hvordan hun kan udtrykke sig uhensigtsmæssigt, kan det tolkes som, at Lise har anstrengt sig for at 'se' den person hun møder. Det er anerkendende, når Lise forsøger at finde ud af, hvilke motiver moderen har haft, og hvordan hun forstår situationen; hun tillægger dermed moderens udsagn værdi. Dette bidrager til en øget indsigt og forståelse i sagen; en indsigt som afklarer en væsentlig misforståelse, der er opstået i forvaltningens udarbejdelse af paragraf 50-undersøgelsen. Det bliver altså muligt fremadrettet at behandle sagen på et mere oplyst grundlag.

Solvej beretter om sit arbejde med en familie, som har været kendt i forvaltningen i mange år. Familiens mistillid til kommunen er stor, og derfor har de gentagne gange været afvisende over for hjælp; forvaltningen har ikke fået lov at komme tæt på familien, hvilket har vanskeliggjort en afklaring af, hvordan familiens forhold egentlig tager sig ud (Solvej: 172-174). Solvej forklarer, hvordan det lykkes for hende og hendes kollega at overvinde familiens mistillid:

"[...]og efter som der er en grundlæggende mistillid til alle mulige ude fra, så var det der også til os. Så det handlede selvfølgelig om, at prøve os lidt af, i starten, ikke. I forhold til, hvad kan man sige og gøre, og hvad, det ene med det andet, ikke. Og så være vedholdende i, at blive ved med at være en del af det, og være løsningsfokuseret. Og hele tiden have fokus på det dér med, at se det positive og skabe forandringer." (Solvej: 264-267).

Videre forklarer hun, hvordan hun oplever, at hendes vedholdende positive indstilling over for familien får en positiv betydning for deres samarbejde:

"...Og når man føler sig mødt, og set og hørt, så sker der noget med relationen altså. Så er der i hvert fald grobund for noget positivt, ikke. Og tillidsskabende, ikke." (Solvej: 274-275).

Solvej forklarer her, at hendes vedholdende fokus på ressourcer og løsninger får skabt en tillid hos familien, som førhen har manglet. Ved at fokusere på det positive anerkendes forældrene, og Solvej mener, at det netop er dét som gør, at familiens mistillid nedbrydes. Dette bevirker, at man kan komme tættere på familien og få et indblik i, hvordan deres liv egentlig tager sig ud, hvilket giver forvaltningen en bedre forståelse af, hvordan familiens børn har det. Solvej siger:

"Der er styr på de børn. De børn trives, de har det godt. De bliver mødt med kærlighed og omsorg." (Solvej: 170-171).

Tidligere har man været i tvivl om, hvorvidt børnene var i trivsel. Ved at anerkende forældrene for det positive de bidrager med, er det lykket at få nedbrudt familiens mistillid til kommunen, så man nu kan observere og konstatere, at børnene mod forventning trives. Anerkendelsen bliver altså dét,

som skaber muligheden for et samarbejde med familien, hvilket yderligere bidrager til at børnenes trivsel kan vurderes.

8.2.4 Opsummering af sagsbehandlerperspektivet

Analysen af interviewene med Solvej og Lise har kastet lys over, at hvorvidt det er muligt at anerkende forældre i børne-familiesager. Solvej og Lises løsningsfokuserede tilgang til familierne gør, at deres praksis i høj grad yder forældrene anerkendelse. Omvendt har interviewene også illustreret, at der er begrænsede muligheder for at anerkende i sager, hvor forældrene ikke ønsker eller magter at skabe nødvendige forandringer. Forældrenes behov for anerkendelse må vie pladsen, når det kolliderer med børnenes udvikling og trivsel. Interviewene med de to sagsbehandlere har yderligere frembragt, hvordan sagsbehandlere kan forsøge at skabe en balance i mellem magt og anerkendelse i deres praksis. For det første kan dette gøres ved at anerkende de følelser og reaktioner, som krænkelser kan afstedkomme. For det andet kan magten forsøges forskubbet, så de krænkende forældre vender deres vrede mod nogle andre. For det tredje synes den symbolske inddragelse at være effektiv i balancen mellem magt og anerkendelse. Ved den symbolske inddragelse af forældrene anerkendes de, samtidig med at sagsbehandlere kan sikre børnenes beskyttelse. Magten til at træffe beslutninger bliver hos sagsbehandlerne, men på en måde så det ikke opleves krænkende for forældrene.

8.3 SAMLET OPSUMMERING PÅ ANALYSEN

I første del af analysen blev det klart, at forældrene oplever krænkelser i mødet med deres sagsbehandlere. Både etiske og juridiske krænkelser finder sted, og inddragelsen tager en form, som Arnstien vil betegne som ikke-inddragelse. Forældrenes oplevelser af at blive krænket er ugunstige for samarbejdet. Den vrede og de frustrationer som krænkelserne afstedkommer, kan få forældrene til at trække sig fra samarbejdet og modsætte sig beslutninger. Derfor kan både etiske og juridiske krænkelser med fordel forsøges minimeret, såfremt man ønsker et konstruktivt samarbejde med forældrene.

I analysen af sagsbehandlerens perspektiver har Solvej og Lise beskrevet, hvordan de i deres arbejde med familierne er løsnings- og ressourceorienteret, hvilket bevirker at forældrene mødes anerkendende i samarbejdet. Anerkendelsen kan dog kun udøves i den udstrækning, hvor den ikke går på kompromis med børnenes trivsel og udvikling. Muligheden for anerkendelse hænger derfor sammen med forandringsvilligheden hos forældrene. Ønsker forældrene ikke at skabe den nødvendige forandring i deres liv, er det ikke muligt at anerkende dem i dette. I disse tilfælde kan

magten dog anvendes som en motivation til, at forældrene begynder at skabe forandringer, da de ellers står overfor en tvangsanbringelse af deres barn.

Yderligere viser analysen, hvordan Solvej og Lise balancerer magten og anerkendelsen af forældrene ved, at rumme forældrenes følelser og ved at fraskrive sig ansvaret for magten over forældrene. De nødvendige krænkelser som sagsbehandlerne må påføre forældrene, og som kan føre til vrede og frustrationer, fremsættes som 'nogen andres' beslutninger, og derved undgår man at blive mål for forældrenes vrede. På denne måde minimeres de skader, som krænkelserne kan påføre samarbejdet. Yderligere balanceres anerkendelse og magt gennem den symbolske inddragelse af forældrene; forældrene får en stor medbestemmelse, dog uden nogensinde at få overdraget noget af sagsbehandlerens magt. Det sikrer anerkendelse af forældrene, da de bliver tillagt værdi og betydning, uden at gå på kompromis med at det er barnets behov som skal tilgodeses i arbejdet.

I analysen ses yderligere, hvordan Solvej og Lise har oplevet positive effekter på samarbejdet og sagsforløbene, som følge af deres måde at balancere magten og anerkendelsen. Forældrenes øgede ejerskab i arbejdet virker motiverende for forældrene. Derudover kan misforståelser blive opklaret, og forældrenes mistillid kan vendes til tillid. Anerkendelse er et normativt ideal, som socialt arbejde ifølge Høilund og Juul bør efterstræbe, men analysen viser, at anerkendelse ikke blot er til gavn for det individ som undgår krænkelser, men at det med fordel også kan efterstræbes af den årsag, at det fører til bedre samarbejde mellem forældre og sagsbehandlere, og derigennem opnås bedre sagsforløb.

9 DISKUSSION - ANERKENDELSE SOM PRÆMIS OG MAGT SOM BEHOV?

Analysen har vist, at krænkelser af forældrene er uundgåelige i sager, hvor forældrene ikke magter eller ikke er motiverede for at skabe nødvendige forandringer i deres liv. Grænserne for anerkendelsen, (de forhold som sagsbehandlerne ikke kan anerkende), kommer til udtryk ved en synlig magtudøvelse. Sagsbehandlerne kan skride ind med sanktioner (fx anbringelse), hvis forældrene ikke lever op til de krav, samfundet stiller til godt forældreskab. Tiltag og beslutninger kan ske mod deres vilje. Omvendt er dette også et led i en usynlig magtudøvelse. Kulturelt bestemte normer og forventninger til forældrene kommunikerer igennem den synlige magt. I analysen så vi, hvordan den synlige magt kan anvendes som motivation for forældrene til at blive i samarbejdet. Kort sagt siger man til forældrene: Bliv i samarbejdet eller få dit barn anbragt. En sådan synlig

magtudøvelse fra sagsbehandlerne, eller truslen om den kan bane vejen for udøvelsen af den usynlige magt, som fremkommer i samarbejdet; nemlig at forældrene tilpasses gældende normer for god forældreadfærd. Som vi også har set, kan anerkendelse af forældrene skabe en motivation hos forældrene til at blive i samarbejdet, frem for at trække sig som krænkelserne ellers kan give anledning til. Hvis forældrene trækker sig fra samarbejdet, kan man ikke længere udøve den disciplinerende magt som findes i hjælpen. Noget tyder derfor på, at anerkendelse af forældrene skaber bedre mulighed for den usynlige magts disciplineringen af forældrene. Dette skaber et helt nyt perspektiv på forholdet mellem magt og anerkendelse i samarbejdet mellem forældrene og sagsbehandlerne. Hvor jeg tidligere har beskrevet magten som præmis og anerkendelsen som behov, synes anerkendelsen nu at blive en præmis for den produktive magt, som udøves i samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre. Når forældrene deltager i sikkerhedsplansarbejdet og selv fremkommer med løsninger, er det en skjult magt som udøves. Forældrene accepterer de forhold, der må ændres. I denne accept ligger disciplineringen; forældrene indoptager samfundets normer og forventninger. Når forældrene tilpasser sig normerne og forventningerne, har magtudøvelsen fungeret – den har opfyldt sit formål; at skabe veltilpassede samfundsborgere. Når forældrene ikke anerkendes, trækker de sig, og disciplineringen kan ikke finde sted. Således bliver anerkendelse til en præmis for magten!

Således kan man stille det kritiske spørgsmål: Er anerkendelsen så blot et middel for magten? Handler anerkendelsen af forældrene kun om, at man ved at undgå at krænke forældre bedre kan underlægge dem det disciplinerede sociale arbejde? Dette leder tilbage til diskussionen omkring, hvorvidt den disciplinerende magt er kritisabel, eller om magten netop muliggør positive forandringer? Her synes det værd at huske på, at den sene Foucault havde et mere positivt syn på selvteknologier end den tidlige Foucault (Henriksen og Prieur 2004: 103). Selvteknologierne, (når individet indoptager samfundets holdninger og normer og derigennem bliver selvdisciplinerende), kan netop skabe mulighed for at blive anerkendt og accepteret som forældre. Normer for og vurderinger af 'godt forældreskab' er, som påvist i afsnit 4.4 *Forældre i fokus for forebyggelse*, indlejret i tid og rum, og derfor socialt betinget. Dette er et vilkår for såvel sagsbehandlere som for forældre og børn. Set i sammenhæng med at alle mennesker har behov for at føle, at de er værdifulde for konkrete fællesskaber, giver den disciplinerende usynlige magt netop mulighed for, at forældrene tilpasses til gældende normer, og dermed kan føle sig inkluderet. Dette vil altså ikke nødvendigvis være en negativ magtudøvelse, men faktisk en magtudøvelse som bidrager til den menneskelige opblomstring, som Høilund og Juul mener bør være formålet med det sociale arbejde. Magten kan

således øge menneskets mulighed for at modtage anerkendelse. Samtidig kan anerkendelse, som vi har set, øge muligheden for magt. Gennem anerkendelse af en 'dårlig' mor, kan man underlægge hende den skjulte magt og disciplineringen, der måske kan bringe hende til den erkendelse, at hun må ændre sin adfærd over for barnet. En mor, som formår at komme til den erkendelse og ændre sin adfærd, vil opleve anerkendelse frem for den krænkelse, hun vil opleve ved, at hendes barn anbringes.

Omvendt kan man argumentere for, at de normer og værdier som er gældende for godt forældreskab vil være ekskluderende for visse mennesker. Dette er fx tilfældet for den prostituerede mor, som Solvej og Lise fortæller om. Som det fremgår af analysen, formår sagsbehandleren ikke, med hverken den synlige eller usynlige magt, at disciplinere moderen i henhold til samfundets normer, fordi denne mor ikke magter at skabe de nødvendige forandringer i sit liv. I tilfælde som dette bliver magten ekskluderende, og normer og værdier begrænsende. Denne eksklusion sker netop på baggrund af et børnesyn, som fordrer at børn skal udvikles og trives, og som anskuer tilknytningen til forældrene som et væsentligt element i denne udvikling. Tilslutter man sig dette børnesyn, synes denne ekskludering og krænkelse nødvendig af hensyn til barnet. I nævnte tilfælde er det vanskeligt at få øje på om det vil være negativt, hvis anerkendelse kan være dét der baner vejen for den skjulte magt og disciplinering, da dette ser ud til at skabe grobund for både bedre børne- og forældreliv. Således er vi tilbage mellem Aristoteles og Kant - anerkendelse er godt, fordi det både er godt for den enkelte og for helheden.

10 KONKLUSION

Hensigten med dette speciale har været, at undersøge de grundlæggende præmisser for det forebyggende arbejde med udsatte børnefamilier i landets socialforvaltninger. Fokus har rettet sig mod, at forstå de dynamikker og mekanismer som opstår i samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere. Ved brug af den kritiske realismes fordringer for samfundsvidenskabeligt arbejde, er det blevet tydeligt, at magt er en grundlæggende *præmis* for arbejdet, mens anerkendelsen er et grundlæggende *behov* hos forældrene. Præmissen og behovet forekommer vanskeligt for sagsbehandleren at balancere, fordi forældrene er tildelt en dobbeltrolle, som gør dem til både årsag og løsning på det problem, som sagsbehandlerens sociale arbejde retter sig mod. Specialet har derfor forsøgt at besvare følgende:

Hvorvidt og hvordan oplever forældre i børne- familiesager, deres behov for anerkendelse tilgodeset i samarbejdet med sagsbehandlerne?

Og hvorvidt og hvordan oplever sagsbehandlerne mulighed for at udvise anerkendelse i samarbejdet med forældrene, når barnets tarv samtidig må tilgodeses?

Herunder søges belyst, hvilken betydning det har for det sociale arbejde med børn og familier, hvorvidt magten udøves anerkendende eller krænkende i samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre.

I det følgende beskrives hvilke svar, specialet har fundet på ovenstående spørgsmål.

Hvorvidt og hvordan oplever forældre i børne- familiesager, deres behov for anerkendelse tilgodeset i samarbejdet med sagsbehandlerne?

Det blev i analysen af forældrenes oplevelser klart, at det asymmetriske magtforhold som er til stede i samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere, udspiller sig på en måde som giver anledning til, at forældrene føler sig krænkede. Forældrene oplever samarbejdet både etisk og juridisk krænkende. De etiske krænkelse grunder sig i, forældrenes oplevelser af nedværdigelser, mistillid og dårlig inddragelse i samspillet med sagsbehandlerne. De juridiske krænkelse opstår, når sagsbehandlerne ikke overholder lovgivningen på området. Forældreperspektivet belyser, at det ikke er dét at blive underlagt magt, der i sig selv er krænkende. Derimod er det *måden*, hvorpå magten udøves som kan være krænkende. Oplevelsen af krænkelse opstår blandt andet, fordi de ikke inddrages, og dermed ikke tillægges en værdi for sagen. Ligeledes opleves det krænkende, når

sagsbehandlerne stiller skarpt på deres svagheder som forældre, tilsyneladende uden tanke på, at ordvalg og manglende fokus på ressourcer kan opleves nedværdigende. De etiske krænkelser, som forældrene oplever, kan tolkes som et nødvendigt onde, når sagsbehandlerne skal udfylde deres funktion; nemlig at beskytte barnet, (de juridiske krænkelser derimod synes unødvendige). Interviewene med mødre, støtte-kontaktpersonen og opslag fra facebookgruppen har således vist, at forældrene i ringe grad oplever, at deres behov for anerkendelse tilgodeset i samarbejdet med deres sagsbehandlere.

Hvorvidt og hvordan oplever sagsbehandlerne mulighed for at udvise anerkendelse i samarbejdet med forældrene, når barnets tarv samtidig må tilgodeses?

Erfaringerne fra de interviewede sagsbehandlere har påvist, hvordan sikkerhedsplansarbejdet, som kobler sagsbehandlingsfunktion med familiebehandlerfunktionen, er en metode, der giver anledning til en mere anerkendende magtudøvelse end dén, forældreperspektivet beskriver. I Sikkerhedsplansarbejdet betyder metodetilgangen, at sagsbehandlerne bliver mere fokuseret på familiernes ressourcer og inddragelsen af forældrene. Dette bevirker, at anerkendelsen af forældrene øges. Samtidig erkender sagsbehandlerne, at der er en grænse for, hvor langt de kan gå i anerkendelsen af forældrene. I sager hvor forældrene ikke i tilstrækkelig grad formår, at skabe de forandringer der sikrer barnets tarv, må man nødvendigvis krænke forældrene (*"dine evner som forælder er så ringe, at vi må fjerne dit barn fra din varetægt"*). Anerkendelsen af forældrene er altså, i høj grad betinget af forældrenes villighed til og mulighed for at skabe forandringer.

Sagsbehandlerne samarbejder med forældrene er en balancegang mellem på den ene side at skulle udøve en magt der potentielt er krænkende, og på den anden side at yde forældrene anerkendelse. I analysen af sagsbehandlerens beretninger findes flere eksempler på, hvordan denne balance forsøges udlevet. For det første anerkender sagsbehandlerne, når magten krænker forældrene – de rummer og stiller sig forstående over for de følelser, som krænkelserne afstedkommer. Yderligere kan sagsbehandleren fraskrive sig ansvaret for magten - og derigennem ansvaret for krænkelserne. Dette gøres fx ved, at henvise til en overordnet som dén, der træffer endelige afgørelser. På denne måde kanaliseres forældrenes vrede væk fra sagsbehandleren, hvilket forhindrer at krænkelserne slår relationen i stykker. Ligeledes balanceres magt og anerkendelse gennem den *symbolske inddragelse*. Sagsbehandlerne symbolske inddragelse af forældrene udtrykkes ved, at forældrene opfordres til selv at finde løsninger på problemerne i familien. Dog er det sagsbehandlerne, som vurderer forældrenes løsningsforslag og som kan forkaste dem, hvis det skønnes, at de ikke i tilstrækkelig grad kan garantere børnenes sikkerhed og tryghed. Dette synes at

være en gavnlig måde at balancere magten og anerkendelsen, da forældrene inddrages, får en stemme og tillægges værdi samtidig med, at sagsbehandlerne bevarer kontrollen med børnenes trivsel.

Hvilken betydning har det for det sociale arbejde med børn og familier, hvorvidt magten udøves anerkendende eller krænkende i samarbejdet mellem sagsbehandlere og forældre?

Betydningen af balancen mellem magt og anerkendelse i samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere er belyst både gennem forældre- og sagsbehandlerperspektivet.

Forældreperspektivet kastede lys over, at krænkelse af forældre kan forårsage, at de trækker sig fra samarbejdet. Forældrene bliver 'på vagt' over for sagsbehandleren, og som Trine udtrykte det: *Passer man på, når man bliver slået over næsen*. Yderligere kan krænkelse få forældrene til at modsætte sig sagsbehandlerens beslutninger.

Omvendt oplever sagsbehandlerne, at deres anerkendelse af forældrene (via deres ressource- og løsningsfokuserede tilgang) bliver en central nøgle til, at få vendt forældrenes mistillid til tillid og til at få opklaret misforståelser, der tidligere er opstået. Begge dele skaber mulighed for, at sagsbehandlingen kommer til at bygge på et mere oplyst grundlag, end det ellers ville være muligt. Den symbolske inddragelse sikrer desuden, at forældrene oplever større ejerskab i det forebyggende arbejde, og på den måde bidrager til en positiv udvikling i sagen frem for at modsætte sig samarbejdet.

Således synes det af væsentlig betydning for det sociale arbejde med familierne, at der i samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere er fokus på at balancere magten og anerkendelsen konstruktivt. Samarbejdet mellem forældre og sagsbehandlere *kan* krænke forældrene, men erfaringerne fra sikkerhedsplansarbejdet tyder på, at en mere anerkendende praksis kan mildne de nødvendige krænkelse, der kan opstå i arbejdet. Dette kan betyde, at forældre nemmere accepterer svære beslutninger, og at de ikke trækker sig fra samarbejdet men tager større ejerskab i arbejdet. Yderligere bevirker det, at forældrenes mistillid vendes til tillid og at misforståelser klarlægges, så sagen kan behandles på et mere oplyst grundlag.

Når man forhindrer, at forældrene trækker sig fra samarbejdet, bliver det muligt at udøve den produktive magt over forældrene. Således synes præmis og behov at vendes på hovedet; samfundet har behov for at yde den disciplinerende magt over forældrene, for at tilpasse dem samfundets normer for og krav om godt forældreskab. For at denne magtudøvelse kan finde sted, synes den anerkendende tilgang til forældrene at være en præmis. Det er tilsyneladende dén, som bevirker at forældrene ikke trækker sig fra samarbejdet, og at de derved kan underlægges den disciplinering som vurderes nødvendig. Derved kan det diskuteres, om anerkendelse blot bliver et

middel for magten? Og hvorvidt anerkendelsen af forældrene så overhovedet er anerkendende? Således opstår en mere normativ diskussion af forholdet mellem magt og anerkendelse, som specialet her ikke vil forsøge at drage konklusioner på. Blot kan det konstateres, at anerkendelsen af forældrene og deres deraf følgende positive respons skaber større mulighed for, at forældrene lader sig disciplinere til dét, vi betragter som godt forældreskab. Dette synes at være til fordel for både forældre og børn, da begge parter på denne måde kan ydes den anerkendelse, som de ifølge Honneth har grundlæggende behov for.

11 LITTERATUR

Andersson, Gunvor (2002): ”Børn i det sociale arbejde – en magtesløs gruppe?”. I: Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans & Sunesson, Sune (Red): *Socialt arbejde – en grundbog*. Gylling: Hans Reitzels Forlag.

Ankestyrelsen (2009): *Anbringelser af børn og unge*. København: Ankestyrelsen.

Arnstein, Sherry R. (1969): ”A Ladder Of Citizen Participation”, *Journal of the American Institute of Planners*. Nr. 35, 4: 216-224.

Breumlund, Anne, Hansen, Inger Bruun, Nissen, Maria Appel & Uggerhøj, Lars (2008): ”Magt og forandring i socialt arbejde”. *Uden for nummer*. Nr.16, 9: 28-38.

Bryderup, Inge M. (2005): *Børnelove og socialpædagogik gennem hundrede år*. Århus: Klim.

Bryderup, Inge M. (2011): ”Den socialpædagogiske profession og diagnoser”. I: Bryderup, Inge M. (Red.): *Diagnoser i specialpædagogik og socialpædagogik*. København: Hans Reitzels forlag.

Bryderup, Inge & Trentel, Marlene Q. (2013): *Tidlig indsats – socialpædagogisk arbejde på familiedøgninstitutioner*. Århus: Klim.

Buch-Hansen, Hubert & Nielsen, Peter (2008): *Kritisk realisme*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Christensen, Else (1998): *Anbringelser af børn. En kvalitativ analyse af processen*. København: Socialforskningsinstituttet

Christensen, Else & Egelund, Tine (2002): *Børnesager. Evalueringen af den forebyggende indsats*. København: Socialforskningsinstituttet

Dahler-Larsen (2008): "Dokumenter som objektiveret social virkelighed" i: Järvinen, Margareta og Mik-Meyer, Nanna (red): *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*.

Gylling: Hans Reitzels forlag

Danermark, Berth, Ekström, Mats, Jakobsen, Liselotte & Karlson, Jan chr. (2002): "generalization, scientific inference and models for an explanatory social science". I: Danermark, Berth, Ekström, Mats, Jakobsen, Liselotte & Karlson, Jan chr.: *Explaining society*. London: Routledge.

Denzin, Norman K. (1989): "Strategies of multible Triangulation." I: Denzin, Norman K.: *The Research act. A theoretical introduction to sociological mehods*. Prentice Hall

Egelund, Tine & Hestbæk, Anne-Dorthe (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt*. København: Socialforskningsinstituttet.

Egelund, Tine (2004): "Magtudøvelse i den sociale børneforsorg". I: Järvinen, Margaretha, Larsen, Jørgen Elm & Mortensen, Niels (red.): *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Gylling: Århus Universitetsforlag.

Egelund, Tine og Thomsen (2002): *Tærskler for anbringelse*. København: Socialforskningsinstituttet.

Ejrnæs, Morten 2004: *Faglighed og tværfaglighed. Vilåårene for samarbejdet mellem pædagoger sundhedsplejesker, lærer og socialrådgivere*. København: Akademisk forlag.

Ejrnæs, Mette, Ejrnæs, Morten & Frederiksen, Signe (2010a): "Socialt udsatte børn og unge – Forebyggelse og anbringelse i kommunerne". I: Andersen, Signe Hald (red.): *Når man anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv*. Viborg: Syddansk Universitetsforlag.

Ejrnæs, Mette, Ejrnæs, Morten & Frederiksen, Signe (2010b): "Anbringelser uden for hjemmet – anbragte børn og risiko for anbringelse". I: Andersen, Signe Hald (red.): *Når man anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv*. Viborg: Syddansk Universitetsforlag.

Ebsen, Frank & Andersen, Signe Hald (2010): "Foranstaltninger for udsatte børn i Danmark: Historisk oprindelse og den seneste udvikling". I: Andersen, Signe Hald (red.): *Når man anbringer et barn. Baggrund, stabilitet i anbringelsen og det videre liv*. Viborg: Syddansk Universitetsforlag.

Fahnøe, Kristian 2013: "Metode", i Fahnøe, Kristian: *Tørstige Sjæle. Et studie i governmentality som interaktion på en døgnbehandlingsinstitution for alkoholmisbrugere*. Roskilde Universitet, Department of Society and Globalization.

Fendler, Lynn (2001): Educating flexible souls. "The Construction of Subjectivity through Developmentality and Interaction" i Kenneth Hultquist & Gunilla Dahlberg (red.): *Governing the child in the new millennium*. London: RoutledgeFalmer.

Fulgsang, Lars & Olsen, Poul Bitsch (2004): "Introduktion" i: Fulgsang, Lars; Oldens Poul Bitsch (Red.): *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkulturer og paradigmer*. Roskilde Universitetsforlag.

Goffman, Erving (2014): "Områder og område adfærd". I: Goffman, Erving: *Hverdagslivets rollespil*. Gylling: Samfundslitteratur.

Hastrup, Kirsten (2009): "Videnskabelig praksis. De etiske felt i antropologien". I: Hastrup, Kirsten (red.): *Mellem mennesker. En grundbog i antropologisk forskningsetik*. København: Hans Reitzels Forlag

Hastrup, Kirsten (2009): "Refleksiv etik. Antropologiens sociale engagement." I: Hastrup, Kirsten (red.): *Mellem mennesker. En grundbog i antropologisk forskningsetik*. København: Hans Reitzels Forlag

Henriksen, Lars Skov og Prieur, Annick (2004): "Et nyt perspektiv på magt i det sociale arbejde". *Dansk Sociologi*. Nr. 3, 15: 101-112

Honneth, Axel (2003): "Mellem Aristoteles og Kant – En skitse til anerkendelsens moral". I: Honneth, Axel: *Behovet for anerkendelse. En tekstsamling*. Danmark: Hans Reitzels Forlag.

Honneth, Axel (2003): "Usynlighed – om anerkendelsens erkendelsesteori". I Honneth, Axel: *Behovet for anerkendelse. En tekstsamling*. Danmark: Hans Reitzels Forlag.

Høilund, Peter & Juul, Søren (2005): *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. Gylling: Hans Reitzels Forlag

Hestbæk, Anne-Dorthe (1997): *Når børn og unge anbringes – En undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsessager*. København: Socialforskningsinstituttet

Jacobsen, Michael Hviid & Jensen, Sune Qvotrup (2012): "kvalitative udfordringer. Kvalitativ metode under forandring". I: Jacobsen, Michael Hviid & Jensen, Sune Qvotrup (red.): *Kvalitative udfordringer*. Viborg: Hans Rietzels Forlag

James, Alison, Jenks, Chris & Prout, Alan (1999): *Den teoretiske barndom*. København: Hans Reitzels Forlag

Jensen, Birgitte Schjær (2014): *inddragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde – Reel inddragelse eller symbolsk retorik?* Danmark: Aalborg Universitet

Järvinen, Margaretha & Mortensen, Niels (2004): "Det magtfulde møde mellem system og klient: Teoretiske perspektiver." I: Järvinen, Margaretha, Larsen, Jørgen Elm & Mortensen, Niels (red.): *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Gylling: Århus Universitetsforlag

Järvinen, Margareta og Mik-Meyer, Nanna (red) (2003): *At skabe en professionel. Ansvar og autonomi i velfærdsstaten*. Gylling: Hans Reitzels Forlag

Kildedal, Karin, Uggerhøj, Lars, Nordstoga, Sigrid & Sagatun, Solvie (2010): "Den børnefaglige undersøgelse – på vej mod handleplanen". *Uden for nummer*. Nr. 21, 11: 4-18.

Kristiansen, Søren og Krogstrup, Hanne Kathrine (2009): *Deltagende Observation. Introduktion til en samfundsvidenskabelig metode*. Danmark: Hans Reitzels Forlag

Kvale, Steinar (2006): "Dominance Through Interviews and Dialogues". *Qualitative Inquiry*, 12, 3:480-500.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009): *InterView – introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag

Larsen, Jørgen Elm, Mortensen, Nils & Thomsen, Jens Peter Frølund (2004): "Magtens mange facetter i mødet mellem system og klient" I: Järvinen, Margaretha, Larsen, Jørgen Elm & Mortensen, Niels (red.): *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Gylling: Århus Universitetsforlag

Launsø, Laila & Rieper, Olaf (2005): *Forskning om og med mennesker – Forskningstyper og forskningsmetoder i samfundsforskningen*. Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busk.

Lausten, Mette, Hansen, Helle & Jensen, Vibeke Myrup (2013): *God praksis i forebyggende arbejde. Samlet evaluering af dialog projektet*. København: SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd.

Mason, Jennifer (2006): *Qualitative Researching*, London: SAGA Publications.

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold (2014): *Vejledning til Serviceloven 2014*. Vejledning nr. 9007 af 07/01/2014. Udskriftsdato: 19. februar 2015.

Nielsen, Steffen Bohni & Uggerhøj, Lars (2005): "Mellem nærhed og magt – om retlig regulering af borgerens medviren i børn og ungesager". I Munch, Annette (red): *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge – en antologi*. Juelsminde: UFC Børn og Unge.

Nissen, M. A. (2005). *Behandlerblikket: Om sociale problemers tilblivelse, intervention og forandring i socialt arbejde med familier og børn med udgangspunkt i analyser af behandlingskommunikation på døgninstitutioner for familiebehandling*. Aalborg Universitet: Institut for Sociale Forhold og Organisation, Aalborg Universitet

Nissen, Maria Appel, Pringle, Keith & Uggerhøj, (Lars 2007): *Magt og forandring i socialt arbejde*. Århus: Akademisk Forlag

Rasmussen, Niels Kristian (2005): "Indledning". I: Sundhedsstyrelsen: *Terminologi Forebyggelse, sundhedsfremme og folkesundhed*. København: Sundhedsstyrelsen

Riis, Ole (2012): "Kvalitet i kvalitative studier". I: Jacobsen, Michael Hviid & Jensen, Sune Qvotrup (red.): *Kvalitative udfordringer*. Viborg: Hans Rietzels Forlag.

Sixsmith, Judith & Murray, Craig D. (2001): "Ethical issues in the documentary data analysis of internet posts and archives". *Qualitative Health Research*, 11 (3): 423-432.

Slettebø, Tor (2008): *Foreldres medbestemmelse i barnevernet - En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning*. Trondheim: Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap.

Schmidt, Lars-Henrik & Kristensen, Jens Erik (1988): *Den forebyggende tanke*. Social Kritik 1988, 1, 1:56-59.

Staunæs, Dorte og Søndergaard, Dorte Marie 2008: "Interview i en tango tid". I Järvinen, Margareta og Mik-Meyer, Nanna (red): *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*.

Gylding: Hans Reitzels forlag.

Sørensen, Tove Holmgård (2013): *Når forældre og netværk skaber sikkerhed for barnet - En evaluering af "sikkerhedsplaner" i arbejdet med udsatte børn og familier i Københavns Kommune*. Københavns Kommune.

Uggerhøj, Lars (1996): *Hjælp eller afhængighed*. Thy: Aalborg Universitetsforlag.

Wilson, Robert E., Gosling, Samuel D. & Graham, Lindsay T. (2012): "A Review of Facebook Research in the Social Sciences". *Perspectives on Psychological Science* 7 (3): 203 –220.

12 ABSTRACT

This research examines the relationship between *caseworkers* and *parents* in the child protective services in Denmark. Through the research it is revealed that power and recognition are basic dynamics in the relationship. Like all other social work, the work with vulnerable families unfolds in a tension between help and control. Furthermore, parents are often considered to be both the cause and solution to the children's lack of well, and this research focuses on the dilemmas that emerges from this; the social worker have to protect the child, and at the same time build a constructive relationship with the parents. *Axel Honneth* has pointed out, that it is a fundamental human need to feel recognition from other people. When the social worker has to focus on the children's wellbeing, violations and lack of recognition of the parents can be considered as unavoidable and exercise of power as necessary. In this way, power can be seen as a *premise*, which potentially can collide with the fundamental *need* of recognition. This dilemma is the core focus of the research.

The research examines how parents experience the relationship with their caseworker, and how the caseworker experience their possibilities for recognition of the parents. Furthermore, it is examined how the balance of power and recognition are crucial for the relationship between caseworker and parents.

The research finds that parents often will experiences violations, which are not in line with normative claims for social work. The violations leads to frustration and anger, which can complicate the cooperation between caseworker and parents. Through the caseworker's experiences with the program, *Safety Plans*, we learn that recognition of the parents can be possible, though within the boundaries of the interest of the child's wellbeing. It is found that the caseworkers can balance power and recognition of the parents, in more or less constructive ways. The research concludes that recognition of the parents can be pursued in social work with vulnerable families, not only for normative reasons, but also because the social work gets better premises for wilding its power.

13 BILAG 1 - OPERATIONALISERING AF HYPOTESER TIL

INTERVIEWSPØRGSMÅL

Spørgsmål til mødrene

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål
- Kommunen har en skæv opfattelse af familiens problemer og behov. - Skævhed ml foranstaltning og behov.	5. Hvad tænker du om den måde kommunen har forsøgt at hjælpe jer på? Har det givet mening i forhold til de udfordringer i har haft? 6. Føler du at kommunen har en rigtig opfattelse af dig/din familie? Hvorfor/hvorfor ikke? 7. Hvilken hjælp ville du gerne have haft hvis du selv kunne vælge? (måske slet ingen?) Hvad ville give mening for dig? 8. Fortalte du kommunen hvis du gerne ville have haft en anden hjælp? (og hvordan forholdte de sig til det?)
- Manglende overensstemmelse ml. sagsbehandlers vurderinger af problemer og familien opfattelse af problemer (hvem har definitionsmagten). - Uenighed om problemdefinition	9. Kunne du forstå hvorfor kommunen mente at I skulle have noget hjælp? Hvorfor/hvorfor ikke? 10. Ville du gerne selv have hjælp, eller var du helst fri? Hvorfor/hvorfor ikke? 11. Var du enig med kommunen i forhold til de problemer som de så hos dit barn, eller kunne du ikke genkende det? Hvad var du enig/uenig i? 12. Hvad gjorde I hvis I ikke var enige? Følte du at kommunen lyttede til

	jeres/din mening og forståelse af problemerne? Hvis nej, hvordan fik det dig til at føle? 13. Synes du kommunen generelt har været lyttende, forstående, eller afvisende. 14. Hvordan er din mening blev inddraget i sagen? Har kommunen spurgt efter den?
• Forebyggelsen bevirker en negativ udvikling hos familien.	15. Hvordan oplevede du tiden med <i>*den støtte de fik*</i>. Var det noget du synes gavtede dig og dit barn? Hvorfor/hvorfor ikke? 16. Hvordan gik det med dig og dit barn i den periode hvor I fik støtte? Synes du selv det gik godt, eller fik i det værre? Tror du kommunen synes det samme?
• Familierne samarbejder kun ud af frygt for at miste deres barn. • Anbringelsen hænger som en evig trussel overhovedet = familierne sættes i en ekstrem situation.	17. Følte du støtten/hjælpen var et tilbud, eller var det noget du ikke kunne sige nej tak til? Hvorfor? 18. Hvad tror du konsekvensen ville være, hvis du ikke samarbejde? 19. Hvordan følte du omkring dit samarbejde med kommunen? Var det noget du gjorde fordi du gerne ville, eller var det mere fordi du følte du var nød til det? 20. Tænkte du over at det kunne være kommunen kunne finde på at anbringe? Hvordan havde du det med det? (vred, bange, nervøs?)

	21. Var en eventuel anbringelse noget der blev talt om fra kommunens side, eller var det bare ligesom noget der lå i luften? Hvordan? 22. Hvordan følte du omkring det? 23. Synes du at din familie have haft det bedre, hvis kommunen aldrig nogensinde havde blandet sig? Hvorfor?
• Forebyggelsen anvendes til indsamling af beviser til børne- og unge udvalget, så en anbringelsessag kan gå i gennem. • Kontrol af familien frem for hjælp	24. Har du nogensinde følt du dig overvåget af kommunen? Hvorfor/hvordan 25. Hvad tror du var kommunens formål med det forløb du har haft? Ville de hjælpe dig eller var det mere for at afklare om du kunne klare at være forældre for dit barn? Hvorfor mener du det?
• Kommunen har negative forventninger fra start som bevirker en negativ udvikling i sagen	26. Hvad tror du at dine sagsbehandlere tænker om dig? 27. Hvad tror du de tænker om dit barn? 28. Hvorfor tror du de tænker sådan? 29. Tror du de har tænkt det samme hele tiden, eller er der nogle særlige ting der har fået dem tænke sådan om jer? 30. Hvordan har du det med at de tænker sådan? 31. Synes du de ret? Hvorfor/hvorfor ikke?

Spørgsmål til støtte- kontakt personen

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål
---------------------	--------------------

• Socialrådgiveren har skæv opfattelse af familiens problemer. • Skæv opfattelse af behov. • Skævhed ml. foranstaltning og behov.	1. Hvorvidt ser du en sammenhæng ml de problematikker familierne har og den støtte de får? 2. Mener du der ofte er overovernsstemmelse i ml. problemer og hjælp? 3. Hvor dygtige synes du kommunerne er til at få øje på hvad det er for nogle specifikke problemer det er familierne har? Forstår de familiernes situation og deres problematikker? 4. Oplever du at forebyggelsen kommer familierne til gavn? I hvilke tilfælde nej, og i hvilke tilfælde ja? 5. Virker noget bedre end andet?
• Uenighed om problemdefinition.	6. Hvordan oplever du at familierne reagerer på når de får en børne/familiesag hos kommunen? Kan de selv forstå hvorfor? 7. Er der mange uenigheder ml den måde kommunen ser familiens problemer på, og den måde de selv ser det på? 8. Hvor dygtige synes du at kommunerne er til at forstå familiernes situation og deres problematikker?
• Mangel på ordentlige foranstaltninger.	9. Synes du det er nogle ordentlige tilbud om hjælp og støtte som de familier du kender får tilbudt? Hvorfor/Hvorfor ikke?

• Forebyggelsen anvendes til indsamling af beviser til børne- og unge udvalget, så en anbringelsessag kan gå i gennem. • Kontrol af familien frem for hjælp.	10. Med hvilket formål oplever du at familierne modtager hjælp fra kommunen? Er det et reelt ønske om at hjælpe, eller vurderer du at det i nogle tilfælde handler lige så meget om kontrol af familien?
• Manglende refleksion over kommunens egen andel i sagen, så man optrapper sagen, i stedet for at forstå de processer der er i spil.	11. Vurderer du, at der i nogen sager godt kunne være gjort mere og være blevet hjulpet på en mere hensigtsmæssig måde? Uddyb. 12. Hvordan reflektere kommunerne over et fejlslagent forebyggelsesforsøg? Prøver man noget nyt, eller synes du man for hurtigt til at beslutte at der ikke kan gøres mere og den eneste udvej er anbringelse?
• Kommunen har negative forventninger fra start som bevirker en negativ udvikling i sagen	13. Med hvilken tilgang oplever du at familierne bliver mødt? Er den negativ eller positiv?
• Manglende viden om reelle risikofaktorer.	<i>14. Ikke relevant at tale med støttepersonen om, da man ikke kan forvente at hun har faglig/professionel viden.</i>
Omhandlende familierne	
• Anbringelsen hænger som en evig trussel overheadet = familierne sættes i en ekstrem situation.	15. Hvordan reagerer familierne på at de får oprettet en sag? Bliver de bange, nervøse, utrygge? Eller bliver de lettede over at få noget hjælp?

Familierne samarbejder kun ud af frygt for at miste deres barn.	16. Hvordan oplever du, at det påvirker forældrene at en anbringelse kan komme på tale? 17. Hvordan tror du det påvirker samarbejdsrelationen med kommunen? 18. Oplever du at familierne samarbejder med kommunen fordi de vil, eller er det ofte fordi de føler at de ikke har andet valg hvis de gerne vil beholde deres barn? Hvordan oplever du det påvirker familierne?
Forebyggelsen bevirker en negativ udvikling hos familien.	19. Oplever du at forebyggelsen kommer familierne til gavn? I hvilke tilfælde nej, og i hvilke tilfælde ja? 20. Synes du at familierne nogen gange får det værre af den forebyggende foranstaltning? Hvorfor tror du det er?
Manglende overensstemmelse sagsbehandlers vurderinger af prob. Og familien opfattelse af prob. (hvem har definitions magten).	21. Hvordan synes det at det takles fra kommunens side når familierne og kommunerne er uenige i vurderingen af børnenes trivsel og problematikker? 22. Er kommunerne åbne over for familiernes egne tolkninger og forståelser, eller synes du der for ofte er en intolerance overfor familiernes syn på sagen?

Spørgsmål til sagsbehandlerne

Forskningsspørgsmål	Interviewspørgsmål
• Socialrådgiveren har skæv opfattelse af familiens problemer. • Skæv opfattelse af behov. • Skævhed ml. foranstaltning og behov.	1. Hvordan vurdere du, at det var den hjælp som i gav, som familien reelt havde behov for? Hvordan matcher man hjælp og behov? 2. Synes du at den hjælp i gav var den rigtige i forhold til de problematikker som familien havde? Hvorfor? 3. I vejledningen til serviceloven står der at man skal sørge for at den foranstaltning man sætter i værk rent faktisk kan afhjælpe de problemer som familien eller barnet har. Hvordan skønner I her i kommunen? Hvordan når i frem til hvilken foranstaltning der er den rigtige? Hvordan skønner du og vurdere du? 4. Når sagen endte som den gjorde, mener du så at man har lavet det rigtige match af hjælp og behov? Hvorfor/hvorfor ikke? 5. Tror du en forkert indsats kan bevirke at man i sidste ende må anbringe? Altså sat lidt på spidsen: kan det være jeres skyld?
• Uenighed om problemdefinition.	6. Hvilke holdninger havde forældrene selv til børnenes problematikker? Var de enige eller uenige i jeres måde at forstå børnenes udfordringer på? 7. Hvad tror du det betød for sagen, at forældrene kunne se/ikke kunne se det samme som I ser?

	8. Hvis uenighed: Overvejede du/I om det kunne være jer der tog fejl og forældrene der havde ret? Eller kunne begge parter have ret?
• Mangel på ordentlige foranstaltninger.	9. Hvor gode synes du generelt man er til at tilbyde familierne den hjælp de bør have? Har man de rette foranstaltninger til rådighed så man kan hjælpe familier der kan have meget differentierede problemstillinger?
• Forebyggelsen anvendes til indsamling af beviser til børne- og unge udvalget, så en anbringelsessag kan gå i gennem. • Kontrol af familien frem for hjælp.	10. Når du tænker på den pågældende sag, mener du så at der var en reel mulighed for at hjælpe familien? Hvorfor/hvorfor ikke? 11. Da I gik i gang med denne sag, var formålet så KUN hjælp, eller handler det også om at obserevere og ”holde øje” med familien? 12. Kan alle familier hjælpes, eller er der nogen der er uden for rækkevide? Og hvem er de? 13. Hvorfor besluttede/besluttede I ikke at indstille til anbringelse?
• Manglende refleksion over kommunens egen andel i sagen, så man optrapper sagen, i stedet for at forstå de processer der er i spil.	14. Hvad lykkes I godt med i denne sag? 15. Hvad lykkes I ikke så godt med? 16. Hvad kunne I have gjort bedre? 17. Hvad har du lært af sagen? 18. Tror du man kunne have hjulpet familien på en anden måde? 19. Kunne det tænkes at sagen kunne være endt på en anden måde, hvis I havde handlet anderledes?

Kommunen har negative forventninger fra start som bevirker en negativ udvikling i sagen	20. Var I/du opmærksomme på at også at se på forældrenes ressourcer og ikke kun deres problematikker? 21. Tror du det havde en betydning for sagens udfald? 22. Tror du, at nogen af dine egne fordomme spillede ind i den her sag? 23. De sager I får her i teamet, er, så vidt jeg har forstået, ofte sager hvor man i princippet kunne anbringe, men vil forsøge med de her sikkerhedsplaner først. Hvad tror du, at det betyder for sagen og forløbet, at man har udtalt over for forældrene at man i princippet er klar til at anbringe? 24. Tror du man er mere optimistisk i det her team, fordi man alligevel ikke mener at det kan blive værre? Og tror du at den optimisme kan have en positiv indvirkningen på sagen?
Manglende viden om reelle risikofaktorer.	25. Hvilket liv tror du barnet/børnene i denne sag ville have fået hvis kommunen ikke have sat ind? Hvorfor tror du det? 26. Hvilket liv tror du de får nu? 27. Kunne det tænkes at børnene i nogen sager er bedre stillet i deres "dårlige" familie, end de er med en anbringelse? 28. Synes du kommunen nogen gange går ind i nogle familier, hvor de egentlig var bedre tjent uden kommunens indblanding (jeg ved

	godt det er et lidt provokerende spørgsmål, men jeg vil gerne høre dine tanker om det). 29. Hvad synes du kan retfærdiggøre at man anbringer et barn?
	30. Hvad tror du var det afgørende for, at denne sag "endte" som den gjorde?
- Anbringelsen hænger som en evig trussel overhovedet = familierne sættes i en ekstrem situation. - Familierne samarbejder kun ud af frygt for at miste deres barn.	31. Når I kommer ind i familiernes liv, så har I jo egentlig en stor magt over dem, fordi I potentielt kan tage deres børn fra dem. Hvad tænker du om det magtforhold? Hvad tror du det betyder for samarbejdet med forældrene?
Forebyggelsen bevirker en negativ udvikling hos familien.	32. Indgår i nogle af de andre spørgsmål (15-19). 33. Tror du en forkert indsats kan bevirke at man i sidste ende må anbringe? Altså sat lidt på spidsen: kan det være jeres skyld? 34.
Evner familierne at opfylde de krav der bliver stillet til dem	35. I den her konkrete sag, mener du så at forældrene evnede at opfylde de krav I har mødt dem med? Og er det i virkeligheden det som er afgørende for sagens udfald?
Manglende overensstemmelse sagsbehandlers vurderinger af prob. Og familien opfattelse af prob. (hvem har definitionsmagten).	Bliver belyst i spg. 1-7

14 BILAG 2 – INTERVIEWGUIDES

Interviewguide til mødrene

Mange tak fordi jeg måtte komme og fordi du har lyst til at dele din historie.

Indledende:

- *Jeg kan ikke forandre noget i din sag, men det at du deltager vil måske kunne hjælpe til at gøre området bedre. Du hjælper altså ikke dig selv, men måske hjælper du nogle andre.*
- *Jeg optager og udskriver interviewet og bruger citater fra det i specialet, men jeg anonymiserer, så det kun er mig der ved hvem du er. Ingen personlige oplysninger vil fremgå i specialet.*
- *Mit fokus i specialet er på hvordan kommunernes forebyggende indsats. Det vil sige den hjælp som kommunerne forsøger at give, så man kan forhindre at barnet skal anbringes. Derfor er jeg interesseret i at høre hvordan du har oplevet dit sagsforløb. Det er altså primært tiden fra du først kommer i kontakt med kommunen til de vælger at anbringe dit barn jeg er interesseret i. Du er eksperten og du kan ikke sige noget dumt, eller forkert. Jeg har forberedt nogle spørgsmål som vi vil tage udgangspunkt i.*

Vil du først fortælle lidt om dig selv?

- Hvor gammel er du?
- Hvad laver du til daglig? (Er andre børn anbragt eller bor hjemme? Har de en sag i gang?)
- Hvor mange børn har du?
- Er du gift/samlevende eller enlig? (er du sammen med børnenes far?)

Først vil jeg gerne høre lidt om hvordan dit barns sag har forløbet. Lad os starte fra begyndelsen.

- Før kommunen de ligesom går ind i sagen, har du selv på et tidspunkt tænkt, at der kan være nogle problemer som du selv har svært ved at tackle?

- Hvornår har du første gang kontakt med kommunen og hvad handler den kontakt om? (hvor gammelt er barnet, hvem tager kontakt og hvorfor?) (hvem underretter? Og hvordan har du det med at de gør det?)
- Hvad sker der derefter?
- Hvilke støtte har du fået? (familiebehandling? Hjemme-hos'er? Døgnanbringelse af mor og barn?)
 - Hvor længe får du støtte?
- På et tidspunkt så beslutter kommunen at de vil anbringe.
 - Ved du hvad det er der gør, at de beslutter at de vil anbringe?
 - Hvordan fortæller de dig det? Kan du huske den samtale? Hvad siger de? Hvad siger du? Hvordan reagerer du? (vred, ked af det, sur?)
 - Bliver det en frivillig anbringelse, eller med tvang? Er det dig der beslutter om det skal være det ene eller det andet? Hvorfor vælger du som du gør?

Okay, nu har jeg fået en forståelse af hvordan sagen forløb. Det næste jeg gerne vil spørge ind til, det er hvordan du har oplevet forløbet.

- Hvordan oplevede du tiden med **den støtte de fik**.
 - Konkret hvordan foregik det så? Hvordan så hverdagen ud?
 - Kan du komme med et eksempel på noget du synes var rigtig godt ved det?
 - Kan du komme på et eksempel på noget du synes var rigtig skidt ved det?
 - Hvordan synes du det gik det med dig og dit barn i den periode hvor I fik støtte?
Synes du selv det gik godt, eller fik I det værre? (Gjorde det dig glad? Stresset? Ked af det? Tryk?)
 - Hvordan var relation til hjemme-hosserne, eller personalet. Havde du tillid til dem? (kunne du lide dem? Var de søde ved dig? Gode at tale med? (hvorfor/hvorfor ikke))
 - Var du bange for hvad de fortalte til dine sagsbehandlere om dig?
 - Hvordan fulgte dine sagsbehandlere op på støtten? Spurgte de dig hvordan det gik?
- Hvad tænker du om den støtte du har fået? Var det en god måde at hjælpe dig på?
Hvorfor/hvorfor ikke?

- Hvilken hjælp ville du gerne have haft hvis du selv kunne vælge? (måske slet ingen?) Hvad ville give mening for dig?
- Fortalte du din sagsbehandler, hvis du gerne ville have haft en anden/mere hjælp? (og hvordan forholdte dig sig til det?)
- Hvilke begrundelser brugte de for at I skulle have hjælp? Hvilke problemer lagde de vægt på? Hvad mente de var jeres problemer var?
- Sagde de det direkte eller hvorfor tror du det?
- Var du enig? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Ville du gerne selv have hjælp, eller var du helst fri? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Var du enig med kommunen i forhold til de problemer som de så hos dig/ dit barn, eller kunne du ikke genkende det? Hvad var du enig/uenig i?
- Hvad gjorde I/du hvis du/I ikke var enige?
- Kan du huske et møde med din sagsbehandler som har været et godt møde? Hvorfor var det godt?
- Kan du huske et møde, som du synes gik rigtig dårligt? Hvorfor var det et dårligt møde?
- Kan du komme med et eksempel på, hvor du synes din sagsbehandler lyttede til dig og forstod dig?
- Synes du, at du har været med til at bestemme i din egen sag? Eller er det kun sagsbehandlerne der har bestemt hvordan tingene skulle være? (Eksempler på hvad du har været med til at bestemme?)
- Hvordan har du haft det med din/dine sagsbehandler(e)? Har du været glad for dem el. træt af dem? Hvorfor?
- Har du stolet på dem? (At det du sagde ikke blev brugt i mod dig? At de rigtig gerne ville hjælpe dig? At du kunne betro dig til dem om hvordan tingene var for dig?)
- *Når nu man har sådan en sag, så kan man måske også blive bange for hvad man kan sige og hvad man ikke kan sige, så hvis nu jeg spørger dig helt ærligt, Har du så nogensinde løjet for din sagsbehandler? Hvad løj du om? Hvorfor følte du det var nødvendigt? Hvad var du bange for hvis du sagde sandheden?*
- Tror du de opdagede det?
- Følte du støtten/hjælpen var et tilbud, eller var det noget du ikke kunne sige nej tak til? Hvorfor?

- Ville du gerne have kommunens hjælp eller ville du helst være fri? Hvorfor?
- Hvad tror du konsekvensen ville være, hvis du ikke samarbejde/ sagde nej tak? Hvorfor tror du det? Er det noget de hentyde/ sagde til dig?
- Tænkte du helt fra start på at det kunne være kommunen kunne finde på at anbringe? Hvordan havde du det med det? (vred, bange, nervøs?)
- Var en eventuel anbringelse noget der blev talt om fra kommunens side, eller var det bare ligesom noget der lå i luften? Hvordan? (eksempler: Noget der blev sagt/gjort).

32. Hvad tror du var kommunens formål med det forløb du har haft? Ville de hjælpe dig eller var det for at holde øje med dig? Eller måske begge dele? Hvorfor mener du det?
33. Har du nogensinde følt du dig overvåget af kommunen? Hvornår? Hvorfor?
34. Hvordan tror du at din/dine sagsbehandlere har opfattet dig? Hvad tænker de om dig som mor? Hvorfor tror du det?
35. Tror du de har tænkt det samme hele tiden, eller er der nogle særlige ting der har fået dem til at tænke sådan om jer?
36. Hvordan har du det med at de tænker sådan?
37. Synes du de ret? Hvorfor/hvorfor ikke?
38. Tror du at din familie have haft det bedre, hvis kommunen aldrig nogensinde havde blandet sig?
Hvorfor?

Til sidst har jeg to afsluttede spørgsmål

- Hvad mener du er det aller vigtigste for at få en vellykket forebyggende forløb, hvor man undgår anbringelsen?
- Hvis du skulle pege på noget hvor der virkelig er plads til forbedring på området, hvad ville du så pege på?

Tak for hjælpen!

Interviewguide til støtte/kontakt person fra Forældrelandsorganisationen.

Indledende snak om at mit fokus er på de sager hvor forebyggelsen ikke har forhindret en anbringelsessag:

Jeg vil gerne høre om dine generelle oplevelser og erfaringer, da du jo kender mange familier med sådanne sager. Det er dine egne tanker og refleksioner i kraft af at du er støtteperson i forældrelandsorganisation som jeg er interesseret i. Du har ikke følelserne i klemme på samme måde, og derfor tænker jeg at du kan bidrage med nogle nuancer i forhold til hvad det er der er på spil i de her sager.

- Vil du først fortælle lidt om dig selv? Hor gammel du er, hvad du tidligere har arbejdet med, og hvilken tilknytning/funktion du har i forældrelandsorganisationen?
- Hvor længe har du været støtteperson? (hvor stor erfaring har du med de her sårbare familier)
- Vil du kort fortælle hvad ForældreLANDSforeningen er for en forening?
- Hvorfor kontakter familierne jer?

Jeg har forberedt nogle spørgsmål som omhandler det forebyggende arbejde. Det vil sige den hjælp/støtte som familierne får inden sagen bliver til en anbringelsessag. Du må gerne komme med både generelle betragtninger, men som vi har talt om, så vil jeg gerne tage udgangspunkt i to sagsforløb du har haft kendskab til, et der er endt med anbringelse, og et der ikke er.

Den første sag jeg gerne vil tale om, det skal være den hvor man har forsøgt med forebyggelse, men måtte anbringe.

- Vil du kort fortælle om sagen, sådan som du kender den?
- Hvorfor tog familien kontakt til jeres organisation?
- Hvilken rolle har du? Hvor meget er du inddraget i sagen?

- Da sagen starter op, var familien så selv indforstået med at der var nogle problematikker i familien, som de skulle have hjælp til, eller var de udeforstående overfor hvorfor kommunen pludselig rendte dem på dørene?
- Så i det her tilfælde, hvordan er familiens reaktioner på at de får oprettet en sag? Bliver de bange, nervøse, utrygge? Eller bliver de lettede over at få noget hjælp?
- Kan du forstå hvorfor man synes de skulle have noget hjælp/ at man var bekymrede for børnene?
- Synes du det var et ordentlig tilbud om hjælp og støtte den her familie for tilbudt?
 - Hvorfor/Hvorfor ikke?
- Tror du sagsbehandlerne på kommunen forstod familiens situation og deres problematikker?
- Hvorvidt kan du se en sammenhæng ml de problematikker familien havde og den støtte de får? Er der efter din overbevisning overensstemmelse i ml. problemer og hjælp?
- Fornemmer du, at der måske er nogle skjulte dagsordner i denne her sag? Er det et reelt ønske om at hjælpe, eller vurderer du at det i det her tilfælde også handler meget om kontrol af familien?
- Var du besiddet på denne her sag? Altså var du nogen gange med til møder? Oplevede du at man var åben over for familiernes egne tolkninger og forståelser, eller hvordan synes du de blev mødt? Eksempler?
- I hvor høj grad synes du man fokuserer man på familiernes ressourcer? (sagsbehandlingen, ikke foranstaltningen)
- Havde familierne en opfattelse af at der blev lyttet til dem, tror du? Hvad skabte det af følelser hos dem?
- Hvordan er relationen ml sagsbehandlerne på kommunen og familien? Tillidsfuld? Mistillid? Vrede, frustrationer? Kan du forstå hvorfor familien oplever det sådan?
- Ved du om familien frygtede en anbringelse? Hvordan kom det til udtryk?
- Hvordan tror du det påvirker samarbejdsrelationen med *den forebyggende instans*?
- Hvordan påvirkede det relationen med sagsbehandlerne på kommunen? Eksempler?
- Tror du familiens samarbejde med kommunen fordi de ville, eller var det er frygt?
- Under det forebyggende forløb, var familien så stresset/presset over sagen? Hvordan kom det til udtryk.
 - Vil du mene at familien måske ligefrem fik det værre af det der foregik?

- Oplever du at forebyggelsen kommer familien til gavn? Hvordan, eller hvorfor ikke?

- Synes du der kunne være gjort noget andet i den her sag? Hvad?
- Synes du man havde udtømt alle muligheder i denne her sag? Jeg ved godt du ikke er sagsbehandler, eller socialrådgiver, men var der for dig og se nogle muligheder for at barnet kunne blive boende hjemme?
- Hvad tænker du bliver det afgørende for, at man ikke lykkes med forebyggelsen?
- Er der noget der har undret dig i den her sag?

En vellykket sag

- Vil du kort fortælle om sagen, sådan som du kender den?
- Hvorfor tog familien kontakt til jeres organisation?
- Var familien selv indforstået med at der var nogle problematikker i familien, som de skulle have hjælp til, eller var de uforstående overfor hvorfor kommunen pludselig rendte dem på dørene?
- Så i det her tilfælde, hvordan er familiens reaktioner på at de får oprettet en sag? Bliver de bange, nervøse, utrygge? Eller bliver de lettede over at få noget hjælp?
- Kan du forstå hvorfor man synes de skulle have noget hjælp/ at man var bekymrede for børnene?
- Synes du det var et ordentlig tilbud om hjælp og støtte den her familie for tilbudt?
 - Hvorfor/Hvorfor ikke?
- Tror du sagsbehandlerene på kommunen forstod familiens situation og deres problematikker?
- Hvorvidt kan du se en sammenhæng ml. de problematikker familien havde og den støtte de får? Er der efter din overbevisning overensstemmelse i ml. problemer og hjælp?
- Fornemmer du, at der måske er nogle skjulte dagsordner i denne her sag? Er det et reelt ønske om at hjælpe, eller vurderer du at det i det her tilfælde også handler meget om kontrol af familien?

- Var du besiddet på denne her sag? Altså var du nogen gange med til møder? Oplevede du at man var åben over for familiernes egne tolkninger og forståelser, eller hvordan synes du de blev mødt? Eksempler?
- I hvor høj grad synes du man fokuserer man på familiernes ressourcer? (sagsbehandlingen, ikke foranstaltningen)
- Havde familierne en opfattelse af at der blev lyttet til dem, tror du? Hvad skabte det af følelser hos dem?
- Hvordan er relationen ml sagsbehandlerne på kommunen og familien? Tillidsfuld? Mistillid? Vrede, frustrationer? Kan du forstå hvorfor familien oplever det sådan?
- Ved du om familien frygtede en anbringelse? Hvordan kom det til udtryk?
- Hvordan tror du det påvirker samarbejdsrelationen med *den forebyggende instans*?
- Hvordan påvirkede det relationen med sagsbehandlerne på kommunen? Eksempler?
- Tror du familiens samarbejde med kommunen fordi de ville, eller var det er frygt?
- Under det forebyggende forløb, var familien så stresset/presset over sagen? Hvordan kom det til udtryk.
- Hvordan profiterede familien af den hjælp de fik? Hvad blev bedre?
- Hvad tror du gjorde, at denne her sag endte godt? Hvad var de udslagsgivende faktorer? Set fra dit synspunkt?
- Er der noget du har undret dig over i denne her sag?

Generelt

- Når du som støtteperson har været i berøring med dette område, hvad er så dit generelle indtryk af feltet? Er det et system som fungerer godt? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Er der nogle foranstaltninger som ifølge din erfaring, virker noget bedre end andet?

Vi er ved at være ved vejs ende. Til slut vil jeg gerne spørge dig:

- Hvad mener du er det vigtigste for at få en vellykket forebyggende forløb, hvor man undgår anbringelsen?

→ Hvis du skulle pege på noget hvor der virkelig er plads til forbedring på området, hvad ville du så pege på?

Tak for hjælpen!

Interviewguide til sagsbehandlerne

Jeg har forberedt nogle spørgsmål. Først i forhold til nogle konkrete sager, og derefter nogle mere generelle spørgsmål om forebyggelse og anbringelser.

Jeg er ny på det her felt, og det kan sagtens være at nogle af mine spørgsmål er irelevante eller ikke giver mening i forhold til dit arbejde. Men så må du meget gerne sige det, og forklare mig hvorfor det ikke giver mening at spørge som jeg gør - Det er dig der er ekspert!

Mening med spørgsmålene er selvfølgelig at vi sammen skal reflektere over sagerne. Derfor vil nogen af spørgsmålene nok også være lidt udfordrende og måske vil du også synes de kan være provokerende. Men jeg håber du er med på legen, og du må gerne fortælle mig hvis og hvorfor du måske bliver provokeret. Og jeg vil gerne understrege at jeg selvfølgelig er klar over, at man som børne/familie sagsbehandler arbejder med et ekstremt kompliceret felt, og at man selvfølgelig ønsker at gøre det så godt man overhovedet kan. Det skal der ikke herske tvivl om.

Som vi har aftalt, så vil jeg vil gerne bede dig tage udgangspunkt i to sager du har haft – en hvor der er været en vellykket forebyggelsesforløb, dvs hvor der er sket en positiv udvikling i familien og hvor I ikke længere er så bekymrede for børnene. Den anden sag skal være en sag hvor man på trods af forebyggende foranstaltninger er endt med at indstille til en anbringelse af barnet.

Men først må du gerne lige kort fortælle lidt om dig selv. Hvad har du af baggrund og hvor længe har du arbejdet inden for området?

- Alder
- Uddannelse
- År du har arbejdet med området for udsatte familier og børn

Lad os starte med at tale om den gode/vellykkede sagsforløb

- Vil du kort skitsere sagens forløb? Sådan fra I første gang stifter bekendtskab med familien og til der hvor sagen er nu.
 - Hvad har I foretaget jer i sagen?

- Kan du huske hvilke faglige vurderinger/diskussioner i har gjort jer i den her sag, i forhold til familiens udfordringer? Var der noget særligt der sprang jer i øjnene, eller har fyldt meget i den her sag (hvorfor har det fyldt så meget/været vigtigt?)
- Set ud fra din optik, har man så i den her sag, lavet det rigtige match af hjælp og behov? Har familien fået det de havde behov for, for at kunne sikre barnets trivsel? Hvorfor mener du det?
- Fik den her familie afvide, at hvis det her ikke hjalp dem, så ville deres barn blive anbragt?
 - Kan du huske hvordan de reagerede på det?
- Hvilke holdninger havde forældrene selv til børnenes problematikker? Var de enige eller uenige i jeres måde at forstå børnenes udfordringer på?
 - Hvordan kom det til udtryk? (hvad sagde de/gjorde de)
- Hvad betød det for jeres vurdering af sagen, at forældrene kunne se/ikke kunne se det samme som I ser?
 - Blev I mere/mindre bekymrede?
 - Var forældrene vrede? Frustrerede? Hvordan taklede I det?
- Hvis uenighed: Overvejede du/I om det kunne være jer der tog fejl og forældrene der havde ret? Eller kunne begge parter have ret?
- Hvordan har I arbejdet med at inddrage forældrene i den her sag? (tage hensyn til deres ønsker/behov. Lytte til deres frustrationer og meninger og holdninger?)
- Havde du tillid til forældrene?
 - Hvorfor/hvorfor ikke? (var det noget de gjorde, sagde, osv.)
- Tror du forældrene har/havde tillid til dig?
 - Hvorfor/hvorfor ikke? Hvor kommer den tillid eller mangel på samme fra?
- Da I gik i gang med denne sag, var formålet så KUN hjælp, eller handler det også om at observere og ”holde øje” med familien?
- I sager som disse, kan jeg forestille mig at det kan være svært at også fokusere på de ressourcer der er i tilstede. Hvordan konkret fokuserede i på dette i sagen her?
 - *I tilfælde af at de svarer at det netop er det gode ved SoS:* Vil det sige at det normalt kan være svært i det sociale arbejde med familier af denne type? At se deres ressourcer?
- Tror du det havde en betydning for sagens udfald, at man ikke kun er problemfokuseret?

- Jeg kan også forestille mig, at det nogen gange kan være svært at lægge sine egne forforståelser af en familie til side. Hvis nu du skal prøve at reflektere lidt over det, tror du så at nogle af dine egne fordomme spillede ind i den her sag? Var du forudindtaget i forhold til hvad den her familie kunne magte?
 - Hvordan?
 - Er det faglige fordomme, eller er det personlige fordomme?
- Hvis man sådan havde kunne se ind i en krystalkugle, hvilket liv tror du barnet/børnene i denne sag ville have fået hvis kommunen ikke havde sat ind? Var det gået helt til hundene eller hvordan?
 - Hvad bygger du de antagelser på?
 - Har du noget fagligt belæg for at tænke sådan?
- Hvilket liv tror du de får nu? Hvorfor?
- Hvilke krav har I stillet til familien undervejs? Var det rimeligt at antage at de kunne leve op til disse krav.
- Hvad var afgørende for at I ikke har besluttet at indstille til anbringelse?
- Hvad synes du I er lykket godt med i denne her sag?
- Hvad er I ikke lykket så godt med?
- Hvad kunne I have gjort bedre?
- Hvad har du lært af sagen?
- Hvad tror du var det afgørende for, at denne sag ”endte” som den gjorde? (godt forældre samarbejde? God omgangskreds? Stærke børn?)

Den dårlige sag – en del af spørgsmålene er de samme som til første sag, så det bliver muligvis lidt gentagende fra min side af.

- Vil du kort skitsere/fortælle mig om sagens forløb? Sådan fra I første gang stifter bekendtskab med familien og til der hvor sagen er nu.
 - Hvad har I foretaget jer i sagen?
 - Kan du huske hvilke faglige vurderinger/diskussioner I gjorde jer i den her sag, i forhold til familiens udfordringer? Var der noget særligt der sprang jer i øjnene?
- Set ud fra din optik, har man så i den her sag, lavet det rigtige match af hjælp og behov? Har familien fået det de havde behov for, for at kunne sikre barnets trivsel? Hvorfor mener du det?

- Når du tænker på den pågældende sag, mener du så at der var en reel mulighed for at hjælpe familien? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Tror du man kunne have hjulpet familien på en anden måde?
- Kunne det tænkes at sagen kunne være endt på en anden måde, hvis I havde handlet anderledes?
- Fik den her familie af vide, at hvis det her ikke hjalp dem, så ville deres barn blive anbragt?
 - Kan du huske hvordan de reagerede på det?
- Hvilke holdninger havde forældrene selv til børnenes problematikker? Var de enige eller uenige i jeres måde at forstå børnenes udfordringer på?
 - Hvordan kom det til udtryk?
- Hvad betød det for jeres vurdering af sagen, at forældrene kunne se/ikke kunne se det samme som I ser?
 - Blev I mere bekymrede?
 - Var forældrene vrede? Frustrerede?
- Hvis uenighed: Overvejede du/I om det kunne være jer der tog fejl og forældrene der havde ret? Eller kunne begge parter have ret?
- Hvordan prøvede I at inddrage forældrene? (tage hensyn til deres ønsker/behov. Lytte til deres frustrationer og meninger og holdninger?)
- Havde du tillid til forældrene? Hvorfor/hvorfor ikke? (var det noget de gjorde, sagde, osv.)
- Tror du forældrene har/havde tillid til dig? Hvorfor/hvorfor ikke? Hvor kommer den tillid eller mangel på samme fra?
- Da I gik i gang med denne sag, var formålet så KUN hjælp, eller handler det også om at observere og ”holde øje” med familien?
- I sager som disse, kan jeg forestille mig at det kan være svært at også fokusere på de ressourcer der er i tilstede. Hvordan konkrete fokuserede i på dette i sagen her?
 - *I tilfælde af at de svarer at det netop er det gode ved SoS:* Vil det sige at det normalt kan være svært i det sociale arbejde med familier af denne type? At se deres ressourcer?
- Tror du det havde en betydning for sagens udfald, at man ikke kun er problemfokuseret?
- Jeg kan også forestille mig, at det nogen gange kan være svært at lægge sine egne forforståelser af en familie til side. Hvis nu du skal prøve at reflektere lidt over det, tror du

så at nogle af dine egne fordomme spillede ind i den her sag? Var du forudindtaget i forhold til hvad den her familie kunne magte?

- Hvordan?
- Er det faglige fordomme, eller er det personlige fordomme?

→ Hvis man sådan havde kunne se ind i en krystalkugle, Hvilket liv tror du barnet/børnene i denne sag ville have fået hvis kommunen ikke havde sat ind? Var det gået helt til hundene eller hvordan?

- Hvad bygger du de antagelser på?
- Har du noget fagligt belæg for at tænke sådan?

→ Hvilket liv tror du de får nu? Hvorfor?

→ Hvad tror du var det afgørende for, at denne sag "endte" som den gjorde?

→ Hvilke krav har I stillet til familien undervejs? Var det rimeligt at antage at de kunne leve op til disse krav.

→ Hvad var afgørende for at I besluttede at indstille til anbringelse?

→ Hvad mener du i lykkes godt med i denne sag?

→ Hvad lykkes I ikke så godt med?

→ Hvad kunne I have gjort bedre?

→ Hvad har du lært af sagen?

Generelt

Til de sidste spørgsmål her, vil jeg gerne bede dig svare ud fra din erfaring generelt. Det vil sige, at det behøves ikke kun omhandle de specifikke sager vi har talt om, eller din stilling lige nu, du må også gerne tænke længere tilbage på din erfaringen generelt.

→ I vejledningen til serviceloven står der at man skal sørge for at den foranstaltning man sætter i værk rent faktisk kan afhjælpe de problemer som familien eller barnet har. Hvordan foregår sådanne skøn konkret her i kommunen? Hvad er arbejdsgangen?

- Tror du I matcher hjælp og behov godt nok? Eller sætter man nogen gange forkert ind?

- Hvordan arbejder/reflekterer I over de sager I har? Hvordan træffer man beslutninger?
- Journalerne, hvordan fungerer de som arbejdsredskab?
 - Hvad bruger I dem til?
 - Hvad synes du er vigtigt at få med i journal? Hvorfor?
- Hvordan kommer I der til, hvor I siger nu skal vi anbringe, vi kan ikke længere forsvare at forebygge. Hvilke faktorer er de afgørende/udsalgsgivende?
- Tror du, at alle familier hjælpes, eller er der nogen der er uden for rækkevide? Og hvem er de?
- Jeg tror der kan være en tendens til at det meget hurtigt er forældrene man kommer til at have fokus på i de her sager, og ikke så meget børnene. Hvad gør I, for at sikre jer at det er barnets udvikling der fokus på, og ikke nødvendigvis forældrenes?
- De sager I får her i teamet, er, så vidt jeg har forstået, ofte sager hvor man i princippet kunne anbringe, men man vil forsøge med de her sikkerhedsplaner først. Hvilke reaktioner får I når I talesætter anbringelsen som en potentiel mulighed?
- Tror du man er mere optimistisk i det her team, fordi man alligevel ikke mener at det kan blive meget værre og man derfor er mere fokuseret på at få øje på fremgang i stedet for tilbagegang?
 - Hvordan tror du at den optimisme indvirker på sagen?
- Kan du komme i tanke om nogen sager, hvor du har tænkt, at en anbringelse vil være en for voldsom indgriben, selvom børnene mistrives? Altså hvor det er bedre ikke at handle, frem for at handle?
- Taler I om, når I drøfter en sag, om en familie egentlig ville være bedre stillet ud jeres hjælp?
- Kan du komme i tanke om nogen sager I har haft, hvor I måske har gjort mere skade end gavn?
- Tror du en forkert indsats kan bevirke at man i sidste ende må anbringe? Altså sat lidt på spidsen: kan det være jeres skyld?
- Når I sætter ind overfor en familie her i kommunen, handler det så reelt om at hjælpe eller handler det om kontrol? At I skal sikre jer, at børnene ikke mistrives?
 - Synes du, at forældrene får en reel hjælp, som kan sætte dem i stand til at blive 'gode nok' forældre?

- Er der sager du har kendskab til, hvor man bruger forebyggelsen som observation og indsamlingen af beviser til en anbringelsessag?
- Mener du, at man har de rette foranstaltninger til rådighed så man kan hjælpe familier der kan have meget differentierede problemstillinger?
- Når I kommer ind i familiernes liv, så har I jo egentlig en stor magt over dem, fordi I potentielt kan tage deres børn fra dem. Hvad tænker du om det magtforhold? Hvad tror du det betyder for samarbejdet med forældrene? Hvordan prøver du at tage hensyn/være opmærksom på dette i dit arbejde?

Her til sidst vil jeg gerne stille to afsluttende spørgsmål:

- Hvad mener du er det aller vigtigste for at få en vellykket forebyggende forløb, hvor man undgår anbringelsen?
- Hvis du skulle pege på noget hvor der virkelig er plads til forbedring på området, hvad ville du så pege på?

Tak for hjælpen!

15 BILAG 3 - TRANSSKRPTIONSNØGLE

- ❖ Der anvendes almindelig retskrivning. Kommaer, punktummer og citationstegn sættes så det letter forståelsen.
- ❖ Talesprogs gentagelser, sætningsreparationer og ”øh’er” udskrives ikke (medmindre de har en afgørende betydning).
- ❖ Understøttende aktivlytning fra interviewerens udskrives ikke
- ❖ Ufærdig sætning, eller afbrydelser angives med tre punktummer: ”... ”
- ❖ Længere tænkepauser angives: [Pause]
- ❖ Usikker transskribering angives i parentes ()
- ❖ Kommentarer, regibemærkninger og andre kontekstbemærkninger angives i kantede parenteser []
- ❖ Indledende og afsluttende småsnak udskrives som udgangspunkt ikke, men angives som regibemærkning.
- ❖ Interviewers erindringer i forbindelse med interviewet (fx særlige gestikulationer osv.), skrives i regibemærkning, såfremt de har betydning for forståelsen af det sagte.
- ❖ Ord der udtales med tryk på, understreges.